

Beeldkwaliteitplan Gezondheidspark Dordrecht

Rein Geurtsen & partners
bureau voor stadsontwerp

oktober 2005

in opdracht van de Gemeente Dordrecht

Beeldkwaliteitplan Gezondheidspark Dordrecht oktober 2005

Rein Geurtsen & partners
bureau voor stadsontwerp

Stationsplein 14
2611 BV Delft

t 015 2123002
f 015 2148275

stadsontwerp@reingeurtsen.nl
www.reingeurtsen.nl

in opdracht van de Gemeente Dordrecht

leeswijzer	7
inleiding	9
plangeschiedenis	9
doel van het Beeldkwaliteitplan	11
methodiek	13
centrale thematiek: 'domestic quality'	15
gemeentelijke beleidskaders	17
data behandeling en goedkeuring	19
DEEL A de centrale opgaven: stedenbouw, openbare ruimte en architectuur	21
1. stedenbouw	23
1.1 stedelijke context	23
1.2 hoofdropzet Gezondheidspark; programmatische en ruimtelijke karakteristiek	29
1.3 planconcept	35
1.4 bouwhoogtezonering	43
1.5 ruimtelijke samenhang binnen de esplanade	49
2. openbare ruimte	53
2.1 de opgave	53
2.2 aspecten van 'domestic quality'	53
3. architectuur	57
DEEL B beeldkwaliteit per zone	59
4. zone Albert Schweitzer Ziekenhuis (Zone AsZ)	61
4.1 de opgave	61
4.2 bebouwingstypologie	63
4.3 diversiteit en samenhang	65
5. middenzone	69
5.1 de opgave	69
5.2 bebouwingstypologie	69
5.3 diversiteit en samenhang	71
5.4 hoogtesprongen	73
6. zone sportboulevard	75
6.1 de programmatische opgave	75
6.2 de bestanddelen van de sportboulevard	77
6.3 de stedenbouwkundige opgave	79
6.4 de architectonische opgave	83
6.5 milieu aspecten	85
6.6 controle en veiligheid	85
6.7 evenemententerrein	87
7. zone Overkampweg	89
7.1 bebouwingstypologie	89
7.2 samenhang bebouwing parkway	89
8. zone Amnesty Internationalweg en Oudendijk	93
9. openbare ruimte	95
9.1 verlichting	95
9.2 verhardingen	95
9.3 inrichtingselementen	97

9.4	groen- en waterstructuur	97
9.5	beplantingsbeeld binnen het gezondheidspark	99
9.6	beeldende kunst	101
9.7	de Esplanade, verbindende schakel	101
9.8	de Karel Lotsyweg: centrale boulevard	103
9.9	het Albert Schweitzerplein: voorplein van het ziekenhuiscomplex	107
9.10	de Overkampweg noordzijde: entreeboulevard	109
9.11	de Overkampweg zuidzijde: parkway naar Dubbeldam aan stadspark Dordwijk	111
9.12	het Evenementenplein	111
9.13	Dr. Barnardweg: multifunctionele straat	115
9.14	het busstation	117
9.15	de Amnesty Internationalweg: secundaire ontsluiting	119
9.16	de Oudendijk: historisch lint van Eiland van Dordrecht	119
9.17	de randzone Gezondheidspark N3	119
Deel C algemene criteria		121
10. algemene stedenbouwkundige criteria		125
10.1	sociale veiligheid	125
10.2	bouwhoogten en typologie	125
10.3	dakenlandschap	127
10.4	opbouw van het voorgevelvlak	127
10.5	parkeergarages	129
10.6	fietsenstallingen	129
10.7	laad- en los faciliteiten	131
10.8	integratie van nutsvoorzieningen (trafo's en schakelkasten)	131
10.9	voorzieningen ten behoeve van afvalinzameling	131
11. algemene architectonische criteria		133
11.1	gevelopbouw en plasticiteit	133
11.2	stedelijke plint en winkel puien	133
11.3	reclamevoering	133
11.4	gevelbeëindigingen, dakranden, grote geveldoorbrekingen en aansluiting hoogtesprongen	135
11.5	materialisatie	135
11.6	kleur	137
11.7	aanlichten van gebouwen	138
12. algemene criteria voor de openbare ruimte		139
12.1	geboden toegang	139
12.2	criteria voor detaillering van verharding	139
12.3	criteria voor de inrichtingselementen	141
Deel D procedures		143
13. procedure en werkwijze		143
13.1	algemene procedurele aspecten	145
13.2	taken supervisor	145
13.3	procedure architectenselectie	147
13.4	kostendekking van de investeringen ten behoeve van de kwaliteit	149

Colofon:

Het Beeldkwaliteitplan is vervaardigd in een samenwerking met:

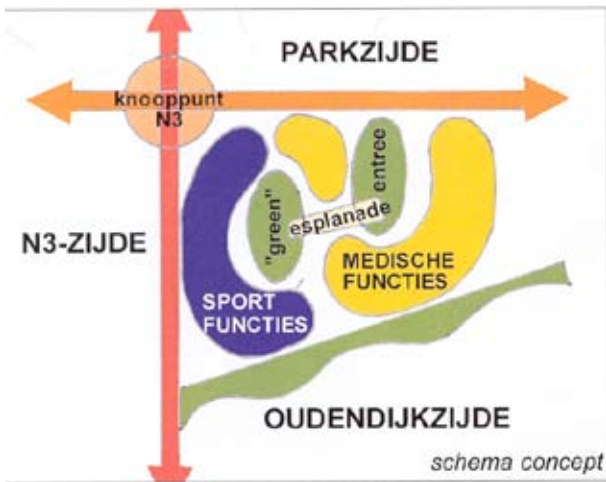
Albert Schweitzer Ziekenhuis	A. Bandel
PTG advies	Kees Pieterse
AM Vastgoed	Phlip Boswinkel Heino Vink Arno Ruigrok Bart van Rossum
T&T Design	Harry Vroemen
Gemeente Dordrecht	Pieter Bekkers
sector sport en recreatie	Niek van Bedaf
sector stadsontwikkeling	Edwin van Son
sector stadsontwikkeling	Theo Batenburg
sector stadsontwikkeling	Paul Jaspers
EGM Architecten	Bas Molenaar
Hooper Architects	Gerry Dubé
I'M Architecten	Ivan Ezerman
Het LUX LAB	Ellen de Vries
Zwarts & Jansma Architecten	Moshe Zwarts Rein Jansma

Het Beeldkwaliteitplan Gezondheidspark Dordrecht bestaat uit 4 delen:

- a. Deel A bevat de centrale opgaven voor het Gezondheidspark, opgedeeld in stedenbouw, openbare ruimte en architectuur.
- b. In deel B wordt de beeldkwaliteit beschreven. Hier wordt per zone de specifieke opgave verwoord en de bijbehorende toetsingscriteria.
- c. Deel C bevat de algemene criteria. Dit zijn de algemeen geldende stedenbouwkundige en architectonische toetsingscriteria, zoals bedoeld in de Woningwet, waaraan bouwplannen worden getoetst door de supervisor en vervolgens door de welstandscommissie bij de beoordeling van bouwaanvragen.
- d. Deel D bevat de procedurele aspecten van het Beeldkwaliteitplan.

Het Beeldkwaliteitplan bevat de toelichting op de programmatische en kwalitatieve ambities die voor de verschillende componenten en bouwstenen van het Gezondheidspark zijn vastgesteld. Deze toelichtingen zijn vooral bedoeld om voor de verschillende afzonderlijke bouwopgaven de samenhang met de totale opgave helder in beeld te brengen. Hopelijk zullen de verschillende initiatienemers hun inspiratie vooral uit deze bredere context van de opgave kunnen putten.

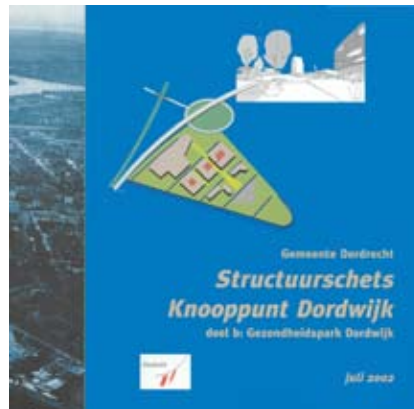
Daarnaast is er gestreefd naar het neerzetten van duidelijk toetsbare criteria, die kunnen worden gehanteerd in het proces dat zich ter voorbereiding op de aanvraag van bouwvergunningen zal afspelen, in het overleg tussen initiatiefnemers, de gemeentelijke diensten en de supervisor en de gemeentelijke welstandscommissie. Per onderdeel worden de geldende toetsingscriteria weergegeven in een grijs vlak.

beginfase: concept Gezondheidspark, dec 1999
Rein Geurtsen & partners

beginfase: plankaart, dec 1999
Rein Geurtsen & partners

Structuurschets Knooppunt Dordwijk, deel a en deel b, juli 2002
Rein Geurtsen & partners, i.s.m. Goudappel Coffeng, Mecanoo architecten en Brinkgroep

structuurschets: planconcept zorgknooppunt Dordwijk

structuurschets: stedelijk programma in het Zorgknooppunt

Het Gezondheidspark is een van de deelgebieden van het Zorgknooppunt Dordwijk, dat gelegen is rondom een groot stedelijk verkeersknooppunt, de aantakking van Rijksweg N-3 op de stedelijke ringweg Laan der Verenigde Naties. Naast het Gezondheidspark maakt ook het Leerpark onderdeel uit van Zorgknooppunt Dordwijk. In het Gezondheidspark worden vijf soorten stedelijk programma gecombineerd: gezondheidszorg, sport, maatschappelijke en commerciële voorzieningen, en wonen.

De Gemeente Dordrecht heeft, in samenwerking met alle betrokken partijen, een Beeldkwaliteitplan opgesteld dat richting geeft aan de verdere uitwerking van het stedenbouwkundig plan, van de openbare ruimte en van de te realiseren bouwwerken. Het Beeldkwaliteitplan sluit daarom aan op de gemeentelijke Welstandsnota.

plangeschiedenis

Het Beeldkwaliteitplan is voorafgegaan door een lange periode van gefaseerde stedenbouwkundige planvorming, vanaf begin 1999 tot eind 2004. In een aantal stappen heeft daarbij het nu voorliggende stedenbouwkundige concept gestalte gekregen.

Beginfase: inventarisatie en globaal concept.

- Gemeente Dordrecht en Albert Schweitzer ziekenhuis, Structuurschets Knooppunt N-3; Gezondheidspark en Sportboulevard.
Deel 1: Inventarisatie, juni 1999 en
Deel 2a: Voorsorteerfase, januari 2001
Vervaardigd door Rein Geurtsen & Partners, bureau voor stadsontwerp

In deze planfase is het concept van het Gezondheidspark als een multifunctionele en dynamische stadswijk geïntroduceerd, geschakeld aan het verkeersknooppunt N-3, en gestructureerd volgens een gridpatroon van straten, pleinen en groengebieden. Tevens is voorgesteld om, als verbindende schakel tussen alle voorzieningen in het gebied, tussen de Sportboulevard en het Albert Schweitzer ziekenhuis, een 'esplanade' te realiseren, een brede flaneerzone voor de voetgangers.

Fase Structuurschets

- Gemeente Dordrecht, Structuurschets Knooppunt Dordwijk;
Deel A: Integrale Visie en Project Infrastructuur
Deel B: Gezondheidspark Dordwijk
Juli 2002.
Vervaardigd door Rein Geurtsen & Partners, bureau voor stadsontwerp i.s.m. Goudappel-Coffeng, Mecanoo architecten en de Brinkgroep.

In deel A heeft op een hoger schaalniveau een verdieping van het concept Knooppunt N-3 plaatsgevonden, door de introductie van een integraal plan voor het Zorgknooppunt Dordwijk als geheel. Dit plan omvat, naast het Gezondheidspark, ook het Leerpark, het stadspark Dordwijk, een waterplan en een infrastructuurplan, met spoortunnel, NS-halte en verkeersknooppunt N-3, en voorzieningen voor langzaam verkeer en OV. Daarmee ontstond een samenhangende visie voor de lange termijn op het stedelijk programma in het Zorgknooppunt, op mobiliteit & infrastructuur en op het groen-blaue casco.

In deel B heeft in deze fase een nadere verdieping plaatsgevonden van de diverse onderdelen van het Gezondheidspark. Door de inbreng van architectenbureau Mecanoo (Henk Döll) heeft het groene aspect in het

structuurschets: uitwerking deelgebied Gezonheidspark door Mecanoo, Henk Döll;
 voorstel voor een opgetild maaiveld met esplanade en daktuin

Structuurplan Albert Schweitzer Ziekenhuis,
 EGM Architecten 14 oktober 2004

Tussenstand Optimalisatie Gezonheids-
 heidspark, AM Vastgoed en T+T Design
 oktober 2004

optimalisatiefase: schetsmaquette EGM

optimalisatiefase: visualisatie AM Vastgoed

plan meer aandacht gekregen, terwijl tevens is voorgesteld is om de Esplanade een verkeersvrije kruising te geven. In deze planfase kreeg dit zijn beslag door het voorstel om de Esplanade uit te voeren als een tweede, opgetild maaiveld, dat voor het publiek toegankelijk zou moeten zijn, als hoofdroute voor voetgangers. Optimalisatiefase

- Optimalisatie Gezondheidspark, tussenstand oktober 2004
Vervaardigd door Gemeente Dordrecht, Sector Stadsontwikkeling en Sector Sport en Recreatie, AM Vastgoed met T+T Design en B+M Architecten, Albert Schweitzer ziekenhuis met EGM Architecten, Hooper Architects, Rein Geurtsen gemeentelijk supervisor.

In deze fase is door de betrokken partijen gezamenlijk gestudeerd op een optimalisering van de planopzet, zowel programmatisch en planeconomisch, als qua fasering. Daarbij is allereerst afgestapt van het concept van het opgetilde tweede maaiveld, enerzijds omdat dit niet te verenigen was met de interne organisatiestructuur van het ziekenhuis en anderzijds vanwege de bezwaren uit oogpunt van sociale veiligheid. De verkeersvrije kruising tussen Esplanade en doorgaand verkeer in de Karel Lotsyweg kreeg op een andere wijze vorm, namelijk een verkeerstunnel in de Karel Lotsyweg. In aansluiting daarop heeft het concept van de Esplanade een betere programmatische en commerciële onderbouwing gekregen.

Vervolgens heeft een optimalisatie van parkeeroplossingen plaatsgevonden door de introductie van een grote 'ondergrondse' parkeerlaag, die constructief mogelijk wordt door het aanbrengen van een graduele plooiing van het maaiveld in een groot deel van het Gezondheidspark, in de Middenzone en in de Sportzone, als geheel. Daardoor kon worden afgestapt van een grootschalige parkeeroplossing langs de Overkampweg en kreeg de publieke garage een meer centrale ligging, waardoor deze beter kan functioneren als bronpunt voor alle commerciële en publieke voorzieningen in het Gezondheidspark.

Een belangrijke planwijziging in deze fase betreft ook de ligging van de Esplanade. In de nieuwe opzet doorsnijdt deze de drie parallelle zones in een diagonale richting. Hier is voor gekozen omdat bij de Sportboulevard de keuze is gevallen op een centrale entreehal, als hoofdontsluiting voor alle sportvoorzieningen, in plaats van het passagemodel uit de vorige planfase. Doordat de Esplanade nu de "voordeuren" van ziekenhuis en sportboulevard in de kortste lijn verbindt komt de schakelfunctie van de Esplanade optimaal tot zijn recht.

- Structuurplan Albert Schweitzer ziekenhuis, 14 oktober 2004.
Albert Schweitzer ziekenhuis, EGM Architecten.
Parallel aan de optimalisatiefase heeft de architect Bas Molenaar een gewijzigde visie neergelegd op de Ziekenhuis zone. Alle ziekenhuisvoorzieningen worden nu ontsloten vanuit het bestaande maaiveld en de Esplanade. Ook de pleinvormige voorruimte, als verbinding tussen ziekenhuis en parkgebied, zoals geïntroduceerd in de eerste planfase, is in dit nieuwe concept teruggekeerd. De gedachte van een opgetild tweede maaiveld is nu omgevormd tot een verhoogd dak, dat op circa twaalf meter hoogte tussen de verschillende bouwvolumes is gelegen en dat dakterrassen en groenvoorzieningen bevat ten behoeve van de gebruikers van de gebouwen.

doel van het Beeldkwaliteitplan:

Het doel van het Beeldkwaliteitplan is driedelig:

- a. Wat willen we bereiken? Het Beeldkwaliteitplan geeft een samenvatting van de stedenbouwkundige hoofdpzet van het Gezondheidspark, van de beoogde programmatische en ruimtelijke hoofdstructuur. Hoofdcacent daarbij ligt op de beoogde samenhang tussen de verschillende onderdelen van het Gezondheidspark en

met name op de samenhang tussen openbare ruimte en de bebouwing. Daarmee functioneert het Beeldkwaliteitplan als een compact naslagwerk, als een geheugensteuntje.

- b. Welke kwalitatief ambitieniveau geldt voor het Gezondheidspark? Het Beeldkwaliteitplan bevat een samenhangend stelsel van kwalitatieve kaders voor de verschillende onderdelen. Door het aangeven van verschillende kwalitatieve referenties wordt een stimulans voor het zoeken naar kwalitatieve oplossingen geboden, in plaats van het willen afdwingen van eindbeelden. Daarnaast sluit het Beeldkwaliteitplan aan op reeds vastgelegde gemeentelijke kwalitatieve kaders, zoals de Welstandsnota.
- c. Hoe gaan we dat bereiken? In het Beeldkwaliteitplan zijn de spelregels aangegeven voor het ontwerp-proces en de kwaliteitsregie. Het is te beschouwen als een raamwerk voor de afspraken die tussen de ontwikkelende partners zijn vastgelegd over het kwaliteitsniveau van de verschillende bouwstenen van het Gezondheidspark. Het beeldkwaliteitplan is geen onwrikbaar keurslijf. Afwijkingen ervan zijn mogelijk mits goed onderbouwd en geaccordeerd door de supervisor en de welstandscommissie.

Daarmee zijn tevens de kaders vastgelegd voor de werkzaamheden van de door de gemeente Dordrecht benoemde supervisor voor het Gezondheidspark. In het Beeldkwaliteitplan is de taakverdeling tussen supervisor en welstandscommissie weergegeven en is de bevoegdheid van de supervisor gedefinieerd. In aansluiting op de gemeentelijke Welstandsnota beschrijft het Beeldkwaliteitplan de gebiedsgerichte toetsingscriteria voor het gebied Gezondheidspark. Deze toetsingscriteria zijn per paragraaf duidelijk weergegeven in gemarkeerde tekstblokken.

methodiek

In het Beeldkwaliteitplan wordt uitdrukkelijk niet gekozen voor een regie op stilistische kenmerken. Een sterk eenvormige architectonisch repertoire zou onherroepelijk conflicteren met het te realiseren dynamische en multifunctionele programma. Daarom is gekozen voor een kwaliteitsregie die is afgestemd op het beoogde gedifferentieerde architectonische beeld. Ook vanwege het grote aantal betrokken partijen en de lange realisatietermijn zou een stylistische regie weinig zinvol zijn.

de "lange duur"

Voor de methodiek van de kwaliteitsregie is hier een sterk accent gelegd op het fenomeen duurzaamheid. Vaak wordt dit verzamelbegrip gehanteerd in de betekenis van energiezuinig, mobiliteitsbeperkend, duurzaam materiaalgebruik en inventief omgaan met milieueffecten. Aan deze ecologische betekenis van het fenomeen duurzaamheid, die in hoge mate geborgd is door de bestaande wet- en regelgeving op het gebied van Duurzaam Bouwen, wordt hoge waarde toegekend. Op verscheidene plaatsen in het Beeldkwaliteitplan wordt gewezen op kansen die het project Gezondheidspark biedt om op dit punt innovatief te opereren. Denk bijvoorbeeld aan de kansen die de sportboulevard, als het grootste dak van de regio, biedt op het gebied van opwekking van elektriciteit middels zonne-energie.

Zonder aan die aspecten overigens iets te willen afdoen leggen we hier een sterk accent op de fysieke kwaliteiten "op de lange duur". Daarmee wordt bedoeld op een ruimtelijk milieu dat dat niet modieus is, maar eerder tijdloos, dat niet snel is versleten maar bestendig. Juist bij intensief gebruikte stedelijke gebieden is het van groot belang dat de gebruikers hun omgeving ervaren als iets dat lang kan mee gaan, dat goed wordt onderhouden. In aanvulling op de milieukundige aspecten van het begrip duurzaamheid, richt de kwaliteitsregie zich dus met name op de culturele aspecten van duurzaamheid, op de wijze waarop architectuur, stedenbouw en de inrichting van het openbaar domein kunnen bijdragen aan dit gevoel van robuustheid en tijdloosheid. Voor de architectuur betekent dit dat deze zich zal dienen te voegen naar het primaat van de stedenbouwkundige samenhang. We zoeken naar een architectuur die de kwaliteit van de openbare ruimte centraal stelt en die ruimtelijke

problemen 'op eigen erf' weet op te lossen, zonder deze af te wentelen op de openbare ruimte. Binnen deze contextuele kwaliteitskaders zoeken we naar een architectuur die authentiek is, waar auteurschap uit spreekt en die een sterk publiek karakter heeft.

Dit accent op duurzaamheid heeft consequenties voor de methodiek, met name voor de mate van globaliteit of gedetailleerdheid van aanwijzingen voor de kwaliteitsregie. Het is daardoor niet denkbaar om de kwaliteitsregie te beperken tot enkele hoofdlijnen. Vaak speelt daarbij het misverstand dat globaliteit, of een beeld op hoofdlijnen, op gespannen voet zou staan met gedetailleerde regieaanwijzingen. Bij veel vormen van kunstuitingen gelden daarover heldere opvattingen. Denk bijvoorbeeld aan een befaamde uitspraak als "elk detail kan de vorm of de inhoud verstoren", een uitspraak uit de wereld van de moderne klassieke muziek, bij uitstek een kunstvorm van samenspelen, en samen creëren, door componist, dirigent, spelers en publiek. (Sophia Gubaidulina, 1931-..) Voor de wereld van stedenbouw, architectuur en inrichting openbare ruimte ligt dit niet veel anders. Er zijn vele spelers, vele professies en vele opvattingen. Van belang bij regels voor kwaliteitsregie is dat ze interpretabel zijn en dat ze kunnen inspireren. Niet of ze van globale aard zijn of gedetailleerd. Enerzijds brengt de keuze voor het accent op duurzaamheid een inhoudelijke toespitsing met zich mee op thema's die maken dat er meer gedetailleerde aanwijzingen wordt vastgelegd, zoals de aanwijzingen op het gebied van sociale veiligheid of duurzaamheid van materialisatie. Anderzijds betekent dit dat er aan de ontwerpende disciplines een grote mate van ontwerprijheid en ruimte voor stilistische eigenheid wordt geboden, waarmee zij op authentieke wijze kunnen bijdragen aan een gedifferentieerd en duurzaam beeld.

centrale thematiek: domestic quality

Het Gezondheidspark zal primair een levendig stedelijk subcentrum worden. Gelet op de unieke combinatie van soorten stedelijk programma en het beoogde dynamische stedelijke milieu is daarom een centrale thematiek benoemd voor de kwaliteitsregie. Deze thematiek speelt in op de wens om niet alleen de sfeer van mono-functionele complexen en van een desolate stedelijke periferie te vermijden, maar ook om de gezondheidszorg zo veel mogelijk te ontdoen van haar neiging zich te willen manifesteren met een imponerend institutioneel imago en met een superieur technologisch imago. . In plaats van een kille klinische omgeving zal het Gezondheidspark een omgeving zijn die warmte en geborgenheid uitstraalt, waar de bezoeker zich thuis voelt en die zich zo min mogelijk onderscheidt van andere levendige stukken binnenstad.

Deze domestic quality vraagt niet om gebouwen die zich als geïsoleerde objecten presenteren, maar om gebouwen die onderdeel, bouwsteen zijn van een stedelijk weefsel. Er is geen behoefte aan technologische hoogstandjes, maar aan gebouwen van een hoog architectonisch kwaliteitsniveau, die zich manifesteren als gewone, alledaagse stedelijke gebouwen. Daarbij dient één waarde in het bijzonder te worden benadrukt: die van het publieke karakter van de gebouwen en daarmee van de verbondenheid tussen gebouw en openbare ruimte. Voor de openbare ruimte geldt dat het primaat steeds zal liggen bij de verblijfskwaliteit en de sociale kwaliteit, en niet bij de verkeerstechnische functies die in de openbare ruimte aan de orde zijn. Die ambitie kan worden gerealiseerd zonder af te doen aan aspecten als verkeersveiligheid. Een goed voorbeeld daarvan is de openbare verlichting. Deze zal in alle opzichten voldoen aan eisen van verkeersveiligheid, terwijl toch het primaat ligt bij kwalitatieve criteria als kleurherkenning, eenheid van masten en armaturen en genuanceerde afstemming van verlichtingsniveaus.

Deze thematiek vormt de rode draad voor de gewenste kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving in het Gezondheidspark. In de hiernavolgende hoofdstukken wordt dit sleutelbegrip: **Domestic Quality** nader uitgewerkt.

gemeentelijke beleidskaders

Vanuit de Gemeentelijke besluitvorming zijn er een aantal kaders waarbinnen het programma van het Gezondheidspark moet passen. De belangrijkste zijn:

Stedelijke kaders

- 1) Ruimtelijke beleid:
 - a) Stadsplan 2000
Het Stadsplan 2000 situeert het Gezondheidspark in het Zorgknooppunt Dordwijk, een omvangrijk stedelijk subcentrum dat zich richt op een breed scala van zorgvoorzieningen en maatschappelijke voorzieningen. Daarbij richt het Gezondheidspark zich met name opop gezondheidszorg en sportvoorzieningen, zo veel mogelijk ingebed in woon- werk- en overige voorzieningen.
 - b) Streekplan
Het Streekplan geeft eveneens een zorgknooppunt aan.
- 2) Sectorbeleid
 - a) Woonbeleid
Het woonbeleid was in Dordrecht gericht op een toename van woningen in de midden- en hogere klassen en een gerichtheid op de koopsector. Inmiddels is de toevoeging van goedkopere woningen niet meer onwenselijk, gezien de grote vraag in deze sector. Het woonbeleid is verder gericht op ouderenwoningen, waar mogelijk in clusters met voorzieningen en op stimulering van particulier opdrachtgeverschap.
 - b) Werkgelegenheidsbeleid
Het bieden van mogelijkheden tot uitbreiding van de werkgelegenheid, met name in de dienstverlenende sector is een belangrijk beleidsdoel in Dordrecht. Het faciliteren van een zich uitbreidend ziekenhuis valt hier onder. Ook het creëren van een vestigingsmilieu voor gezondheidsgerelateerde bedrijvigheid is de uitwerking van een beleidsdoel van de gemeente.
 - c) Gezondheidsbeleid
De gemeente heeft ten aanzien van ziekenhuiszorg slechts een beperkte taak; het meewerken aan benodigde ruimte voor uitbreiding valt daar zeker onder. Ook het stimuleren van samenwerking van en met eerstelijnsgezondheidszorg hoort onder de regietaak van de gemeente.
 - d) Sportbeleid
Vernieuwing van de sportaccommodaties met het oog op een zo breed en aantrekkelijk mogelijk sportaanbod is een belangrijke taak van de gemeente. De vernieuwing in dit gebied past daarbij.
 - e) Milieubeleid
In de ruimtelijke ordening is uitwerking gegeven aan fysieke veiligheid (normen t.a.v. vervoer over de weg; gebruik van materialen voor bijvoorbeeld koeling in de ijshal), aan geluidnormen, en aan luchtkwaliteitsaspecten. In een vroeg stadium is een Veiligheidsonderzoek gehouden (door de GGD), waarbij de veiligheidsrisico's van het gebied, vanwege met name de ligging aan de toevoeraders, N3 en Laan der VN, duidelijk naar voren kwamen. Het in de Drechtsteden vastgestelde duurzaamheidsbeleid met betrekking tot materiaalgebruik en energiezuinig bouwen dient ook in dit project tot uitvoering te komen.
 - f) Verkeersbeleid
Bereikbaarheid, hoogwaardig openbaar vervoer, goede en veilige fietsvoorzieningen zijn belangrijke peilers van gemeentelijk beleid, die voor dit gebied een uitwerking behoeven.

g) Sociaal beleid

Vestigingsmogelijkheden voor voorzieningen op dit terrein, veiligheidsbeleid (Politiekeurmerk, maar ook Veiligheidseffectrapportage) en een ruimtelijke uitwerking van veiligheid door functiemenging zijn hier aan de orde. In de uitwerking zal aan dit onderwerp, gericht op de inrichting van de woonomgeving veel aandacht worden gegeven.

Projectkaders:

1) Planning

- a) In 2008 is de oplevering van de uitbreiding van het AS gepland. Daartoe dient een aantal zaken in planontwikkeling, infrastructuur en voorzieningen te zijn voltooid. De sportboulevard zal in twee fases worden gebouwd, waarbij de eerste fase in sept. 2008, uiterlijk maart 2009 gereed is.
- b) In 2008-begin 2009 is de sloop van het zwembad gepland.
- c) De hoofdinfrastructuur dient ruim voor 2008 te zijn opgeleverd ten behoeve van het Gezondheidspark.

2) Financieel budget

- a) De gemeenteraad heeft een maximaal budget meegegeven ten behoeve van de grondexploitatie van het Gezondheidspark.
- b) In de grondexploitatie (uitgewerkt in de Brinkrapportage) is een budget opgenomen voor infrastructuur. Dit budget is uitgangspunt.

3) Kwaliteit

- a) De kwaliteit van de inrichting van het gebied, gebouwen en openbare ruimte, dient aantrekkelijk en duurzaam te zijn.
- b) De centrale delen van het gebied dienen een extra kwaliteit te hebben, op een niveau dat qua duurzaamheid gelijkwaardig is aan het stadscentrum. Het spreekt daarbij vanzelf dat er vanuit de gebruikseisen vaak gekozen zal worden voor een andere benadering dan bij de openbare ruimte in de binnenstad.

data behandeling en goedkeuring

De toetsingscriteria zijn vastgesteld na overleg met en advisering door de Gemeentelijke welstandscommissie op 14 juli 2005, 22 september en 6 oktober 2005.

27 september 2005: bespreking B&W

14 oktober 2005: bespreking raadscommissie

26 oktober 2005: Beeldkwaliteitplan komt als bijlage bij de Samenwerkings Overeenkomst (SOK)

*de centrale opgaven:
stedebouw, openbare ruimte en architectuur*

knooppunt Dordwijk en omgeving
(uit: Structuurschets knooppunt Dordwijk 2002)

huidige spoorwegovergang Laan der Verenigde Naties

vogelvlucht impressie spoortunnel met waterverbinding en toekomstig station Dordwijk,
Royal Haskoning, Mari Baauw, mei 2005

1.1 stedelijke context

Het Gezondheidspark wordt gerealiseerd in een driehoekig gebied van circa 22,2 hectare dat wordt begrensd door de N-3, de Overkampweg en de Oudendijk. Deze paragraaf beschrijft de kenmerken van de stedelijke omgeving waarin het Gezondheidspark is gesitueerd.

Zorgknooppunt Dordwijk, Rijksweg N-3 en knooppunt Laan der VN

Dordrecht werkt vanaf eind jaren negentig aan de ontwikkeling van het Zorgknooppunt Dordwijk. Dit is gelegen aan weerszijde van de Rijksweg N-3, vroeger Randweg genoemd, rondom de verknoping van de N3 met de stedelijke binnenring, de Laan der Verenigde Naties. Het gebied bevat momenteel al een groot aantal stedelijke voorzieningen op het gebied van onderwijs, gezondheidszorg en sport. De naam is ontleend aan het 18e eeuwse buitenverblijf Dordwijk.

De gedachte om rondom de verkeersknoop N-3, Laan der Verenigde Naties een regionaal zorgknooppunt te ontwikkelen is vastgelegd in het Stadsplan Dordrecht 2000. Ook de rijksoverheid ondersteunt de ontwikkeling van zorgknooppunten binnen de stedelijke netwerken in dichtbevolkte urbane regio's. Het gaat hierbij om Subcentra, centraal gelegen en goed bereikbare stedelijke knooppunten, op locaties die zich lenen voor intensivering van grondgebruik en voor meervoudige stedelijke programma's. Bij deze subcentra ligt het programma-tische hoofddaccent echter niet op commercie maar op zorg en dienstverlening. In de Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening 2000-2001 werd dit als volgt verwoord:

"Stedelijke netwerken moeten voorzien in 'zorgknooppunten', waar onderwijs, kinderopvang, zorg en vrijetijdsvoorzieningen worden aangeboden. Ook sociaal-culturele voorzieningen zoals bibliotheken en commerciële functies, zoals winkels en telewerk-centra kunnen hier onderdeel van uitmaken".

Het Zorgknooppunt Dordwijk kan gestalte krijgen door intensivering, versterking en innovatie van een reeks bestaande stedelijke voorzieningen, die gesitueerd zijn aan beide zijden van de N-3: middelbaar- en beroeps-onderwijs, sportvoorzieningen, streekziekenhuis en psychiatrische zorgvoorzieningen.

In de komende tien jaar zal in dit gebied een aanzienlijke schaa sprong plaatsvinden, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Onderwijs groeit ruim 25 %, gezondheidszorg groeit zo'n 100% en sport groeit eveneens 25 %. Voorts zal het gebied sterk van kleur verschieten, door toevoeging van de functies wonen, werken en commerciële voorzieningen. Van een perifeer stedelijk gebied, met een beperkt aantal functies zal het veranderen in een centraal gelegen, multifunctioneel stedelijk gebied.

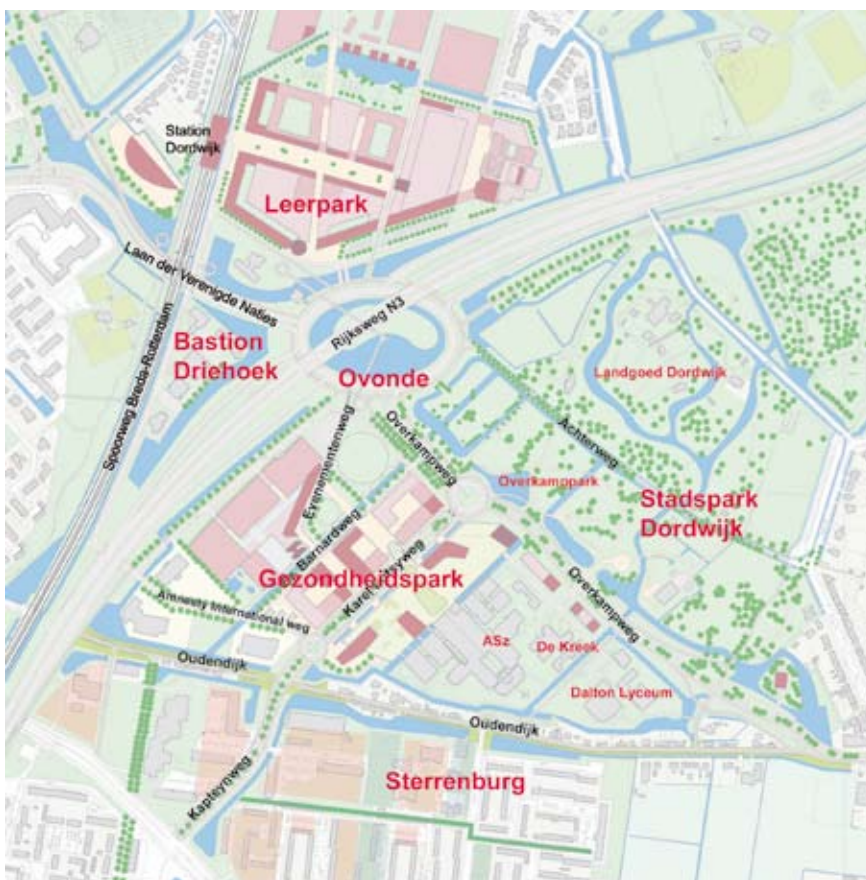
Dit intensieve toekomstbeeld staat nog ver af van het huidige beeld. Dat wordt gedomineerd door veel leegte, barrières en fysieke slijtage. Veel delen zijn verouderd of laagwaardig ingevuld met een extensief ruimtegebruik. Er bestaat weinig samenhang, door de scheidende werking van spoorweg, rijksweg en stadswegen. Ondanks deze veelheid van infrastructuur is momenteel de bereikbaarheid van het knooppunt verre van optimaal. Er is geen station, het busverkeer is verre van optimaal, fietsroutes vragen om meer veiligheid en continuïteit, en het stedelijk autoverkeer wordt belemmerd door de gelijkvloerse spoorwegovergang.

Kortom: het Zorgknooppunt is in aanzet aanwezig, maar het functioneert momenteel niet als zodanig: niet in ruimtelijk opzicht, niet in programmatisch opzicht en niet in de beleving van de inwoners van Dordrecht en Drechtsteden.

Daarom hebben de betrokken partijen de krachten gebundeld om dit stedelijk gebied tot een volwaardig en dynamisch zorgknooppunt uit te bouwen.

“Het plan voor een Gezondheidspark in Dordrecht laat zien hoe zorgfuncties in relatie tot infrastructuur en landschap tot een goed functionerend zorgknooppunt kunnen worden ontwikkeld. “

uit: Nova Terra dec. 2002 (meervoudig ruimtegebruik)

stedelijk programma in het Zorgknooppunt Dordwijk

De gezamenlijk de speerpunten van beleid zijn daarbij als volgt gedefinieerd:

- a. een economische impuls ter versterking van de sociaal-economische structuur van de regio
- b. synergie van de kernfuncties van het zorgknooppunt: onderwijs, gezondheidszorg, sport en leisure, werken en wonen
- c. verbetering van de kwaliteit van openbaar vervoer en langzaam verkeer
- d. opheffen van infrastructurele knelpunten voor autoverkeer, zoals de aanleg van de spoortunnel die op korte termijn gestalte zal krijgen. Tevens inrichting van de infrastructuur volgens het Rijksbeleid "Duurzaam veilig"
- e. inzetten op intensief en efficiënt ruimtegebruik. Dit leidt tot dubbel grondgebruik door stapeling van stedelijke functies. Door het consequent toepassen van dubbel grondgebruik worden de benodigde parkeervoorzieningen gerealiseerd in de vorm van parkeergarages, waardoor sfeerloze en uitgestrekte parkeerterreinen worden voorkomen
- f. duurzaamheid van stad en milieu: realisatie van de elementen uit het stedelijk waterplan die op dit gebied betrekking hebben; daarnaast een energetisch plan
- g. verbeteren van de veiligheid in de stad

Naast het Gezondheidspark omvat het Zorgknooppunt tevens het Leerpark, het knooppunt Infrastructuur en het Groenblauwe casco.

Het Leerpark wordt, van een monofunctionele verzameling scholen herontwikkeld tot een multifunctioneel gebied met onderwijsinstellingen, bedrijven en wonen.

Het Knooppunt Infrastructuur omvat de ondertunneling van het spoor, de NS-halte Dordwijk en het verkeersknooppunt N-3 -Laan der VN. Het huidige beeld van de afslag N-3/Laan der VN is dat van een snelweg aan de rand van de stad, met een louter verkeerstechnische vormgeving. Met uitzondering van de Bastiondriehoek is er nergens sprake van een relatie tussen wegen en stedelijke bebouwing. Essentie van dit onderdeel is dat dit perifere en verkeerstechnische beeld wordt omgevormd tot een stedelijk verkeersplein, tot een herkenbaar polair stedelijk knooppunt, het hart van het Zorgknooppunt Dordwijk. Het wordt daardoor een plek in de stad waar alle verkeersdeelnemers zich goed op kunnen oriënteren en die alle onderdelen van het Zorgpark samenbindt: Leerpark, Gezondheidspark, bedrijvencomplex Bastiondriehoek, en Stadspark Dordwijk. Dat betekent dat alle onderdelen van het Zorgknooppunt voor alle verkeerssoorten vanuit dit verkeersplein worden ontsloten. Ook presenteren alle deelgebieden zich met een representatieve voorzijde naar dit centrale verkeersplein.

Het Groenblauwe casco strekt zich uit van Dubbeldam tot aan Krispijn, en van de Oudendijk tot aan de Koeiendijk. Het valt voor een groot deel samen met de zogenaamde ecologische Dordwijkzone. Het omvat drie verschillende groengebieden, het Overkamppark, het Landgoed Dordwijk en het Dubbelmondepark, die samen het Stadspark Dordwijk vormen. Daarnaast bevat het een stelsel van waterpartijen, dat een belangrijke schakel vormt van het stedelijk stelsel van bergend oppervlaktewater en dat in het kader van het Stedelijk Waterplan via een waterverbinding, die civieltechnisch en architectonisch geïntegreerd is in de spoortunnel, wordt verbonden aan het waterstelsel in de wijk Krispijn.

het Gezondheidspark

Het Gezondheidspark omvat twee programmatische hoofdelementen: voorzieningen voor de gezondheidszorg en sportvoorzieningen. Het gemengde en kleurrijke programmatische karakter wordt bereikt doordat deze twee worden aangevuld met wonen, werken, winkels, parkeren en maatschappelijke voorzieningen, zoals onderwijs,

foto huidige situatie Overkampweg; een plek zonder identiteit, geen stedelijk milieu: de voordelen van de strategische ligging worden nauwelijks benut

een politiebureau en een nevenpost van de brandweer. Gezondheidspark Hierdoor is het een grootschalig multifunctioneel stedelijk complex, met een bovenregionaal verzorgingsgebied.

Het Gezondheidspark ligt daarom op een strategische plek in de regio, aan Rijksweg N-3, op het punt waar deze weg is verknoopt met het stedelijk netwerk voor autoverkeer in Dordrecht. Tevens ligt het dicht bij een toekomstig knooppunt voor openbaar vervoer van trein en bus, de NS-halte Dordwijk. In het Gezondheidspark zal voorts een busstation worden gesitueerd.

Momenteel zijn de voordelen van de strategische ligging van het gebied niet of nauwelijks benut. Het punt waar de Dordse ringweg, de Laan de Verenigde Naties, aantakt op de Rijksweg N-3 is niet goed herkenbaar als een vitaal knooppunt in het stedelijke netwerk. Zowel de N-3 alsook de spoorweg, met de gelijkvloerse overgang, worden ervaren als hinderlijke barrières. Ziekenhuis en sportvoorzieningen liggen voor het gevoel ver buiten de stad. Ook zijn de voordelen van de ligging op een belangrijke 'zichtlocatie' aan de snelweg niet benut. De sportgebouwen keren zich met een dichte en doodse zijde naar de snelweg toe. Niets wijst op de aanwezigheid van aantrekkelijke sportvoorzieningen.

In de nieuwe opzet van het Gezondheidspark wordt dit beeld ingrijpend gewijzigd. De planvorming neemt een voorschot op de aanleg van het nieuwe verkeersknooppunt. De ruimtelijke structuur van het Gezondheidspark is ontworpen vanuit een gerichtheid op het verkeersknooppunt N3. Dat geldt voor de Overkampweg, als entreeboulevard, maar ook voor het Evenementenplein, dat de schakel vormt tussen het dichtbebouwde Gezondheidspark en het dynamische verkeersknooppunt.

Uiteraard speelt ook de bebouwing in op deze gerichtheid. De bouwhoogtezonering is afgestemd op het duidelijk positioneren van het Gezondheidspark ten opzichte van het knooppunt door een strategische positionering van de hoogste gebouwen. Ook de uitstraling van de verschillende gebouwen speelt hierbij een belangrijke rol. Dit speelt met name bij de Sportboulevard. Deze ligt met een gevellengte van 220 meter parallel aan de N-3, wat optimale kansen biedt voor het versterken van de zichtrelatie tussen het stedelijk verkeersnetwerk en het Gezondheidspark. Met name de kop van de Sportboulevard, met de transparante IJshal en de hooggelegen hardrijbaan, is een echte blikvanger voor het Gezondheidspark als geheel.

Al met al zijn er optimale kansen voor het zichtbaar maken van de nieuwe identiteit van het Gezondheidspark: een multifunctioneel stedelijk gebied, met een hoofdaccent op leisure- en zorgfuncties, in een hoge dichtheid van bebouwing en stedelijke activiteiten.

stadspark Dordwijk, de Overkampweg en Dubbeldam

Naar de zijde van het stadspark Dordwijk en de Overkampweg wordt eveneens een nieuwe stedebouwkundige opzet nagestreefd. In de oorspronkelijke opzet koos de architect van het bestaande ziekenhuis, Wout Eijkelenboom, er indertijd voor om het ziekenhuis uitsluitend op de Karel Lotsyweg te oriënteren, met als gevolg dat er geen enkele gerichtheid van openbare voorzieningen op de Overkampweg is ontstaan. Voor het ziekenhuis is dit de kant van de meer utilitaire voorzieningen, zoals het laden en lossen en de afvalverwerking. In het nieuwe beeld wordt gestreefd naar het versterken van de relatie tussen Gezondheidspark en Stadspark Dordwijk. Dit vindt plaats door de utilitaire zijkant van het ziekenhuiscomplex af te zomen met een smalle strook met woongebouwen. Deze zorgen voor een sterke gerichtheid van het gehele gebied op het park. Tevens wordt daardoor het karakter van het park Dordwijk als een groot stadspark versterkt. Ook maatschappelijke voorzieningen die langs de Overkampweg worden gesitueerd, zoals het politiebureau en de Instelling voor Psychiatrie Grote Rivieren, dragen daar toe bij.

Perifeer stedelijk gebied langs Oudendijk met rommelige stadsrandbebouwing

Stadsrandbebouwing

Om de gerichtheid van het Gezondheidspark op het Stadspark Dordwijk te versterken wordt ook de vormgeving van de Overkampweg, in het gedeelte ten oosten van de rotonde op het kruispunt met de Karel Lotsyweg, aangepast. Momenteel is de Overkampweg, door haar brede verkeersprofiel een ruimtelijke barriere tussen de beide gebieden. Door dit brede profiel om te vormen tot een parkway, met twee smalle gescheiden rijbanen en met een groene middenberm en zijbermen. Daardoor ontstaat een beeld waarin de weg onderdeel wordt van het stadspark.

De beoogde stedelijke dichtheid van het Gezondheidspark brengt een schaalvergroting mee, die met name goed voelbaar zal zijn op de route langs de Overkampweg. Daarom is het van belang dat aandacht wordt besteed aan de overgang van deze grootschalige wereld naar de kleinschalige wereld van de voormalige randgemeente Dubbeldam. Een belangrijk momentum hierbij is het punt waar de route vanuit Dubbeldam, de Eikenlaan, over gaat in de Overkampweg, op het kruispunt met de Burgemeester Jaslaan. Op dit punt opent de Overkampweg zich vrij plotseling naar het Gezondheidspark aan de westzijde en het Stadspark Dordwijk aan de oostzijde. Van belang is dat er op dit punt een ruim bemeten en parkachtig overgangsmoment wordt vrijgehouden, als overgang tussen de contrasterende milieus van het dorp en het grootstedelijke verzorgingsgebied. Een uitbreiding van het oppervlaktewater en een versterking van de ruimtelijke oriëntatie op de Oudendijk zullen op dit punt bijdragen aan het versterken van de ruimtelijke werking van dit overgangsgebied.

de Oudendijk

Ook de relatie van het Gezondheidspark met de zuidwestelijke begrenzing, De Oudendijk, vraagt de nodige aandacht. De afgelopen decennia is het gebied in hoofdzaak beschouwd als een perifeer stedelijk gebied. Bij de bouw van het ziekenhuis in de jaren tachtig is uitgegaan van een concept van informeel gesitueerde, kleinere volumes, met een parkachtige overgang naar het landschap van de dijk. Tegelijkertijd lag echter in dit gebied tevens de uitbreidingsruimte van het ziekenhuis, zodat in de loop van de jaren een veel dichtere beeld is ontstaan. Om de kwetsbare relatie tussen de kleinschalige dijkbebouwing en het grootschalige ziekenhuiscomplex te kunnen beheersen zal er een duidelijk omkaderd eindbeeld moeten worden geschetst. Daarnaast zal er een landschappelijke versterking dienen plaats te vinden op de overgang van dijklint naar ziekenhuisgebied. Een van de middelen daartoe is het verbreden en beter zichtbaar maken van het water dat parallel aan de dijk loopt.

Ook het gebied tussen Oudendijk en Amnesty Internationalweg vraagt om de nodige aandacht. Het is de laatste decennia benut voor de vestiging van voorzieningen waarvoor elders geen geschikte plaats kon worden gevonden, zoals de grote disco. Daardoor is er het bekende rommelige beeld ontstaan van een stadsrandbebouwing. Deze atmosfeer doet geen recht aan de historische betekenis en de grotendeels nog gave karakteristiek van de Oudendijk: een belangrijk historisch geografisch element van het Eiland van Dordrecht. Deze historische zone is bovendien van groot belang als landschappelijke overgang tussen het Gezondheidspark en het woongebied Sterrenburg.

1.2 hoofdpzet Gezondheidspark; programmatische en ruimtelijke karakteristiek

In deze paragraaf wordt de karakteristiek van het stedelijk milieu van het Gezondheidspark beschreven. Het wordt niet ontwikkeld op een blanco locatie maar komt tot stand door herstructurering van bestaand stedelijk gebied. Herstructurering betekent een radicale verandering van het ruimtegebruik. Daarbij zal het bestaande, extensieve en monofunctionele karakter van het gebied veranderen in een multifunctioneel en intensief be-

Wout Eijkelenboom, EGM architecten, ontwerp voor het Dordwijk ziekenhuis, Dordrecht 1973

Sint Franciscus Gasthuis, Rotterdam,
Kraaijvanger architecten en Hendrik Campman Tennekes, 1975
icoon voor "de grote platte doos met daarop de hoogbouw, het beddenhuis"

bouwd stadsdeel. Dat wordt mogelijk doordat een groot deel van de nu aanwezige voorzieningen zal worden geamoveerd. Een deel daarvan, met name de sportvoorzieningen, zal terugkeren in een nieuwe gedaante. Daarnaast zal een belangrijke stedelijke voorziening, het Albert Schweitzer ziekenhuis in de nieuwe opzet worden geïntegreerd.

aanleiding

Een van de aanleidingen voor de planvorming van het Gezondheidspark is het uitbreidingsplan van het huidige Albert Schweitzer ziekenhuis (ASz), dat in 1999 als uitvloeisel van een regionaal integratieplan, is ontstaan uit een fusie van het Merwedeziekenhuis (Dordwijk) en het Drechtsteden ziekenhuis. Naast twee vestigingen in Zwijndrecht en Sliedrecht heeft het momenteel twee vestigingen in Dordrecht: de locatie Amstelwijck (voormalig Refaja) en de locatie Dordwijk.

In december 2001 heeft het ASz toestemming gekregen van het Ministerie van VWS om de locatie Dordwijk aanzienlijk uit te breiden. Dit wordt een zogenaamd Interventieziekenhuis. Hier wil het ASz haar medische specialistische voorzieningen concentreren, in samenhang met zorggerelateerde voorzieningen. Daarbij wordt geanticipeerd op de verplaatsing van de functies van locatie Amstelwijck naar de locatie Dordwijk per 2012-2015.

Deze plannen betekenen een aanzienlijke uitbreiding van het bestaande ziekenhuisprogramma. De uitbreidingsruimte die binnen de oorspronkelijke opzet voorhanden was schoot hiervoor tekort. Dit vereiste een totaal nieuwe opzet van de organisatie van het programma voor de gezondheidszorg. Het ASz heeft daarvoor, in samenwerking met de Gemeente Dordrecht een nieuwe programmatische visie ontwikkeld alsmede een nieuw ruimtelijk concept: Het Gezondheidspark.

nieuwe maatschappelijke visie op gezondheidszorg

Tot ongeveer 1980 volgde de ontwikkeling van het ziekenhuis een aantal constanten: de gezondheidszorg als peiler van een allesomvattende verzorgingsstaat, standaardisering, voortschrijdende schaalvergroting en een toenemende logistieke en technologische complexiteit. Geleidelijk verloren ziekenhuizen aansluiting op de klant én op de maatschappelijke context, de stad. Ze ontwikkelden zich tot even anonieme als imponerende kolossen, waar de mens bij in het niet valt.

De afgelopen decennia tekenen zich duidelijke veranderingen in de opzet van de ziekenhuizen af. In de tachtiger jaren kwam de de klant, nadrukkelijker in beeld. Recent wordt, naast een brede vernieuwing van de structuur van de gezondheidszorg, tevens de verbinding met de omringende stad centraal gesteld.

Het Albert Schweitzer Ziekenhuis, voorheen het Merwede Ziekenhuis, werd in de jaren tachtig gerealiseerd, naar een ontwerp van Prof. Wout Eijkelenboom (bureau EGM, te Dordrecht). Dit gold toen als baanbrekend en vernieuwend. Wout Eijkelenboom was een van de grondleggers van de Stichting 'Ziekenhuis Menselijk en Modern'. Het gedachtegoed van deze stichting kwam voort uit een fundamentele kritiek op de technocratische en grootschalige ziekenhuisconcepten uit de eerste naoorlogse decennia. Gebouwen die vooral de almacht van de gezondheidstechnologie benadrukken en die meestal bestaan uit een grote platte doos, gevuld met medische technologie en daar bovenop een hoogbouw, het beddenhuis. Het geheel bij voorkeur omgeven door leegte, met parkeerterreinen en buffergroen. Als reactie daarop hield de stichting een pleidooi waarin niet de technologie maar de mens centraal is geplaatst. Het nieuwe ziekenhuis zou een omgeving moeten zijn waar patiënten en bezoekers zich thuis voelen, waar ruimte is voor ontmoetingsplekken. Een omgeving die beleefd wordt als een stukje binnenstad, kleinschalig zonder hoogbouw.

Merwede ziekenhuis, Dordrecht, EGM architecten:
centrale interne straat

ziekenhuis Cognacq-Jay, Parijs, Toyo Ito; Gezondheidszorg als stedelijke voorziening met de straat als samenbindend
element. Tevens integratie met de natuur als healing environment

Ook het Dordtse ziekenhuis van Wout Eijkelenboom getuigt van het gedachtegoed van deze stichting, met de lage tot middelhoge bebouwing en de centrale passage, de 'mall', die de sfeer ademt van een overdekt plein, met zijstraten die zich vertakken naar de verschillende medische functies. Het gegeven dat de fraaie glazen hal alleen tot stand kon komen door een creatieve wijze van financieren getuigt nog altijd van de strijd die de toenmalige vernieuwers moesten voeren tegen de almacht van de gevestigde technocratische gezondheidsidealen.

Ondanks dit streven naar een humane omgeving in gezondheidszorg en de zorgvuldige wijze waarop dit in het interieur van het ziekenhuis gestalte is gegeven is het toch niet gelukt om het ziekenhuis Dordwijk op een vanzelfsprekende wijze deel te laten uitmaken van een stedelijke omgeving. Achter de hoofdentree is de humane sfeer goed voelbaar, maar daarbuiten, in de stedelijke omgeving, bleef Dordwijk toch een mono-functioneel ziekenhuiscomplex, met een afgelegen ligging, omgeven door uitgestrekte parkeerterreinen en door andere mono-functionele complexen. Dat ervaar je met name met mooi weer als veel patiënten en hun bezoekers de buitenlucht opzoeken en daar, ondanks de weidsheid van de omgeving, eigenlijk nergens een geschikte verblijfsruimte kunnen vinden.

De huidige grote uitbreidingsopgave van het ziekenhuiscomplex kan daarom beschouwd worden als een unieke kans om een nieuw hoofdstuk toe te voegen aan het humane gedachtegoed van twee decennia geleden. Het ziekenhuiscomplex kan daardoor uit haar isolement worden bevrijdt en een vanzelfsprekend onderdeel worden van een levendig en multifunctioneel stuk Dordrecht.

ziekenhuis van de 21ste eeuw

Dat kan door aan te sluiten op hedendaagse ontwikkelingstendensen in de gezondheidszorg, op zaken als de-institutionalisering, onthospitalisering, op de opkomst van private gezondheidsvoorzieningen en nieuwe zorgformules. Daarbij is het zaak om, ondanks de grote omvang van het uitbreidingsprogramma, te voorkomen dat fenomenen als grootschaligheid, of het pronken met een medisch hightech-imago, opnieuw hun intrede doen. De gezondheidszorg van vandaag vraagt vooral om gewone, alledaagse architectuur, hoogwaardig, maar even gewoon als andere soorten stedelijke architectuur. Er is vooral behoefte aan gebouwen die zich willen voegen in een stedelijk weefsel, waarin het leven van alle dag zijn beslag kan vinden: multifunctioneel, met een publieke uitstraling en ruim voorzien van het soort stedelijke voorzieningen waaraan in de dagelijkse leefomgeving behoefte is.

Deze tendens sluit aan op recente ontwikkelingen in de gezondheidszorg. Sinds enkele jaren neemt de klinische opnamecapaciteit van de ziekenhuizen af, dankzij de toename van dagbehandeling en experimenten met zorg op afstand. Ook de verdere afstemming van eerste-, tweede- en derdelijns gezondheidszorg (ofwel huisarts, ziekenhuis en verpleeghuis) in zorgnetwerken draagt hier toe bij. Het ziekenhuis wordt een hoogwaardig technologisch centrum waar minder patiënten klinisch worden verpleegd. Wel gaat het om de ernstigste gevallen. Tegelijk ontwikkelt het ziekenhuis zich tot een soort 'marktplein' of 'supermarkt' met een breed aanbod van curatieve en preventieve zorg, waar de klant voor meer dan alleen specialistische hulp terecht kan. Van een fabriek voor genezing, die als een naar binnen gerichte wereld op een eiland in de stad ligt, verandert het ziekenhuis in een centrum van gezondheid, dat midden in het stedelijke leven staat.

Om hiervoor de vereiste condities te kunnen scheppen is in Dordrecht de formule van het Gezondheidspark ontwikkeld, als onderdeel van het Zorgknooppunt Dordwijk. Naast diverse soorten medische en zorgvoorzieningen, zijn hierbij ook programmatische componenten als sport, onderwijs, leisure, werken en wonen toegevoegd, in een dicht en compact stedelijk weefsel.

functiemenging (Longwood Medical District, Boston)

hotel maakt deel uit van medische stad. Children's Inn Extension, (Boston)

Het Gezondheidspark is geen 'bolwerk', zoals de grote modernistische zorginstellingen, met een streng therapeutische uitstraling. Het is ook geen omrasterd toevluchtsoord meer voor patiënten, veilig verscholen in een helende natuur. Het is primair een stuk stad, multifunctioneel, sociaal veilig, levendig en dynamisch, 24 uur per dag toegankelijk voor iedereen.

Daarom kunnen er in de architectuur van de klantgerichte ziekenhuizen vormen uit het dagelijks leven terugkeren. Zo zijn veel 'wellness centers' opgezet als een shopping mall. Hotels kunnen model staan voor nieuwe soorten verpleegvoorzieningen, zoals een Zotel, een birthresort of , of terminale kliniek.

Door aan te sluiten op de vertrouwde atmosfeer van woonhuis, mall of hotel kan een aangename ambiance ontstaan waarin de patiënt tot rust komt, minder medicijnen nodig heeft en sneller stabiliseert of geneest. Ook andere elementen kunnen bijdragen aan een 'healing environment', zoals een interieur dat door een geraffineerd gebruik van kleur, belichting, ergonomie, groen en beeldende kunst iedere associatie met klinische omgevingen weet te voorkomen. Daarnaast kan aan diverse stedelijke voorzieningen binnen de ziekenhuiswereld ruimte worden verschaft, zoals een dependance van het lokale stedelijke museum of een media-café, waar klanten afleiding in een kunstmatige belevingswereld kunnen vinden.

Voor de integratie met de stad en het creëren van een stedelijke belevingswereld kunnen de concepten van een 'health village' en een 'medical mall' als referentie dienen, uiteraard afgestemd op de Nederlandse gezondheidszorg en op de ruimtelijke context van Dordwijk.

Door het initiatief om het ziekenhuis Dordwijk en de sportboulevard samen in één Gezondheidspark onder te brengen, loopt het voorop in de integratie van curatieve zorg, preventie en verzorging op één locatie. Om een dergelijk concept te laten slagen, is een krachtige en heldere overkoepelende identiteit voor het Gezondheidspark essentieel. Binnen die ene identiteit passen overigens wel de vele gezichten en stemmingen van de activiteiten en de bezoekers, net zoals een binnenstad aan de verscheidenheid van het stedelijke leven plaats biedt.

1.3 planconcept

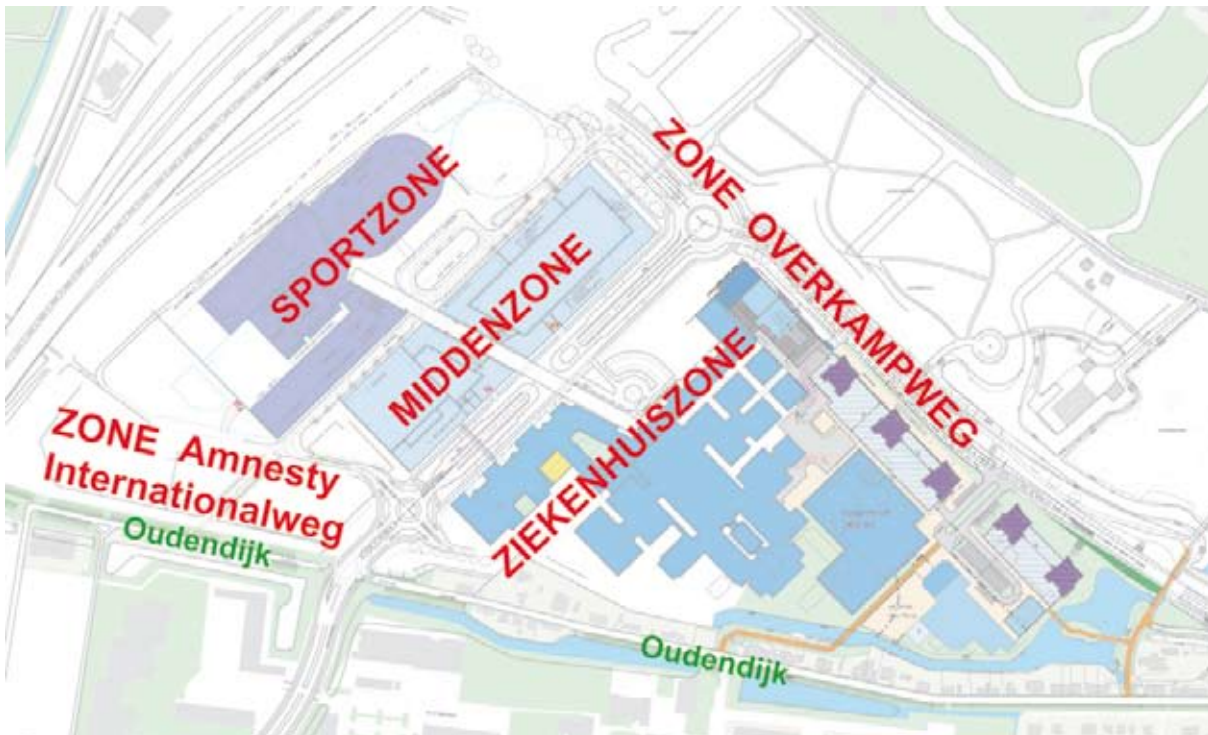
Het Gezondheidspark krijgt primair het karakter van een stedelijk subcentrum. Om de maximale vermenging van 'reguliere' en 'niet-reguliere' zorginstellingen, van overheid en markt, te laten slagen is het nodig dat het gebied wordt beleefd als een openbaar toegankelijk stuk stad en dat de openbare ruimte in het gebied een stedelijke sfeer kent, met een sterk accent op levendigheid, multifunctionaliteit en veiligheid.

Inspiratiebronnen hiervoor zijn het Longwood medical District en het Massachusetts General Hospital, beide in Boston USA. Dit zijn stedelijke districten die er op het eerste gezicht uit zien als gewone stukken stad, met een veelheid aan alledaagse voorzieningen, zoals winkels, hotels, gastronomie en dienstverlening, naast meer specialistische voorzieningen, zoals onderwijsinstellingen, groepspraktijken, particuliere klinieken in diverse soorten en maten en grootschalige medische instituten. Het zijn ook gebieden waar geen strikte functiescheiding heerst. Pas als je goed kijkt valt op dat de zorgfuncties en de medische functies in sterkere mate vertegenwoordigd zijn dan in andere subcentra. De geuren en kleuren die vaak inherent zijn aan een gehospitaliseerde omgeving zijn er dan ook ver te zoeken. De sfeer is meer verwant aan stedelijke beelden uit het alledaagse leven, zoals winkelcentra, multifunctionele woon - werkcomplexen en intensief bebouwde binnenstadsgebieden. Het traditionele beeld van hoge en kille beddenhuizen maakt plaats maken voor het beeld van sfeervolle hotels, die zich, naast een zorgfunctie, eveneens richten op een hoogwaardig dienstenpakket voor familie en bezoek. De openbare ruimte is er verzorgd en primair gericht op de verblijfskwaliteit. Door de hoge bebouwingsdichtheid is de buitenruimte echter vrij compact van opzet, met fraai beplante boulevards en sfeervolle "vestzakparken". Groen wordt

interne transitie ruimte; schakelfunctie tussen medisch programma en publiek / commercieel programma. (Longwood Medical District, Boston)

entree tot parkeergarage (Longwood Medical District, Boston)

de vijf programmazones

niet gebruikt om de illusie van de afwezigheid van de stad te kweken, maar om juist extra te kunnen genieten van een verzorgde 'cultuurlijke' stedelijke wereld.

programmatisch raamwerk: vijf programmazones

Het Gezondheidspark is opgebouwd uit vijf zones die ieder een eigen programmatische karakteristiek kennen:

- 1 De zone Albert Schweitzer ziekenhuis. Dit is de schil van bebouwing die wordt toegevoegd aan het bestaande ziekenhuiscomplex. Deze zone is ten dele bestemd voor de uitbreiding van de klinische ziekenhuisfuncties, ten dele bestemd voor zelfstandige voorzieningen voor gezondheidszorg, zoals de GGD, de Bloedbank en het Zotel. Ook een school voor medisch middelbaar beroepsonderwijs bevindt zich in deze zone
- 2 De Sportboulevard, met een accent op voorzieningen voor sport en leisure.
- 3 De Middenzone. In deze zone manifesteert zich bij uitstek de synergie die in het Gezondheidspark wordt beoogd. Hier ontmoeten elkaar de voorzieningen voor sport, gezondheidszorg en de meer alledaagse stedelijke voorzieningen, zoals kantoren, winkels en wonen voor diverse doelgroepen. Tevens is in de Middenzone de grootste parkeercapaciteit gesitueerd.
- 4 In de zone Parkway Overkampweg ligt een hoofdaccent op het residentiële wonen, gericht op het fraaie stadspark Dordwijk, en daarnaast bevinden zich hier maatschappelijke voorziening, zoals het politiebureau, een school en instellingen voor geestelijke gezondheidszorg, het RGC (De Kreek en De Grote Rivieren).
- 5 De vijfde zone wordt gevormd door de Zone Amnesty Internationalweg en Oudendijk. Deze neemt een bijzondere plaats in binnen het geheel. Het hoofdaccent zal hier liggen op het ombuigen van het karakter van een rommelige stadsrandzone naar een meer verzorgde setting van gebouwen, die recht doet aan de historische en landschappelijke betekenis van de Oudendijk. Programmatisch biedt deze zone ruimte voor instellingen van gezondheidszorg die een lagere bebouwingsintensiteit en een groenere setting benodigd hebben.

sleutelbegrip: Domestic Quality

Een belangrijke les die uit voorbeelden als het Longwood Medical Area in Boston kan worden geleerd, is dat de multifunctionele medische stad duurzaam, levendig en sociaal veilig kan zijn. Het kan een stuk stad zijn waar de kwaliteit van de dagelijkse leefomgeving wordt beleefd als vriendelijk, vertrouwd en huiselijk. De condities die voor deze 'Domestic Quality' nodig zijn kunnen al op het stedebouwkundige niveau worden gedefinieerd:

- a Het Gezondheidspark bevat als basis een vertrouwd patroon van boulevards, straten en pleinen, met een grote mate van continuïteit. Voor het langzaam verkeer zijn er geen doodlopende delen en geen gebieden die met hekken aan de openbaarheid zijn onttrokken.
- b Binnen dit alledaagse patroon onderscheidt zich één samenbindend element, de Esplanade. Deze koppelt binnen het Gezondheidspark alle publieke voorzieningen en vormt daarmee de publieke ruggengraat van het gebied. Deze is geen introverte, semi-publieke ruimte, die 's nachts wordt afgesloten, geen overdekte Mall. De Esplanade heeft een ruimtelijke kwaliteit die vergelijkbaar is met voetgangersgebieden in binnenstad, 24 uur per dag toegankelijk voor iedereen.
- c Alle bebouwingszones van het gezondheidspark kennen een mix van bouwprogramma's. Het sterkst is deze mix in de Middenzone, maar ook in de andere zones wordt deze mix zo veel mogelijk opgevoerd.
- d Het Gezondheidspark heeft een stratenpatroon waar de bezoeker zich gemakkelijk kan oriënteren, met een duidelijke ruimtelijke hiërarchie die is afgestemd op elementaire zaken als hoofdontsluiting, bronpunten, trekkers en voetgangersstromen.

herbergzame publieke ruimte, hoogwaardige relatie met architectuur (Longwood Medical District, Boston)

adressen; gebouwen met een duidelijke entree aan de straat (Longwood Medical District, Boston)

- e De openbare ruimte wordt overal zo veel mogelijk begeleid door stedelijke plinten met openbare stedelijke voorzieningen. Onder 'stedelijke plinten' verstaan we de op de straat gerichte verdiepingen van de bebouwing. Dat omvat in ieder geval de begane grond, en in sommige situaties ook de eerste en tweede verdieping. Blinde gevels, met gesloten vlakken, met bergingen en parkeergarages, passen niet in dit beeld. De voorzieningen op de begane grond zijn daarom ook zo veel mogelijk klein van schaal. Grotere units, zoals een supermarkt worden omzoomd door kleinere voorzieningen.
- f De bebouwing van de verschillende zones bestaat zo veel mogelijk uit een aaneenschakeling van gebouwen die zich als een afzonderlijk herkenbare entiteit manifesteren. Dit leidt tot een perceelsgewijze opgebouwde stedebouwkundige verkaveling. Dit geldt met name voor de middenzone, waarin het sterkst de nadruk ligt op het gemengde programma en waar volop ruimte is voor de verschillende semi-publieke en private zorginstellingen om zich op representatieve wijze te manifesteren. Maar ook in de Zone Albert Schweitzer-ziekenhuis zal sprake zijn van een geparcelleerde bebouwingswijze en van afzonderlijke herkenbaarheid van de verschillende programmatische bouwstenen.
- g Deze eigenheid kan het resultaat zijn van een onderscheidende architectonische expressie, maar als primaire kwaliteit geldt dat de gebouwen zich met een eigen adres aan de straat presenteren, met een markante entree en daardoor met een eigen gezicht. Het doorgaande stratenpatroon, met zo veel mogelijk staten, met stroken voor kort parkeren, maakt het mogelijk dat al deze adressen goed bereikbaar zijn.
- h De domestic quality vraagt om een stedelijke beeld waar in iedere openbare ruimte stedelijk groen aanwezig is. Dit vraagt met name om grote stadse straatbomen. Deze vangen en temperen het licht, brengen de wisseling van seizoenen in beeld en versterken de beleving van klimaatwisselingen. , in de vorm van boombeplanting krijgt de openbare ruimte, ondanks de hoge bebouwingsdichtheid, een groen karakter. Dit wordt bereikt door het groene profiel van de twee centrale boulevards, de Overkampweg en de Karel Lotsyweg, alsmede door het groene karakter van het Albert Schweitzerplein, alsmede het Evenementenplein, dat zal worden omringd door een groot bomenkader. Op beide pleinen zal de groene beleving worden versterkt door de gerichtheid op Stadspark Dordwijk.

synergie

De meerwaarde van de combinatie van het ziekenhuis en de Sportboulevard speelt op vele manieren. Door de twee hoofdfuncties, ziekenhuis en sportcomplex, wordt Dordwijk een stedelijk subcentrum met een constante toestroom van bezoekers, patiënten en personeel. Het ziekenhuis is er voor iedereen. Ook sport past bij alle leeftijden, leefstijlen, inkomenspatronen en culturen. Afstemming van sport en gezondheidszorg is vanwege ruimtelijke en logistieke redenen noodzakelijk. Het samengaan van van beide functies levert daarnaast schaalvoordelen op voor het beheer en de ondersteunende functies, zoals de parkeergarages.

Met de combinatie van verschillende functies neemt de kwaliteit van het aanbod toe, door een breder en gedifferentieerder pakket van diensten en een hoger serviceniveau. De samenwerking met ondernemers en financiers vergroot de slagvaardigheid en de daadkracht van het centrum. Het Gezondheidspark levert voorts winst door intensief ruimtegebruik: functies worden gebundeld, piekbelastingen worden gespreid (minder parkeerplaatsen en andere overhead) en onnodige mobiliteit wordt voorkomen (one stop shopping). Ook de ruimtelijke kwaliteit neemt toe, doordat versnippering van locaties wordt voorkomen en de integratie met zowel de ecologische zone als de omringende stad verbetert. Met recht is het resultaat dan meer dan de spreekwoordelijke som der delen: er ontstaat een multifunctioneel centrum met een aantrekkelijke omgeving voor patiënten, personeel, bezoekers, klanten en passanten.

intensief ruimtegebruik

Al met al zal het gebied een ingrijpende verandering ondergaan, zowel in ruimtelijk opzicht als in programma-tisch opzicht. Nu ademt het de sfeer van een verzameling mono-functionele voorzieningen, waar je meestal per auto heen gaat om weer zo snel mogelijk het gebied te kunnen verlaten. De uitbreidings- en vernieuwingsplan-nen bieden de mogelijkheid om het karakter te laten omslaan, van een desolaat en mono-functioneel gebied aan de rand van de stad, in een dynamisch en multifunctioneel stuk stedelijk gebied. Een gebied waar de bezoeker voor verschillende doelen heen kan, waar ook gewoond wordt en waar een sterk accent ligt op de verblijfskwaliteit.

Een belangrijk aspect van de planontwikkeling is het grondgebruik. Dat is momenteel in veel opzichten weinig efficiënt. De omvangrijke uitbreiding van het programma vraagt om een zorgvuldig en intensief ruimtegebruik. Het gebied zal immers zowel ruimtelijk als qua stedelijk programma van kleur verschieten. Er zal sprake zijn van verdichting en van intensivering van het ruimtegebruik van bebouwd en onbebouwd gebied en er zal een veel sterkere menging van stedelijke functies ontstaan. Door de verdichting van de bebouwing zal de verhouding tus-sen bebouwd en onbebouwd gebied essentieel anders zal worden. De hoeveelheid openbare ruimte zal drastisch verminderen. Dat zal ten goede komen aan de verblijfskwaliteit van de openbare ruimte, maar dat betekent tevens dat rekening moet worden gehouden met een aanzienlijke toename van de gebruiksdruk op de openbare ruimte. Dat stelt vanuit het oogpunt van duurzaamheid hoge eisen aan de wijze van aanleg en inrichten van de openbare ruimte.

Een voorbeeld van efficiënter grondgebruik is ook de wijze waarop in de parkeerbehoefte wordt voorzien. Door de uitbreidingsplannen zal de parkeerbehoefte straks aanzienlijk toenemen. Momenteel wordt geparkeerd op uit-gestreckte parkeerterreinen, met vaak lange loopafstanden voor de bezoekers. Door de geplande uitbreiding van de voorzieningen is er straks geen plaats meer voor deze weinig efficiënte wijze van parkeren. Het extensieve grondgebruik zal daarom plaats moeten maken voor intensief grondgebruik. Daarom wordt gekozen voor een compacte ruimtelijke hoofdopzet met centraal gelegen gebouwde parkeervoorzieningen.

sportvoorzieningen

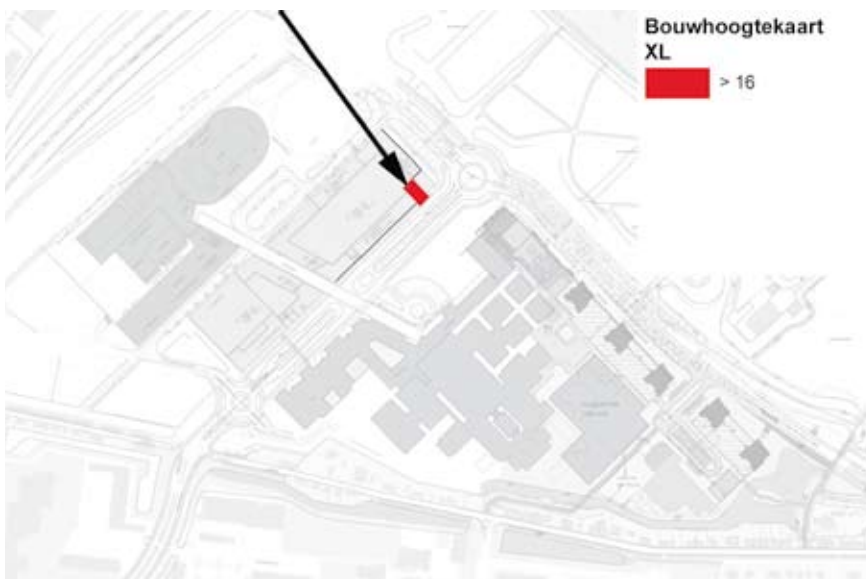
Het Albert Schweitzer ziekenhuis, AM Vastgoed en de Gemeente Dordrecht werken aan een gebied waarin de samenhang tussen sport en gezondheid zo goed mogelijk wordt vormgegeven. Dit geldt voor de functionele samenhang (zoals fitness, sportgeneeskunde en fysiotherapie) maar ook voor de ondersteunende functies zoals parkeren, horeca en winkels.

Bij de ruimtelijke vormgeving wordt aandacht geschonken aan verbindende looproutes en gezamenlijke parkeer-voorzieningen.

Last but not least zorgt de samenhang van de functies zorg en sport voor een positief imago naar de omgeving. Het totaalconcept met sterke identiteit en een unieke mix van elkaar versterkende voorziening, draagt bij aan de commerciële positionering. Toevoeging van commerciële voorzieningen zoals fitness, woningen, kantoren en winkels, verbeteren de belevingswaarde en verbreden de recreatieve functies van het Gezondheidspark.

verschillende woonkwaliteiten

bouwhoogte XL

wonen; woonkwaliteiten van het Gezondheidspark als geheel

De kwaliteiten van het wonen in het Gezondheidspark kunnen worden gerelateerd aan het imago van het gebied. Dit kan worden uitgedrukt in termen van locatiekwaliteit en in termen van de kwaliteit van het specifieke stedelijke programma:

- a. Als Gezondheidspark heeft het gebied een helder, herkenbaar gebiedsimago voor specifieke doelgroepen. Dat zijn met name de groep van senioren en de doelgroepen die hoge eisen stellen aan de zorgkwaliteit.
- b. Het gebied is goed bereikbaar per auto en openbaar vervoer (stadsbussen/taxi). In de toekomst is er een treinstation op korte afstand.
- c. Het gebied heeft een goede ontsluiting via doorgaande fietsroutes en is aangetakt op een stelsel van recreatieve fietsroutes.
- d. Commerciële voorzieningen, gericht op de dagelijkse levensbehoeften liggen op loopafstand. Dat zelfde geldt voor een uitgebreid pakket zorg-, welzijn- en comfortvoorzieningen, zoals zo-tel en sportvoorzieningen.
- e. Wandelaars kunnen genieten van de nabijheid van de parken en landgoederen in het Stadspark Dordwijk.
- f. Veel woningen bieden een fraai uitzicht over het over park, in noordoostelijke richting, een ideale oriëntatie voor doelgroep ouderen.
- g. Bij de inrichting van de Openbare Ruimte wordt veel aandacht besteed aan sociale veiligheid. De aanwezigheid van het politiekantoor levert daar een bijdrage aan. Daarnaast zal de sociale kwaliteit worden versterkt doordat er langs alle belangrijke openbare ruimten zal worden gezorgd voor een bebouwing met levendige begane grondverdieping. Dit zijn de levendige "stedelijke plinten", waar zich allerlei publieke en semi-publieke functies bevinden, waar de verschillende programmatische onderdelen van het Gezondheidspark hun voordeur hebben, hun adresfunctie. Waar ze zich met hun visitekaartje presenteren.
- h. Een groot aantal bewoners zalkunnen parkeren in een stallinggarage, met eigen vaste plaatsen en een sociaal veilig beheerssysteem. Door een eigen entreevoorzieningen en/of een duidelijke compartimentering zullen de stallinggarages zich duidelijk onderscheiden van de openbare garages.
- i. Voor het bezoek van de bewoners is er ruimschoots parkeergelegenheid in de openbare garages, die, gelet op de permanente bedrijvigheid in het ziekenhuis, ook lange openingstijden zullen kennen.

1.4 Bouwhoogtezonering

Door grote programmatische diversiteit en vanwege behoefte aan programmatische flexibiliteit is het niet raadzaam om een éénduidige bouwhoogtezonering vast te stellen. In plaats daarvan is gekozen voor een globaal kader dat een basis biedt voor een goede afstemming bouwhoogten gedurende het planvormingsproces. Er zijn vier basishoogten onderscheiden, met steeds een hoogteverschil van zes verdiepingen, zijnde 18 tot 24 meter.

extra large (XL) 16 lagen en hoger.

Dit is de hoogte van het hoogteaccent, het landmark, dat zorgt voor een markering van het Gezondheidspark in de stedelijke structuur. Het gaat hier om een markering die vergelijkbaar is met de Sequoiatoren, het landmark van de Dordtse wijk Stadspolders. In het Gezondheidspark zal deze markering met name gerelateerd worden aan de verkeersontsluiting, aan de wijze waarop de bezoekers het Gezondheidspark benaderen. Een gebouw van deze hoogte zorgt voor herkenbaarheid op een grotere afstand.

Grotiustoren, Den Haag
Niek van Vugt

woongebouw 'Ceramique' Maastricht,
Alvaro Siza;
positie toren in zichtassensysteem

Sequoiatoren, Stadspolders, Dordrecht

'de Rokade', Groningen (2007), Arons & Gelauff; woontoren op kantoorplint, met karakteristieke dove gevel

aanzicht bouwhoogtes Overkampweg (indicatief)

Daarom is er voor gekozen om het belangrijkste stedelijke knooppunt van het Gezondheidspark, het kruispunt van de Overkapweg en de Karel Lotsyweg, te accentueren. De toren is met de slanke zijde gericht op de aanrijrichting, komend vanaf de afslag op de N-3, waardoor het landmark-effect wordt versterkt.

De programmatische invulling van het hoogte-accent is variabel. Het kan zowel een woontoren, zorgtoren of werktorens zijn, of combinaties hiervan. Een hybride combinatie van programma's heeft vanuit het oogpunt van levendigheid en functiemenging de voorkeur.

Het hoogte-accent staat haaks op de Karel Lotsyweg, en is iets teruggezet ten opzichte van de rooilijn van de Middenzone. Door deze 'set-back positie' wordt de hoekverdraaiing in de Overkampweg benadrukt en verkrijgt de verkeersrotonde op het kruispunt Overkampweg-Karel Lotsyweg de ruimte die deze nodig heeft. Rondom de rotonde ontstaat zo, in combinatie met de vooruitgeschoven positie van het bouwblok ten zuiden van de rotonde, met het politiebureau en de Bloedbank, een stedelijke ruimte met een zeer 'beweeglijke', asymmetrische plastic. Dit levert zowel een gemarkeerde entreeruimte op, als een overhoekse gerichtheid van het Gezondheidspark op het Stadspark Dordwijk.

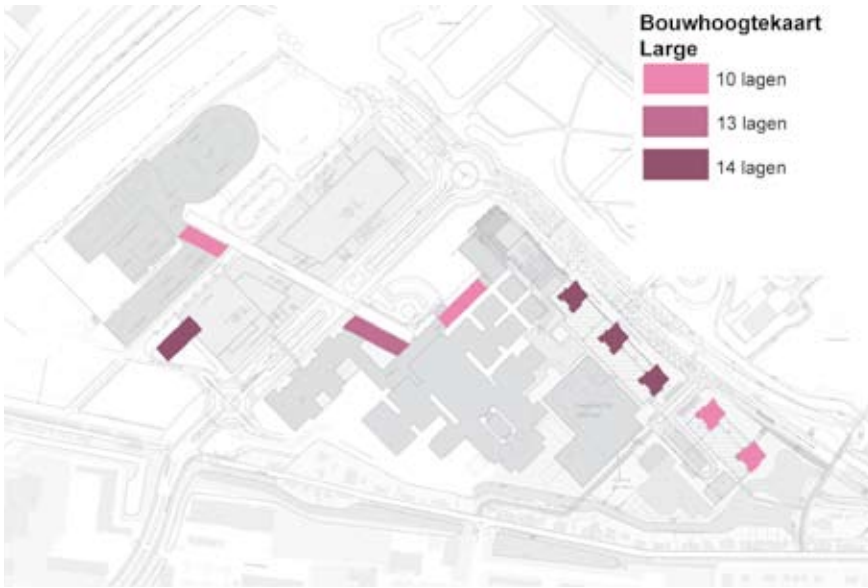
Als toetsingscriteria gelden:

- a. het hoogteaccent is alzijdig georiënteerd. Er bestaat daarom geen architectonisch onderscheid tussen voor- en achterkant.
- b. het hoogteaccent heeft een authentieke vorm. Het is geen zwaarwichtige klomp, geen optelsommen van X bouwlagen. De toren manifesteert zich als een totaal vormgegeven bouwmassa, met lijf, hoofd en voeten en wellicht een karakteristiek hoofddeksel. Authentiek betekent ook het vermijden van platte analogieën; geen peperbussen of raketten. Het goed ontworpen hoge gebouw krijgt in de meeste steden toch wel de troetelnaam die het verdient.
- c. Het hoogteaccent is niet vrij in de ruimte gesitueerd, maar vormt één geheel met de aangrenzende lagere bebouwing. De 'setback positie' van de toren vraagt daarbij om een zorgvuldige overgang naar de lagere bebouwing. Dit vereist een studie van de ontmoetingen van hoog en laag, zowel bij inwendige als uitwendige bouwblokhoeken, en van de daarbij in te zetten architectonische middelen, zoals versnijding, overstek, uitkraging, uitholling, inkassing, hoogtesprong en dergelijke.

large (L) 10 tot 14 bouwlagen.

Deze bouwhoogte geldt voor de hogere bebouwing in het gebied (zie afbeelding pag 46). Hier komen voor:

- a. Een reeks van drie woongebouwen langs de Parkway Overkampweg, die samen een herkenbare serie objecten vormen.
- b. Een tweetal woongebouwen langs de Overkampweg, in het oostelijke deel van het plangebied. Deze twee gebouwen zijn qua bouwhoogte lager dan de reeks van drie torens, zodat een overgangsmoment wordt aangebracht naar het kleinschalige milieu van Dubbeldam. Deze reeks verspringt ten opzicht van de hogere reeks iets in noordwestelijke richting, ter accentuering van de kromming van de Parkway Overkampweg en ter accentuering van het entreegebied naar de zorgvoorzieningen en de school in het oostelijke deel van het Gezondheidspark.
- c. Het hoge kantoorvolume dat de entree van het ziekenhuiscomplex markeert en door zijn gedraaide richting het be-loop van de Esplanade aanduidt.
- d. Een hoog kantoorvolume ter plaatse van de zuidwestelijke beëindiging van de Middenzone. Op deze plaats bevinden zich drie kleinere kantoorgebouwen die op termijn zouden kunnen worden vervangen door een groter bouwvolume dat zich beter voegt in de schaal van het Gezondheidspark als geheel, en dat het westelijke entrepunt van het Gezondheidspark markeert.

bouwhoogtes Large (indicatief)

bebouwing langs Po Pinto Rosales, Madrid
toren als onderdeel van de bebouwing

Als toetsingscriteria gelden:

Voor de woongebouwen langs de Overkampweg:

- a. De woongebouwen bevatten per laag driegrotere c.q. vier kleinere woningen, waardoor de bouwmassa een verticaal effect heeft.
- b. Door verspringingen in de bouwmassa, corresponderend met overhoekse balkons of erkers, wordt een geleding in de bouwmassa aangebracht die de verticaliteit verder versterkt.
- c. In de langsrichting (Overkampweg) heeft de reeks een scherm effect, een ruimtelijke begrenzing van Stadspark Dortwijk. In de dwarsrichting (vanuit het Stadspark) heeft de reeks echter het effect van lamellen, doordat de onderlinge afstand circa twee maal zo groot is als het front van de afzonderlijke bouwmassa's.
- d. De woongebouwen zijn onderling gekoppeld door een plint, waarin diverse functies zijn ondergebracht, zoals de (deels verdiepte) parkeergarage, de hoge en ruime entreelobby's en eventuele publieke voorziening.
- e. Aan de zijde van Overkampweg en park wordt het beeld niet gedomineerd door stijppunten. Aan deze zijde zijn hoofdzakelijk woonfuncties gesitueerd.

Voor het bouwvolume in de Albert Schweitzerzone

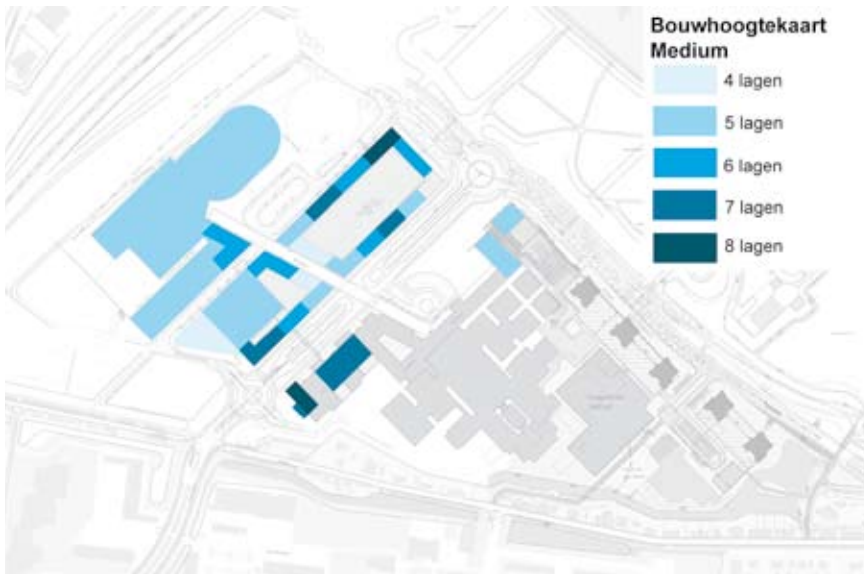
- f. het bouwvolume ligt iets terug t.o.v. de drieverdieping hoge stedelijke plint van het complex.
- g. in de architectuur wordt de trapeziumvormige footprint van het gebouw op markante wijze zichtbaar gemaakt, middels scherpe aansnijdingen van het volume.
- h. in afstemming op de opvatting over de architectuur van de overige gebouwen in deze zone geldt ook voor dit hoge accent dat het een gebouw is dat 'op de grond staat', dat wil zeggen dat het zich architectonisch vanaf maaiveld ontwikkeld en niet als een doos die op een plint zweeft.

Voor het bouwvolume in de Sportzone(voorkeursvariant):

- j. het bouwvolume staat bij voorkeur in het zelfde gevelvlak als het bouwvolume in de Asz zone en ligt daarvoor circa 7 meter terug t.o.v. de rooilijn van de stedelijke plint aan de Esplanade.
- k. in de architectuur wordt de trapeziumvormige footprint van het gebouw op markante wijze zichtbaar gemaakt, middels scherpe aansnijdingen van het volume.
- l. in contrast met het hoge bouwvolume in de Asz zone geldt als uitgangspunt voor de typologische opbouw van dit hoge bouwvolume de typologie van een schijf die zweeft op een stedelijke plint.

Voor het kantoorvolume in de Middenzone

- m. dit gebouw vormt , als tegenhanger van het XL-hoogteaccent bij de rotonde, de markering van de entree van het gezondheidspark vanuit het woongebied Sterrenburg. Het ligt op voldoende afstand van de kleinschalige laagbouw langs de Oudendijk, maar is van verre zichtbaar vanuit de Kapteynweg. Het is daarom een markant gebouw, met een sprekende architectuur, die tevens een contrastwerking effectueert ten opzichte van de wandbebouwing langs de Karel Lotsyweg.
- n. Het gebouw is niet vrij in de ruimte gesitueerd, maar vormt één geheel met de aangrenzende middelhoge bebouwing. De 'setback positie' van het gebouw vraagt daarbij om een zorgvuldige overgang naar de lagere bebouwing. Dit vereist een studie van de ontmoetingen van hoog en laag, zowel bij inwendige als uitwendige bouwblokhoecken, en van de daarbij in te zetten architectonische middelen, zoals versnijding, overstek, uitkraging, uitholling, inkassing, hoogtesprong en dergelijke.

bouwhoogtes Medium (indicatief)

Woon-kerkgebouw, 'PiusX' Tilburg 2004, JMW + Luijten/Smeulders
Samenwerkende architecten. Aansluiting nieuwe (middel-)hoogbouw op
bestaande laagbouw in de omgeving

woontoren op dienstverlenende plint, Stadsdeel-
kantoor Slotervaart Amsterdam 2003, Baneke van
der Hoeve; voorbeeld van transparante koppeling
tussen gebouwen als doorlopende plint

referentie voor een klassieke, formele plint met arcade
San Sebastian

medium (M) 4 tot 8 bouwlagen.

Dit is de bouwhoogte die geldt als de basishoogte van de verschillende zones. De gebouwen in deze hoogtecategorie vormen samen de stedelijke bouwblokken. Met andere woorden: ze zijn onderdeel van de 'gebonden bouwmassa' in de zones. In de stedebouwkundige opzet van het Gezondheidspark wordt geen uniforme bouwhoogte nagestreefd in deze hoogtecategorie, maar wordt juist gestreefd naar een afwisseling van bouwhoogten, binnen de aangegeven bandbreedte, teneinde de gewenste perceelsgewijze bebouwingsstructuur te kunnen benadrukken, zoals uiteengezet in hoofdstuk 5. De marge binnen deze bouwhoogte kan worden benut om daar waar wenselijk een iets hogere stedelijke bebouwingsmaat te realiseren, zoals de maat die hoort bij een stedelijke boulevard als de Karel Lotsyweg. Deze bouwhoogte komt in de volgende zones voor:

- a. In de Albert Schweitzerzone: de hogere bouwvolumes, dat wil zeggen de gebouwen die boven het drie bouwlagen hoge 'Stedelijke dakniveau' uitrijzen.
- b. Vrijwel de gehele Middenzone, met uitzondering van het eerder genoemde hoogteaccent in XL. In deze zone komt de grootste variëteit aan bouwhoogten voor binnen deze hoogtecategorie. Daarom zijn in hoofdstuk 5 nadere toetsingscriteria opgenomen voor de hoogtesprongen.
- c. Vrijwel de gehele sportzone. Hierbij dient aangetekend te worden dat de benadering van bouwhoogten in deze zone iets afwijkt van die in de andere zones vanwege de extra hoge verdiepingshoogten van veel sportruimten. De totale bouwhoogte van de sporthallen in deze zone valt echter binnen de bandbreedte van de bouwhoogte Medium. Voor het kantoorgebouw in deze zone, parallel aan de Esplanade, geldt een lage variant, die qua bouwhoogte eveneens in deze categorie thuishoort.

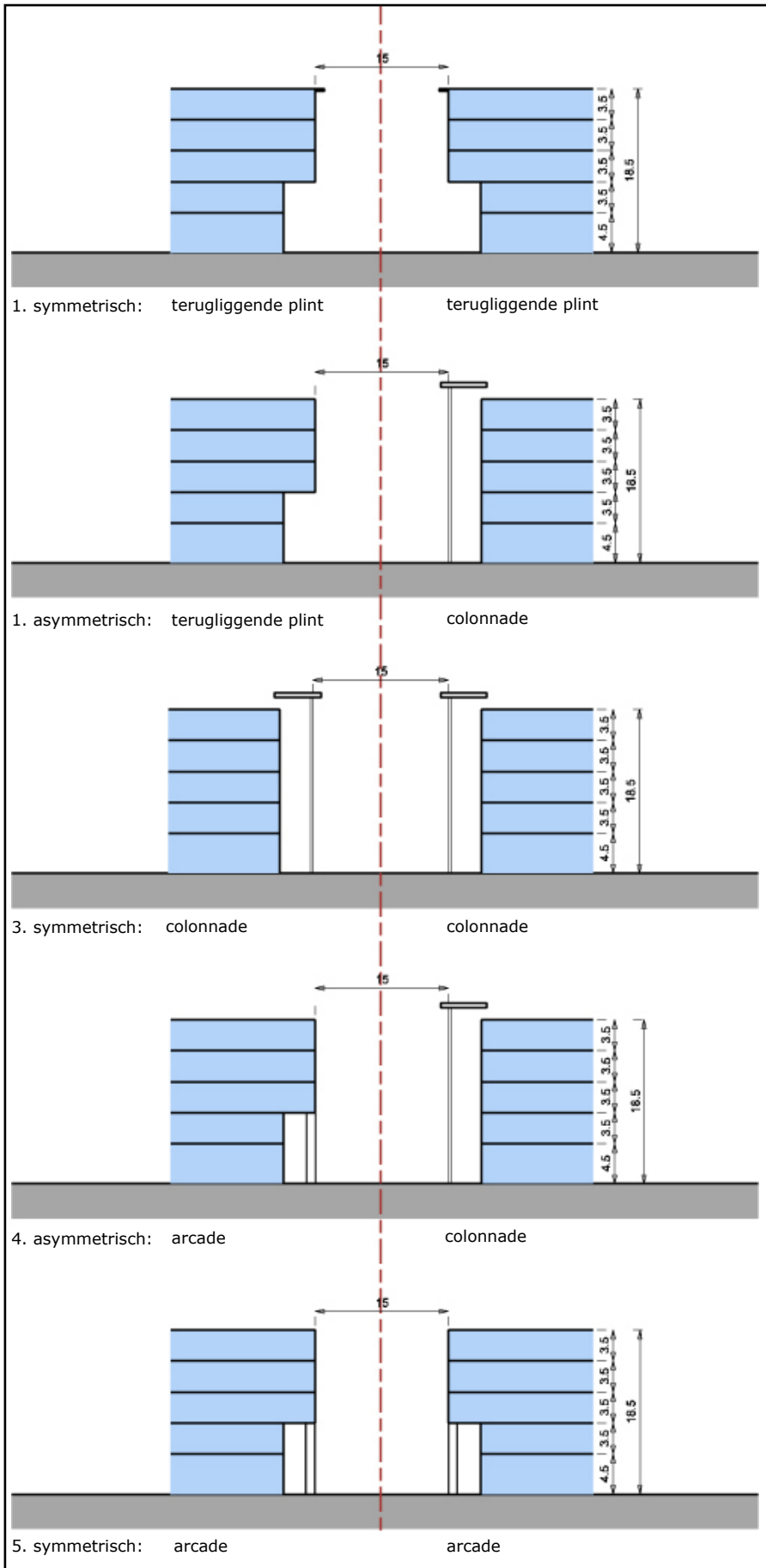
small (S) tot vier lagen

Deze bouwhoogte zal in het Gezondheidspark slechts incidenteel voorkomen, met uitzondering van de zone Amnesty Internationalweg. Voor deze bouwhoogtecategorie gelden geen specifieke welstandscriteria

1.5 ruimtelijke samenhang binnen de Esplanade

Voor de bezoekers van het Gezondheidspark is de Esplanade de belangrijkste publieke ruimte. De Esplanade doorsnijdt drie verschillende zones met sterk uiteenlopende karakters, zowel programmatisch als ruimtelijk. Het is de publieke ruimte die de verschillende onderdelen van het gezondheidspark samenbindt. Dit vereist een sterke, samenbindende werking van het design van de vloer van de Esplanade. Maar ook de ruimtelijke opbouw van profiel en wanden vereist een 'naadloze' afstemming. Bij de verdere stedebouwkundige doorwerking van de verschillende zones is het van belang dat steeds de samenhang in de Esplanade als geheel in het oog wordt gehouden. Dit vindt plaats in ontwerpateliers waar alle betrokkenen hun inbreng in hebben. Daartoe bevat deze paragraaf de belangrijkste aandachtspunten.

- a. De Esplanade doorsnijdt de verschillende zones niet in orthogonale richting, maar in een diagonale richting, met een scherpe hoek van circa 70 graden. Deze hoekverdraaiing is in sterke mate bepalend voor de beleving van het ruimtelijk beeld. De hoekverdraaiing geeft de Esplanade een sterke eigen identiteit. Daarom bevat het stedebouwkundig plan scherp geprononceerde bouwmassa's op de hoeken van de bouwblokken, zodat de versnijdingen tussen het orthogonale patroon en de diagonale lijn steeds op markante wijze zichtbaar worden.
- b. Dit is met name van belang voor de bovenbouw van de betreffende hoekbebouwing. Op de eerste twee bouwlagen (stedelijke plint) kunnen afwijkende aansnijdingen plaatsvinden, bijvoorbeeld op de noordwestelijke hoek in de Middenzone, zodat de looproute naar het busstation vloeiender kan verlopen. De ruimtelijke condities voor de Esplanade zijn in sterke mate bepaald door het gegeven dat de Esplanade in de

Verskillende mogelijke straatprofielen

referentie hoge Esplanade: overdekt met glaskap, winkelcentrum Eindhoven

appartementencomplex, 'De Commissaris', Venlo 2003, KCAP, voorbeeld manipulatie (aansnijding) van de plint aan de esplanade.

motief van verspringende balkons en colonnade, Wolderhave, Zeewolde; van Herk & de Kleijn

middenzone aan twee zijden is bebouwd en in de Sportzone en Ziekenhuiszone slechts enkelzijdig. Voor de beleving van de continuïteit van de Esplanade is daarom de samenhang in de vormgeving van de beide wanden in de Middenzone van groot belang. In die zone krijgt de Esplanade immers haar besloten karakter, het effect van een wandelstraat. Daarom is het van belang dat de Esplanade in dit gedeelte een zo besloten mogelijk karakter heeft.

Daarbij is een symmetrische opbouw van het straatprofiel een denkbare oplossingsrichting, bijvoorbeeld een straatprofiel waarin aan weerszijde de stedelijke plint is teruggelegd, of een straatprofiel met aan weerszijde een hoge luifel met colonnade of een twee verdiepingen hoge arcade. Maar ook asymmetrische oplossingsrichtingen zijn denkbaar, bijvoorbeeld aan de westzijde een terug liggende plint en aan de oostzijde een hoge luifel met colonnade. Essentie is dat het totale ruimteprofiel van de Esplanade, symmetrisch of asymmetrisch, en besloten effect oplevert.

- c. De bouwhoogte is aan weerszijde van de Esplanade gelijk, namelijk vijf bouwlagen (circa 19 meter)
- d. Tussen de entree van het ziekenhuis en de entree van de sportboulevard bestaat een hoogteverschil van circa twee meter, als gevolg van het olopende maaiveld boven de halfverdiepte parkeergarage. Het grootste deel van dit hoogteverschil wordt overbrugd in de Middenzone. Dit verlopende maaiveld zal bijdragen aan de identiteit van de Esplanade.
- e. De samenhang in de Esplanade wordt versterkt doordat deze aan beide uiteinden, voor de entree van het ziekenhuis en voor de entree van de Sportboulevard, beëindigd wordt door een langgerekte hoge luifel. Doordat deze luifels beide los staan van de bouw wanden langs de Esplanade zullen ze worden ervaren als zwevende daken, als ontvangstpaviljoens die vrij in de ruimte van de Esplanade staan, en die de bezoekers verwelkomen. De samenhang tussen beide luifels wordt versterkt doordat ze zich op een zelfde peilhoogte bevinden, gerekend vanaf NAP, zodat ze samen één horizontaal vlak vormen.
- f. Het profiel van de Esplanade is ter plaatse van het ziekenhuis 3,60 meter breder dan ter plaatse van de Sportboulevard. Deze verbreding correspondeert met de omvang van de bezoekersstromen. De verbreding vindt niet geleidelijk plaats, maar sprongsgewijs, door verspringen in de zuidwestelijke wand van de Esplanade in de Middenzone en mogelijk ook in de Sportzone. De verspringing kan plaatsvinden in één sprong van 3,60m, twee sprongen van 1,80m of drie sprongen van 1,20m.
- g. De verspringen in de stedelijke plint (eerste en tweede bouwlaag) hoeft niet samen te vallen met de verspringing in de bovenbouw.
- h. Ter plaatse van de versnijding van de Esplanade met de Karel Lotsyweg en de Barnardweg liggen de rooilijnen van de stedelijke plinten ter weerszijde in het zelfde vlak.
- i. De verspringing in de stedelijke plint vindt plaats in combinatie met een markante publieke voorziening, bijvoorbeeld de centrale entree van de grote parkeergarage, in combinatie met een bloemenkiosk. Ook de voetgangersentree van de parkeergarage in de Sportzone, in combinatie met de entree van een 'health-club', leent zich goed voor een verspringing van de plint.

colonnade

arcade

Stadserf Schiedam; plein omzoomd door een colonnades en een arcade;
architect: Hans Ruijsenaars en Kees Rijnbout

opgetilde boomspegel creeërt een groot zitvlak onder de boomkroon; Brink, Hilversum, Karres en Brands

samenhang tussen privé-voorgebied en openbare ruimte: pergola en bestrating spelen samen een ritmisch spel

plekken voor mensen: zitrand, Brasilia, Brazilië

warme uitstraling materialen: zitpoefs, Leeuwarden

domestic quality: warme uitstraling materialen

24-uurs kwaliteit: lichtarmatuur metronomis (Philips): avondbeeld met daglichtkwaliteiten, Paleiskwartier Den Bosch

2.1 de opgave

publiek domein met domestic quality

De openbare ruimte in het Gezondheidspark zal bestaan uit een helder en vertrouwd stelsel van wegen, straten en pleinen dat zorgt voor de ontsluiting en bereikbaarheid van de diverse functies in het Gezondheidspark. De opgave is om dit geheel zodanig vorm te geven dat het door de bezoekers ervaren wordt als een gewoon stuk stad en niet als een uit zijn krachten gegroeid hospitaal, als een grote institutie die wordt omgeven door een hekwerk, met een gecontroleerde toegangspoort. Het Gezondheidspark moet een stuk stad zijn waar de bewoners zich thuis voelen, waar de bezoekers welkom zijn en waar zo veel mogelijk menging van vormen van gebruik plaatsvindt. Voorwaarde daarvoor is een herkenbaar en scherp onderscheid tussen gebieden die openbaar toegankelijk zijn en afgesloten, private gebieden.

Belangrijke aspecten van de beoogde Domestic Quality, als hoofdkarakteristiek voor het Gezondheidspark, zijn: een warme uitstraling van groen en materialisatie, gebruiksvriendelijkheid, comfort en een veilige omgeving voor alle bezoekers, op alle uren van de dag en nacht. Dat stelt hoge eisen aan aspecten als verlichting, geboden toegang, sociale veiligheid en oriëntatie.

samenhang en differentiatie

De inrichting van de openbare ruimte is een belangrijk middel om samenhang te bereiken in het Gezondheidspark als geheel. Juist door de sterke verschillende programmatische zones binnen het Gezondheidspark is een eenduidige sfeer en kwaliteit van de openbare ruimte een belangrijke bindende factor.

Tegelijkertijd zal de inrichting van de openbare ruimte de verschillen in sfeer en gebruik tussen de diverse onderdelen moeten ondersteunen. Op basis van de stadslandschappelijke context, de programmatische zoning en de ontsluitingsstructuur van het Gezondheidspark is de openbare ruimte te ontrafelen in elf bouwstenen, te weten: de Esplanade, de Karel Lotsyweg, het Albert Schweitzerplein, de Overkampweg als entreeboulevard, de Overkampweg als parkway, het evenemententerrein, de Dr. Barnardweg, het busstation, de Amnesty Internationalweg, de Oudendijk en de Randzone N3. Ze worden nader omschreven in hoofdstuk 9. Per bouwsteen kunnen in de inrichting accentverschillen worden aangebracht. Deze kunnen bijdragen aan de identiteit van specifieke plekken.

Ook op het niveau van de stedelijke context is het nodig om samenhang en differentiatie te creëren. Soms zal een scherp contrast nodig zijn tussen het Gezondheidspark en zijn omgeving, soms juist een geleidelijke overgang van de ene naar de andere plek. Het gaat daarbij om de uitstraling van de randen van het Gezondheidspark op zijn omgeving en om de vormgeving en inrichting van de verschillende routes, die deel uitmaken van het grotere stedelijk netwerk.

2.2 aspecten van 'domestic quality'

24 uur's kwaliteit

Het Gezondheidspark bevat veel programmatische onderdelen die ook in de avonduren geopend zijn en publiek zullen trekken. Daarnaast is het ook een woongebied. Daarom is bijzondere aandacht nodig is voor de sfeer van de openbare ruimte en de sociale veiligheid in de avond uren. Een veilige en uitnodigende verlichting van het Gezondheidspark is daarbij van doorslaggevend belang. Het gaat daarbij in eerste instantie om de openbare verlichting, zowel de verlichting van verkeerswegen en fietspaden alsook de verlichting van de voetgangersgebieden. Uit oogpunt van sociale veiligheid is het van belang om zodanige lichtkleuren toe te passen dat een optimale kleurherkenning mogelijk is. Dat stelt zowel eisen aan de verkeersverlichting als aan de verlichting van verblijfsgebieden en aan de afstemming an deze beide lichtsoorten op elkaar. Daarom wordt voor het gehele gezondheidspark afgestapt van een puur verkeerstechnische benadering van de openbare verlichting.

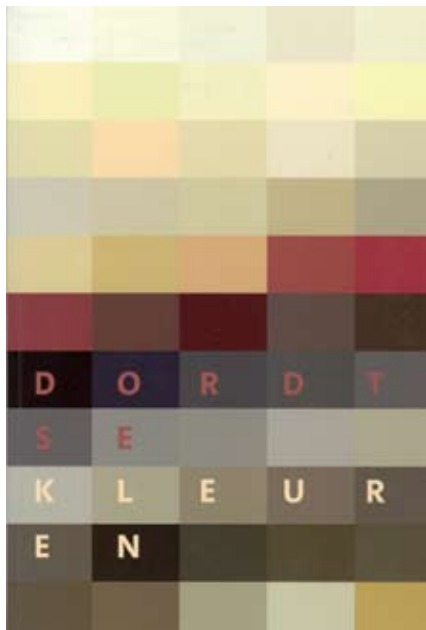
plekken voor mensen; Longwood Medical Area, Boston

warme materialen: binnentuin Chassépark, Breda

referentie trottoirbestrating, Kellen Beton

de Dordtse kleurenwaaier als inspiratiebron voor kleuraccenten

blindegeleidetegels geïntegreerd in de verharding

materiaalkeuze: bomenroosters, Dordrecht

In aanvulling daarop is het van belang dat de bestratingmaterialen zorgen voor een goede lichtreflectie. Daarom geldt met name ten aanzien van de openbare verlichting een hoog ambitieniveau, en worden het verlichtingsplan en de materialisatie op elkaar afgestemd.

Daarnaast draagt ook het lichtbeeld vanuit de bebouwing bij aan de algehele herkenbaarheid, sfeer en veiligheid op straat in de avonduren. Dat vraagt om specifieke eisen ten aanzien van de verlichting in publieke ruimtes en de aanlichting van gebouwen.

Openbaar versus privé: plekken voor mensen maken

Het uitgangspunt van een helder en consequent gehanteerd onderscheid tussen openbare en privé gebieden vereist dat in de openbare ruimte overal de sfeer en ervaring van openbaarheid aanwezig is. De ambitie om een gastvrije, uitnodigende uitstraling te creëren in het Gezondheidspark maakt de vormgeving van randen en overgangen tot een specifieke ontwerppoging: van buiten naar binnen, van de publieke ruimte naar de gebouwentree.

Voorbeelden uit het Longwood Medical District in Boston maken duidelijk dat een hoogwaardige oplossing van dergelijke overgangen cruciaal is voor de beoogde uitstraling van de openbare ruimte.

Op veel plaatsen, bijvoorbeeld bij het Albert Schweitzer complex is deze overgang sterk gelaagd: van het collectieve openbare domein, naar specifieke openbare domeinen, naar de individuele bestemming van de bezoeker. Een belangrijk onderliggend motief daarbij is dat voor bezoekers comfortabele plekken worden geboden om lange of korte tijd te verpozen. Met name in een zorgzame ziekenhuisomgeving is het van belang dat mensen elkaar op gastvrije plekken kunnen ontmoeten, maar er moet ook gelegenheid zijn om individueel even tot rust en bezinning te komen. De opgave is dus om binnen dit 'gewone stuk stad' naast levendige plekken, ook verstilde plekken te maken.

sfeer van de materiaalkeuze

Als leidraad voor de materiaalkeuze wordt voorgesteld te werken met warme, reflecterende kleurtinten, in lichte kleurstellingen (terracotta, zandkleur), met een moderne vormgeving, een natuurlijke en vriendelijke materiaalluitdrukking en een robuuste detaillering.

Bij het zoeken naar concrete invullingen van het begrip domestic quality kan inspiratie gevonden worden in de binnenstad van Dordrecht:

- a. de Dordtse kleurenwaaier biedt een prachtig warm palet aan kleuren. Een selectie hieruit zou in het Gezondheidspark kunnen worden toegepast om stedenbouwkundige samenhang of architectonische expressie te ondersteunen en om specifieke kleuraccenten in de openbare ruimte aan te brengen.
- b. bij de recente herinrichting van de binnenstad zijn functionele elementen toegepast die perfect aansluiten op de beoogde uitstraling van de openbare ruimte in het Gezondheidspark, bijvoorbeeld de robuuste corten stalen boomroosters.

kwaliteitsniveau, gebruiksdruk en beheerskwaliteit

In grote delen van het openbaar gebied zal de gebruiksdruk hoog zijn. Dat zal gelden voor alle soorten gebruikers en verkeersdeelnemers. Daarom komen er geen grote kwaliteitsverschillen binnen het gebied voor.

Qua niveau van kwaliteit van aanleg en onderhoud wordt er een niveau gehanteerd dat tussen de binnenstedelijke kwaliteit en de kwaliteit van uitleggebieden in ligt. Omdat de gebruiksdruk sterk vergelijkbaar zal zijn met een binnenstedelijk gebied vragen zaken als duurzaamheid van materialisatie en detaillering om een robuuste vormgeving van de openbare ruimte.

Het gegeven dat het Gezondheidspark een relatief lange ontwikkelingstermijn kent brengt met zich mee dat gekozen dient te worden voor een tijdloze, niet modieuze vormgeving. Beheer zal zorgvuldig en frequent moeten zijn, met lik op stuk beleid als het gaat om vervuiling en verloedering.

het Tomadohuis, Dordrecht, architect: H.A. Maaskant, 1962

banieren aan de Spuiboulevard te Dordrecht

Het project Mariënborg Nijmegen, Soeters van Eldonk, Vera Yanovshtchinsky, Molenaar van Winden: een project waarbij duidelijk het primaat van de stedelijke samenhang heeft gegolden. Niet te min manifesteren de afzonderlijke onderdelen zich als publieke gebouwen met een herkenbare identiteit

De Gemeente Dordrecht voert een stimulerend en actief architectuurbeleid. De Welstandsnota is van dit beleid één van de neerslagen. Daarnaast getuigen verschillende projecten van de ambitie om middels architectuur bij te dragen aan een eigentijds cultureel klimaat. Dit geldt voor publieke gebouwen, nieuwe woongebieden, de openbare ruimte in de binnenstad en voor beeldende kunst in de openbare ruimte. Gebouwen met een hoge cultuurhistorische waarde worden gekoesterd, ook als het nog vrij jonge monumenten zijn.

In het Gezondheidspark zullen de gemeentelijke investeringen in de publieke sportvoorzieningen primair worden gericht op de gebruiksfunctionaliteit van de gebouwen, maar dat neemt niet weg dat de attractiviteit van de voorzieningen mede bepaald zal worden door de architectonische kwaliteit. Een bijzondere uitdaging is om hier architectonische innovatie gelijk op te laten gaan met innovatie op het gebied van duurzaam bouwen, zoals energiebesparing, zonne-energie en duurzaam waterbeheer. Daarnaast investeert de gemeente in de kwaliteit van de openbare ruimte en de infrastructuur, getuige de inschakeling van gerenommeerde architectenbureau's bij de vormgeving van de autotunnel in de Karel Lotsyweg en de Spoortunnel in de Laan van de Verenigde Naties. .

Het Albert Schweitzer ziekenhuis voert architectonische kwaliteit als vanouds in haar vaandel, getuige de keuze destijds voor de vernieuwende aanpak van architect Wout Eijkelenboom en de keuze nu voor continuering van deze lijn in het bureau EGM te Dordrecht.

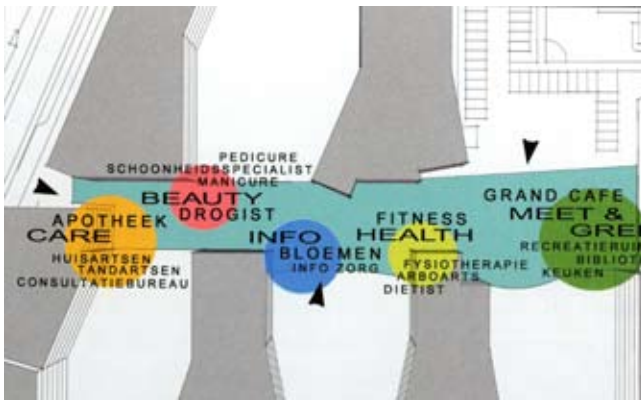
Ook voor de andere investerende partijen, zoals de regiopolitie, is het een vanzelfsprekende zaak dat investeren in architectuur 'loont'. Ook voor de ontwikkelende marktpartij AM geldt dat zij zich wil onderscheiden door de architectonische kwaliteit van haar projecten.

De essentie van de architectonische opgave schuilt in het ontwikkelen van een stedelijk, samenhangend architectonisch beeld. Van de architecten wordt verwacht dat zij de kansen van het stedelijke milieu van het Gezondheidspark, van de hoge dichtheid en van het sterk multifunctionele karakter, ten volle weten te benutten. Dat betekent dat van de architectuur van de afzonderlijke gebouwen meer wordt verwacht dan de louter formele expressie van de programma's en de functionaliteiten die de afzonderlijke gebouwen herbergen.

De architectuur legt daartoe twee accenten:

1. ten eerste een accent op de publieke betekenis van de gebouwen. Dit openbare karakter daagt de architecten uit om de gebouwen een grote mate van eigenzinnigheid en herkenbaarheid te verschaffen.
2. ten tweede een accent op de stedelijk samenhang tussen de gebouwen. Dat wil zeggen dat in de ontwerpbenadering een primaat wordt toegekend aan het samenvoegen van de afzonderlijke gebouwen in het grotere stedelijke ensemble.

beeldkwaliteit op onderdelen

hoofdfunctieverdeling zorgboulevard 't Boveneind, Veenendaal, A12 Architecten

interieur zorgboulevard 't Boveneind, Veenendaal, A12 Architecten

ASz impressie bebouwingtypologie 11-02-2005, EGM architecten

iedere polikliniek heeft zijn eigen binnentuin, UMCG, Wytze Patiijn

'Saitama Prefectural University', Koshigaya City, Japan, 1999 architect: Riken Yamamoto

ASz, Sfeerbeeld Structuurplan 2, EGM architecten

4.1 de opgave

In deze zone vindt een aanzienlijke uitbreiding van het bestaande ziekenhuiscomplex plaats, nagenoeg een verdubbeling ten opzichte van de omvang van het voormalige ziekenhuis Dordwijk. Op twee punten zal daarbij sprake zijn van een fundamentele koerswijziging:

1. Ten eerste: anders dan het bestaande ziekenhuiscomplex, dat duidelijk een monofunctioneel karakter heeft, met een introverte ruimtelijke organisatie rondom de centrale binnenhal, krijgt de nieuwe bebouwing in de Albert Schweitzerzone een duidelijk multifunctioneel karakter, met naast nieuwe ziekenhuisvoorzieningen ook programmatische componenten als de Bloedbank, een school, een zorghotel, de GGD. Ook het nieuwe politiebureau van de regio Zuid Holland-Zuid wordt in deze zone gevestigd.
2. Ten tweede: het gehele complex zal veel sterker op de stad zijn gericht. Er wordt afgestapt van het axioma dat een ziekenhuis vanuit één centrale entree georganiseerd zou moeten zijn. De verschillende programmatische bouwstenen krijgen niet alleen een herkenbare eigen identiteit maar ook eigen entree voorzieningen. Anders gezegd: een eigen stedelijk adres. Daarmee wordt het gehele complex veel sterker verankerd in de stedelijke structuur van het gezondheidspark als geheel.

De centrale as van het bestaande complex zal nog iets naar voren worden doorgetrokken, tot aan de nieuwe entree, maar vanaf dat punt zal deze centrale as over gaan in de Esplanade, die als publieke buitenruimte alle zones van het Gezondheidspark samenbindt. Langs de Esplanade zullen zo veel mogelijk voorzieningen komen die gericht zijn op een zo breed mogelijke publiek, zoals winkels, dienstverlening en horeca. Meestal worden dergelijke voorzieningen in atria van ziekenhuizen ondergebracht, maar hier wordt er voor gekozen om ze zo veel mogelijk aan de openbare ruimte te situeren. Ambulante patiënten kunnen er op deze wijze ook gebruik van maken, beschermd door de grote buitenlucht, en komen zo weer in contact met het leven van alledag. De stad Dordrecht wordt zelf letterlijk tot binnen de muren van de ziekenhuiswereld getrokken, middels museale voorzieningen, in de vorm van een dependance van het stedelijke museum en in de vorm van ruimten die zich lenen voor culturele manifestaties, zoals concerten.

Beide aspecten, diversiteit en stedelijke inbedding, zijn bepalend voor de stedenbouwkundige en architectonische uitwerking van deze zone.

Het hedendaagse ziekenhuis is dynamisch als de stad zelf. Niet alleen de behandelwijzen of de hoeveelheid zorg veranderen. De flexibiliteit en dynamiek van de organisatie vraagt om een gebouw dat hieraan kan beantwoorden. Dat impliceert in feite een paradoxale opgave: het maken van een complex voor één hoofdgebruiker die als organisatie kan groeien, maar die ook kan krimpen. In een later stadium moeten delen van het ziekenhuis apart kunnen functioneren. Grote veranderingen in gebruik moeten daarbij plaats kunnen vinden op een zodanige manier dat de bestaande infrastructuur niet beïnvloed wordt.

Deze flexibiliteit stelt eisen aan het beeld van de nieuwbouw. Dat wil niet zeggen dat alle gebouwde onderdelen er zullen zien als gebouwen waaraan permanent wordt gebouwd en veranderd. Het merendeel van de gebouwen zal een hoge mate van tijdloosheid uitstralen. De architectuur van de grotere afzonderlijke gebouwen zal zich, door een zekere mate van de drieverdiepingen hoge plint goed kunnen lenen voor het huisvesten van de meer dynamische programmaonderdelen en dus ook voor het beeldend zichtbaar maken van de dynamiek in het gezondheidscomplex.

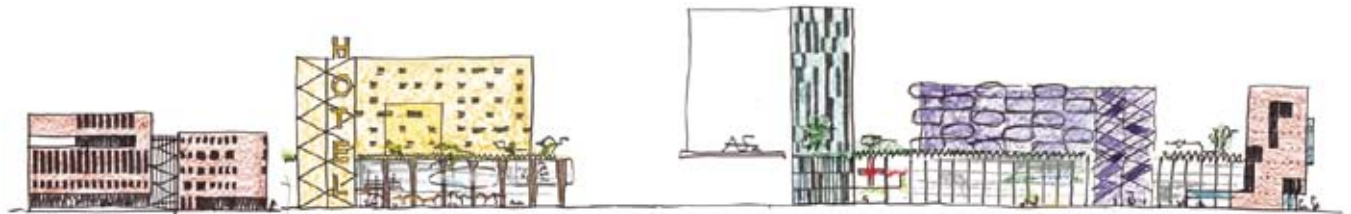
In deze onderste drie lagen bevinden zich de specifieke ziekenhuis gebonden functies, zoals poliklinieken, radiologie, radiotherapie, en Eerste Hulp, maar ook meer alledaagse soorten programma als winkels, een restaurant

Parc Logístic de la Zona Franca, Barcelona, 1999, Bonell-i-Gil
voorbeeld van een modernistisch concept; typerend voor een "Trade-center"

ASz bebouwingstypologie, 3-laagse plint met 'opzetstukken', EGM architecten (juli 2005)

schetsen gevelbeeld, EGM architecten (september 2005); elk gebouw heeft een eigen identiteit

architectonische principemodellen:

met terras, een huisartsenpost, trappenhuis naar het onderwijsgebouw voor het Da Vinci College, en toegang tot het Zotel. In deze stedelijke plint bevindt zich tevens alle verbindende infrastructuur voor het bestaande ziekenhuis en de nieuwe uitbreiding daarvan.

4.2 *bebouwingstypologie*

De Z-vormige bebouwingszone bevat een reeks van gebouwen, met verschillende bouwhoogten en een eigen identiteit voor ieder gebouw. Ieder gebouw heeft een architectonische autonomie, die uitdrukking geeft aan de verschillende programma's die in deze gebouwen worden gehuisvest. Het zijn daarmee gebouwen die op markante wijze front maken naar de stedelijke ruimte van Karel Lotsyweg, de rotonde en het Albert Schweitzerplein. Anders dan in de meer mechanische ziekenhuismodellen uit de naoorlogse decennia, waar hoge gebouwen meestal leken te zweven boven een utilitaire onderbouw, gaat het hier om gebouwen die als zelfstandige stedelijke bouwsteen duidelijk op 'straat' staan, met zoveel mogelijk een eigen adres aan de straat.

Over deze thematiek van architectonische autonomie wordt een tweede thema gelegd: dat van de samenbindende werking van een gemeenschappelijke verbindende stedelijke plint, die een hoge mate van transparantie heeft, en die zich als een tweede huid, als een 'voile', voor de afzonderlijke gebouwen bevindt. Deze plint loopt langs de Karel Lotsyweg, langs de Esplanade en langs het Albert Schweitzerplein. Deze stedelijke plint heeft een uniforme bouwhoogte van drie verdiepingen en bevat een diversiteit van voorzieningen, zoals stijgpunten, entreelobby's, wachruimten en publieksgerichte voorzieningen.

Deze langgerekte stedelijke plint wordt aan beide uiteinden van de Zone Albert Schweitzer ziekenhuis beëindigd door afwijkende bebouwing. Aan de oostzijde, bij de rotonde, is dat een combinatie van twee gebouwen, Politiekantoor en Bloedbank. Aan de westzijde is dat het gebouw van de GGD. Beide complexen vormen een beëindiging van de stedelijke plint doordat ze meer als monolithische volumes zijn gedacht, met een eigen, lagere publieke begane grond.

Omdat de verschillende gebouwen in de Ziekenhuiszone veelal los van elkaar zijn geplaatst vormt deze zone tevens een stedelijk dak, dat op het niveau van de derde verdieping alle gebouwen aaneen smeedt. Op dit dak bevinden zich buitenruimten en terrassen voor de voorzieningen die aan dat stedelijke terras zijn gelegen.

Deze drielaagse stedelijke plint correspondeert met de functionele programmatische opbouw binnen de ziekenhuiszone, zoals die is voortvloeit op de hierboven benoemde paradoxale opgave. De opgave waarin enerzijds de meeste onderdelen van het complex in de onderste bouwlagen organisatorisch aan elkaar gekoppeld dienen te zijn en waarin anderzijds grote en kleinere onderdelen tevens zelfstandig moeten kunnen functioneren, dan wel later dienen te kunnen worden losgekoppeld.

In de onderste drie lagen, de plint, bevinden zich daarom, naast de interne verbindingsroutes, de specifieke ziekenhuis gebonden functies, zoals poliklinieken, radiologie, radiotherapie, SEH, maar ook meer alledaagse programma-elementen als winkels, een restaurant met terras, een huisartsenpost, trappenhuis naar het Da Vinci College en de toegang tot het Zotel. Langs het Albert Schweitzerplein en de Karel Lotsyweg zorgen al deze voorzieningen voor een levendig beeld op het maaiveld.

Daarbij doet zich echter de architectonische valkuil voor dat toch weer wordt teruggevallen op functionalistische modellen, zoals het model met schijven op een platte doos, zoals deze in de naoorlogse decennia werden

'Haagse Hoge Huis', afzonderlijke objecten omkaderd door een glazen envelop, Den Haag, 2004, De Architectengroep, Dick van Gameren

Boston, Longwood Medical Area

publieksgerichte programma-elementen achter een transparante plint; De Strip, JHK architecten, Philips High Tech Campus, Eindhoven

entreeuilifel als autonoom element, de kolommen zijn behandeld als straatmeubilair winkelcentrum Eindhoven

monolithisch bouwvolume met transparante plint en overhoekse gerichtheid; Kamer van Koophandel, Dordrecht

entreeuilifel ASz als autonoom element; EGM architecten, oktober 2005

ontwikkeld. Bij de grote lengte van de nieuwe gevelwanden zou dat leiden tot beelden die bij grote Trade Centres niet zouden misstaan, maar die in dit geval zouden leiden tot een te mechanisch en grootschalig beeld, met inbegrip van het stigma van grote, op technologie gefixeerde gezondheidsinstellingen.

Deze tweeledige typologische opzet bouwt voort op classicistische architectonische modellen, zoals de typologische modellen van architecten als Boulée en Ledoux, waarbij reeksen autonome en unieke gebouwen in één stedelijke context worden geplaatst door ze onderling te verbinden middels langgerekte colonnades in een repeterende architectuurtaal. Zoals vaker het geval is bij classicistische typologieën laten ook deze zich op voor de hand liggende wijze muteren tot functionele organisatie modellen en tot een eigentijdse vormtaal. (Zie schema pag. 62).

4.3 *diversiteit en samenhang*

Als toetsingscriteria gelden:

- a. De hoofdvolumes in de zone Albert Schweitzer ziekenhuis hebben een tijdloze, robuuste architectuur. Ieder volume onderscheidt zich door een eigen architectuurtaal. Deze is niet primair de resultante van het programma dat het gebouw in eerste instantie dient te herbergen, maar leent zich door een zekere neutraliteit voor diverse programmatische invulling. Tevens zijn het gebouwen die op markante wijze op maaiveld zijn gezet, geen zwevende volumes boven een platte doos.
- b. De drielaagse stedelijke plint heeft een transparant karakter, waarin de meest publieksgerichte programmelementen zijn opgenomen. Deze plint heeft een samenbindende werking. Doorheen dit transparante beeld is de architectuur van de grote bouwvolumes op het tweede plan zichtbaar. De architectuur van de stedelijke plint geeft bij uitstek uitdrukking aan het publieke karakter van de gezondheidsgebouwen. De entree's hebben een monumentaal karakter en zijn goedherkenbaar. De overgangsgebieden tussen gebouw en openbare ruimte zijn zorgvuldig ingericht.
- c. Essentieel voor de beleving in het gebied is de groene inrichting van het 'stedelijk dak'. Gezien de hoge dichtheid van het te realiseren programma in het Gezondheidspark is hoogbouw een gegeven (zie kaartjes met XL en L). Om het uitzicht vanuit de hoogbouw aangenaam te laten zijn is het een vereiste dat het dak van het ziekenhuis groen wordt ingericht. De begroeiing van het stedelijk dak wordt zodanig vormgegeven dat deze vanaf maaiveld zichtbaar is.
- d. De entreeluifel van het ziekenhuis is een autonoom architectonisch element, dat los staat van de wanden van de Esplanade. Het is geen verlengstuk van het 'stedelijk dak'. De kolommen van deze luifel, alsmede de verlichting onder de luifel worden beschouwd als straatmeubilair. Ontwerp en plaatsing ervan dient dan ook te worden afgestemd op de totale vormgeving en inrichting van de Esplanade.
- e. De bebouwing die de zone Asz aan de westelijke en oostelijke zijde, bij de beide rotondes, afsluit heeft een autonoom karakter. De drielaagse stedelijke plint loopt hierin niet door. Door een vooruitspringende rooilijn wordt de drielaagse plint van de aangrenzende bebouwing ruimtelijk opgesloten. Het zijn robuuste, monolithische bouwvolumes, met een alzijdige overhoekse gerichtheid op de beide rotondes. Het publieke karakter van deze gebouwen wordt sterk gearticuleerd, onder meer door het transparante karakter van de begane grond.

luchtbruggen in het Longwood Medical Distric, Boston

de continuïteit van het stedelijk patroon wordt niet onderbroken door de luchtbruggen
Bonoco footbridge, Salvador, Brazilië
architect: Joao Filgueiras Lima Lelé

luchtbrug, museum in Chur, Zwitserland
architect: Peter Zumthor

eenheid van gebouw en luchtbrug
Stadskantoren Chassé Park, Breda
architect: Claus en Kaan

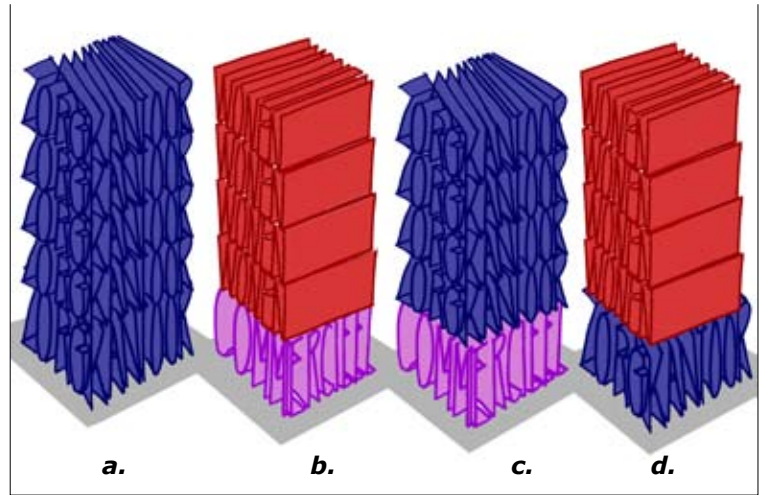

Luchtbruggen tussen zone Albert Schweitzer ziekenhuis en Middenzone

De toekomstige uitbreidingslocatie van het ziekenhuis in de Middenzone kan met de zone Albert Schweitzerziekenhuis worden verbonden door luchtbruggen over de Karel Lotsyweg. De bruggen bevinden zich ten zuidwesten van de Esplanade, op een zekere afstand vanaf het kruispunt tussen Esplanade en Karel Lotsyweg. Ze kunnen een sterk autonome vorm krijgen, onafhankelijk van de architectuur van het ziekenhuis en de middenzone. De bruggen hebben bij voorkeur een richting die haaks staat op de Karel Lotsyweg, op het contrast tussen het orthogonale patroon van de hoofdwegen en de diagonale richting van de Esplanade zo min mogelijk te verstoren. De plaats waar de steunpunten kunnen staan wordt bepaald door de inrichting van de openbare ruimte. De strook die voor pitstop-parkeren is gereserveerd biedt plaats aan slanke ondersteuningsmasten.

perceelsgewijze boulevard bebouwing, Scheldeoever, Antwerpen

bebouwingstypologie: verschillende stapelingsprincipes

1. Woon-kantoorgebouw, 'De Admiraal' Rotterdam 2003, De Architecten Cie, Frits van Dongen
Een solide, monolithisch gebouw met verschillende soorten gaten

arcade met lichte, losliggende luifel
Vera Yanovshtchinsky

woon-werkgebouw 'Kop van Zuid', Rotterdam 1998, De Architecten Cie, bovenbouw op een gedematerialiseerde plint

New Central Library, Seattle VS 2004, OMA. Door middel van doorgaande gevelplastic ontstaat er een overdekte buitenruimte

arcade aan plein stadshart Amstelveen

Woon-werkgebouw, 'Europan 4', Amsterdam Osdorp 2002, Arons en Gelauff.

Parkeergarage in onderbuik van het pand, met intelligente doorsnede. Stedelijke plint met commerciële functie op begane grond en kantoorruimte op de verdieping. Daktuin op de 3e bouwlaag met ruim zicht op het voorplein

5.1 de opgave

Dit is de zone waarin bij uitstek het karakter van het Gezondheidspark en van de gezondheidszorg – “Nieuwe Stijl”, manifest zichtbaar zullen worden. Bedoeling hiervan is dat bezoekers zich niet langer verloren wanen in een immens medische institutie, in een gezondheidsfabriek. Het Gezondheidspark wil een zo gewoon mogelijk stedelijk gebied zijn waar bezoekers zich snel thuis voelen. Ze lopen hier langs vertrouwde straten en pleinen en treffen daar voorzieningen van alledag aan, zoals winkels voor de dagelijkse boodschappen, horeca, maar ook speciaalzaken op het gebied van gezondheidszorg. De basiskwaliteit die nodig is om dit gevoel op te roepen is: diversiteit en openbaarheid. Trefwoorden daarbij zijn: optimale functiemenging en parcellering.

De Middenzone wordt daarom gekenmerkt door een sterke programmatische mix van:

- klinieken voor particuliere of semi-particuliere instellingen voor gezondheidszorg;
- specifieke zorginstellingen, zoals Ronald McDonalduis, thermale klinieken, Zo-tels etc.;
- kantoren van instellingen op het gebied van maatschappelijke zorg en gezondheidszorg en commerciële kantoren ;
- medische laboratoria;
- commerciële voorzieningen, winkels, supermarkt, horeca,
- mengfuncties van sport en zorg, zoals revalidatie, health, kindercrèches, kinderdagverblijven;
- diverse plintfuncties, zoals voetgangersentree openbare parkeergarage, auto-entree openbare parkeergarage, bewaakte fietsenstalling;
- woningen voor diverse doelgroepen.

Essentie van deze programmatische mix is dat de verschillende bouwstenen een eigen identiteit kunnen krijgen door:

- een eigen adres aan de openbare straat;
- door de geparcelleerde bebouwingwijze kan ieder gebouw een eigen karakter krijgen;
- goede bereikbaarheid voor afzetten van cliënten, in de vorm van stroken voor kortparkeren (Pitstop parkeren), met name aan de zijde van de Karel Lotsyweg;
- de mogelijkheid om ‘tailor made’ parkeeroplossingen te creëren voor klanten en personeel. Bijvoorbeeld op het deck van de eerste halfverdiepte parkeerlaag. Of robot parkeren in compacte verticale silo’s, parkeren op het dak, bereikbaar via een lift, of parkeren op een separate parkeerlaag tussen de tweelaagse publieke onderbouw en een bovenbouw van kantoren of woningen.

5.2 bebouwingstypologie

De programmatische diversiteit wordt ondersteund door de perceelsgewijze ontwikkeling van de Middenzone. Dit houdt in dat de zone bestaat uit schouder aan schouder geschakelde bouwvolumes met een perceelmaat van circa 25 tot 40 meter lengte, corresponderend met de eisen van rationele exploitatie voor de betreffende programmatische functionele invulling van het perceel.

Perceelsgewijs kunnen de volgende soorten stapeling van programma’s voorkomen:

- kantoren/zorgfuncties met daarboven kantoren/zorgfuncties, met publieksgerichte baliefuncties op begane grond.
- commerciële plint met daarboven wonen
- commerciële plint met daarboven kantoren/zorgfuncties
- kantoren/zorgfuncties met daarboven wonen

School en appartementen, Amsterdam 2002, Hertzberger en HM Architecten; extreem voorbeeld van een zwevend gebouw op gedematerialiseerde plint. Stapeling van twee programma's is sterk gearctueerd

Solid met transparante plint; Woon-kerkgebouw 'Pius X', Tilburg, 2004, JMW + Luijten/Smeulders samenwerkende architecten

Office de tourisme, Jean Nouvel; transparante bovenbouw op transparante plint. Diepte werking gevel en subtiel onderscheid boven en onder door dubbele gevel.

Stadstuinen Kees Christiaanse, DKV, Rotterdam, Kop van Zuid, 2001; afwisseling van "solids" en "zwevers"

Woon-werkgebouw 'Delfts Blauw', Delft 1994, De Architectencie, Frits van Dongen; solid waarvan de bovenbouw lijkt te zweven

congresgebouw, 'Quartier International' Montréal Canada 2002, Tetreault, Dubuc, Saia et Associés. Gevelplastiek in een mono-materialistische beeldtaal

We onderscheiden twee basis typen voor de wijze waarop deze gemengde gebouwen zijn opgenomen in een stedelijk bouwblok:

1. solid: Dit is een kubische massa die in de regel met 'voeten' op de grond staat. Een monolithisch gebouw met verschillende soorten gevelopeningen, ramen, wnkelpuien, erkers, en loggia's met uitkragende balkons. De de publieke of commerciële functie in de plint wordt benadrukt door een verbijzondering van de gevelopeningen.
2. 'zwevend' gebouw (bovenbouw op een zo transparant mogelijke plint)

Uiteraard zijn er mengvormen denkbaar, bijvoorbeeld een gebouw waarvan de bovenbouw lijkt te zweven, maar waarbij je pas na goed kijken ziet dat het toch ontworpen is als een solid.

Perceelsgewijs kan de te kiezen typologie of mengvorm variëren. Daardoor ontstaat een verlevendiging van het stedelijke beeld. Dit wordt nog versterkt door de verschillende bouwhoogten die binnen de hoogtecategorie Medium voor ieder perceel afzonderlijk kan worden bepaald, zoals toegelicht in paragraaf 1.4.

Dit levendige beeld wordt nog verder versterkt doordat de Middenzone verschillen in peilhoogte kent. Deze verschillen worden veroorzaakt doordat het niveau van het maaiveld in de Esplanade langzaam oploopt. Deze variatie is mogelijk doordat de parkeergarage, die wel op één peilhoogte is gelegen, geheel is losgekoppeld van de omringende bebouwingsschil. Daarom is er voor gekozen om de peilhoogten van verschillende bouwstenen van de Middenzone te laten variëren, gekoppeld aan de verschillende maaiveldpeilen in het Gezondheidspark.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. In alle gevallen waar gestapelde woningbouw voorkomt op een stedelijke plint met andere functies geldt dat de woonfunctie op maaiveld zich duidelijk naar de straatzijde presenteert middels ruime entreelobby's. Ook de entree van andere bovengelegen functies, zoals een bijzondere kliniek, krijgen op de begane grond veel aandacht, in de vorm van ruime entreelobby's.
- b. Voor alle bouwpercelen in de middenzone geldt dat de stedelijke plint (begane grond verdieping) bijdraagt aan de levendigheid op straatniveau doordat deze zoveel mogelijk publieke of commerciële functies bevat. In de stedelijke plint van de verschillende bouwpercelen in de middenzone komen geen grote dichte c.q. blinde geveldelen voor, zoals bergingen e.d.
- c. De verschillende gebouwen aan de straat presenteren zich met een eigen architectonische identiteit, met een benadrukking van de eigen voordeur, het eigen adres van de verschillende functies.
- d. Er komen aan de lange zijde van de Middenzone geen sprongen in rooilijnen van de hoofdbouwmassa voor, noch op het niveau van de stedelijke plint, noch op het niveau van de bovenbouw. In hoofdstuk 10.4 zijn de algemene spelregels weergegeven voor de plastische opbouw van het voorgevelvlak. Deze bieden ruimschoots mogelijkheden om percelen te verbijzonderen door toepassing van gevelplastiek.

5.3 diversiteit en samenhang

Het streven naar een gevarieerd beeld zal niet ten koste gaan van de samenhang in het stedelijk beeld. Een cruciale voorwaarde om een goed evenwicht tussen diversiteit en samenhang te kunnen bereiken is een stringente samenhang in het beeld van de openbare ruimte in het Gezondheidspark als geheel, en met name in de onderdelen daarvan die bepalend zijn voor de wijze waarop de voetgangers het gebied beleven. De kwalitatieve ambities op dit punt worden uiteengezet in hoofdstuk 9.

Daarop aansluitend kan samenhang bereikt worden door een goede afstemming van de te kiezen materialen en door een zonering in de gevelopbouw. Dit betreft de belijning van rooilijnen en van inspringende en uitkragende volumes.

5.4 hoogtesprongen

Daarnaast zal er een afstemming plaatsvinden van de bouwhoogten van de verschillende bouwstenen in de Middenzone, waarbij uitgangspunt is de programmatische flexibiliteit van de perceelsgewijs te ontwikkelen bouw-blokonderdelen. Dit betekent dat er nadere spelregels zijn geformuleerd voor de wijze waarop hoogtesprongen worden vormgegeven, met als oogmerk het voorkomen van blinde kopgevels.

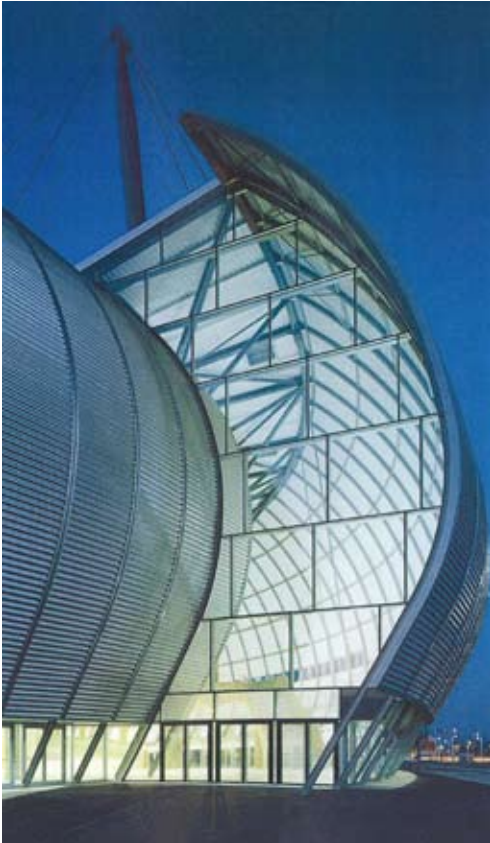
Voor de Middenzone is het van belang dat er een grote mate van programmatische flexibiliteit mogelijk is. Dat wil zeggen, binnen de voor deze zone geldende hoogtecategorie Medium, zijnde vier tot acht bouwlagen, moet per perceel de optimale bouwhoogte kunnen worden bepaald.

Dit betreft:

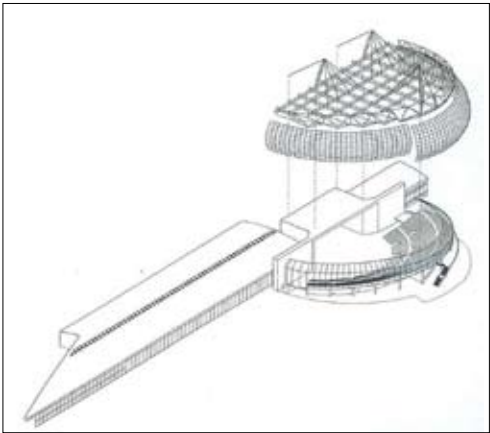
- a. versprongen door verschillen in verdiepinghoogten tussen b.v. wonen, kantoren, laboratoria. Hierbij gaat het vaak om sprongen van circa een halve verdieping
- b. versprongen door een verschil in aantal bouwlagen, voortvloeiend uit het vereiste bouwprogramma per perceel. Hierbij gaat het vaak om sprongen die groter zijn dan één verdiepingshoogte.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Kleine hoogtesprongen bedragen in de regel minimaal één meter. Deze kleine hoogteverschillen worden gearticuleerd door toevoeging van een plastisch overgangselement, zoals een hoger opgaande kopgevel, een dakopbouw e.d.
- b. Grotere hoogtesprongen bedragen circa 1,5 verdieping. Van belang is om te voorkomen dat er bovendaks blinde kopgevels voorkomen. Dit is mogelijk door op iedere perceelscheiding een margezone te definiëren van 2 meter breed. Bij de hoogtesprong kan dan de kopgevel twee meter worden teruggelegd, zodat er in de kopgevel perforaties en uitspringende bouwvolumes mogelijk zijn. Bij een tijdige afstemming van hoogtesprongen tussen twee aangrenzende percelen kunnen bovendakse openingen in de kopgevel van het hoger opgaande volume juridische worden afgezekerd.
- c. Er geldt een principedetail voor hoogtesprongen in het voorgevelvlak. (zie hoofdstuk 11.4)
- d. In de Middenzone kunnen verschillen voorkomen in de hoogte van de stedelijke plint (onderste bouwlaag(en) met publieke voorzieningen) van de afzonderlijke percelen, bijvoorbeeld door een verschil in verdiepingshoogte van de begane grond of door een afwisseling van één-laagse of twee-laagse plinten. Deze hoogteverschillen kunnen moeiteloos worden opgevangen indien de verschillende percelen op de perceelsscheidingen als een kubisch volume worden doorgezet tot op maaiveld.

Concertzaal Rouen, Bernard Tschumi Architects

Concertzaal Rouen, Bernard Tschumi Architects

Nagoako Lyric Hall, Nigata, Japan 1997, Toyo Ito

luchthaven terminal de Barajas, Madrid, Richard Rogers

draagconstructies in zicht; Minervium, Breda

spanten in het Gymnase du Bois-Livron, Annemasse, Zwitserland, 1993, architect: Richard Plottier

6.1 De programmatische opgave

In het Gezondheidspark ligt het accent op het samengaan van sport en gezondheid. In beperkte mate is er daarnaast ruimte voor commerciële voorzieningen, voor wonen en voor kantoren.

De samenhang sport en gezondheidszorg betreft de functionele samenhang (zoals fitness, sportgeneeskunde en fysiotherapie), maar ook de ondersteunende functies zoals parkeren, horeca en winkels. Daarnaast zorgt de samenhang van de functies zorg en sport voor een positief imago naar de omgeving. Het totaalconcept met een sterke identiteit en een unieke mix van elkaar versterkende voorzieningen, draagt bij aan de commerciële positionering. Toevoeging van commerciële voorzieningen zoals fitness, woningen, kantoren en winkels, verbeteren de belevingswaarde en verbreden de recreatieve functies van het Gezondheidspark.

De Sportboulevard wordt de thuisbasis voor veel Dordtse sportverenigingen. Zij leveren een belangrijke bijdrage aan de bezoekersstromen.

Door de bouw van diverse functies onder één dak wordt een voor de regio unieke sport- en recreatieformule aangeboden. De sportboulevard bestaat uit de volgende voorzieningen:

- a. IJshal:
 - 250 meter schaatsbaan
 - ijshockey- en krabbelbaan, beide te gebruiken voor kunstrijden
- b. Zwembad:
 - 50 x 21 meter wedstrijdswembad
 - 25 x 10 meter doelgroepen bad, annex trainingsbad
 - 550 m² recreatief zwembad
- c. sporthal 28 x 48 meter
- d. turnzaal 15 x 30 meter
- e. fitnessaccommodatie, ca. 3.800 m²
- f. tennis- en/of squashaccommodatie, ca 1.700 m²
- g. onoverdekt evenemententerrein, ca 9.000 m²

Ter ondersteuning van deze voorziening omvat de Sportboulevard tevens:

- a. een centrale entree + nevenentree
- b. een centrale horecavoorziening
- c. diverse verenigings- en ontmoetingsruimten
- d. een openbare parkeergarage met ca. 600 plaatsen
- e. kantoorruimten voor medewerkers en management
- f. overige voor sportwinkeltjes, kinderopvang, ect.

In de marketing komt een accent te liggen op het family-concept: in een uitnodigende ambiance kunnen verenigingen en (individuele) bezoekers, met name gezinnen met kinderen, kiezen uit meerder sport- en recreatie-activiteiten. De onderdelen fitness, tennis en squash vormen weliswaar de basis van het family-concept van de Sportboulevard.

De turnzaal heeft het karakter van een trainingsvoorziening. Specifiek is de vaste opstelling van de turntoestellen. De turnzaal is voor de regio uniek.

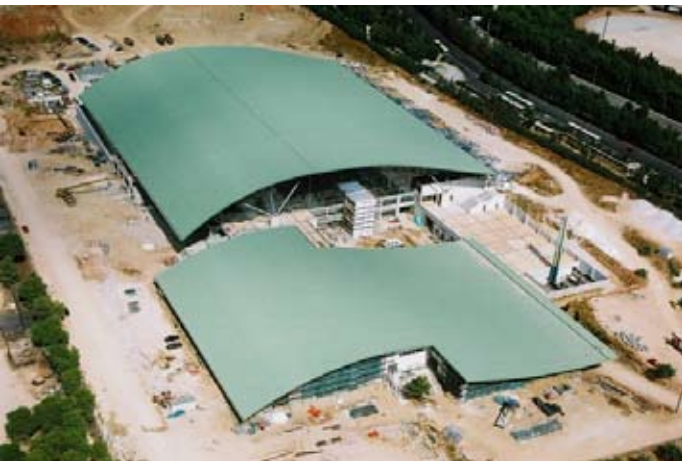
Ook de ijshal is een voorziening met een regionale uitstraling. Er is gekozen voor ijs op twee niveaus. In de praktijk betekent dit dat verschillende takken van ijssport parallel kunnen worden geprogrammeerd. De hard-

olympisch stadion, sporthal Galatsti, Athene

olympisch stadion, sporthal Galatsti, Athene

olympisch stadion, sporthal Galatsti, Athene: dakvorm en plattegrond zijn één geheel. De twee gebouwen hebben verwantschap

rijbaan op de verdieping is primair een regionale trainingsvoorziening, waarbij door de afmeting (250 meter) het trainen en nemen van bochten gelijk is aan die van een 400-meter baan. De regionale functie voor de hardrij-sport wordt versterkt door de elektronische tijdwaarneming.

Het sportbassin (50-meter bad) is voorzien van elektronische tijdwaarneming en een hieraan gekoppeld scorebord. De accommodatie behoort tot de top 3 van de Nederlandse 50-meter baden.

Het recreatiebad heeft een specifieke inrichting, gericht op gezinnen met kinderen in de basisschoolperiode. Hierbij staan klauteren en klimmen centraal, evenals overdekt spelen met water en zand.

Uniek (ook voor de regio) zijn de mogelijkheden voor beurzen, evenementen en muziekkuitvoering. Voor muziekuitvoeringen beschikt de Sportboulevard over een ijshal met 5000 zit- en staanplaatsen. Voor beurzen is ca. 7.000 m² beschikbaar.

In het kader van de Sportboulevard als onderdeel van het Gezondheidspark, is er een synergie van activiteite-naanbod tussen gezondheids- en sportvoorzieningen. Te denken valt aan het aanbieden van zogenaamde "wellness-activiteiten": activiteiten waarbij fitness, sportgeneeskunde en fysiotherapie worden gecombineerd. Het zwembad is dienstverlenend aan diverse ziekenhuisfuncties zoals revalidatie.

Het te verwachten aantal bezoeken aan de totale Sportboulevard (inclusief evenementen) is ca. 1.000.000 per jaar, tegen nu 700.000 á 800.000.

Het uitgangspunt van de programmering is een maximale openstelling voor de recreatieve bezoeker. Activiteiten worden zo horizontaal mogelijk gepland. Ook het multifunctioneel gebruik van de beschikbare ruimten is een belangrijk aspect.

6.2 De bestanddelen van de Sportboulevard

De Sportboulevard Dordrecht is een duurzaam, hoogwaardig en multifunctioneel vrijetijds- en leisurecentrum onder één dak, waartoe ook een health- en fitnesscentrum behoort.

Ten opzichte van de huidige situatie verandert het volgende:

- a. De sporthal heeft voorzieningen op een hoger dan gemiddeld niveau. Vergeleken met de huidige sporthal gaat de obstakelvrije hoogte van 7 naar 9 meter en de toeschouwerscapaciteit van 1.000 naar 1.500. Voor de meeste topsportevenementen is de sporthal geschikt.
- b. De turnzaal is opgezet als een permanente verenigingsaccommodatie met vaste opstellingen en vervult hiermee de trainingsbehoefte van de Dordtse (top)turners.
- c. Ten opzichte van de huidige 220 meter ijsbaan bestaat de nieuwe ijshal uit een 250 meter hardrijbaan en een ijsvloer voor kunstrijden en ijshockey. De hardrijbaan ligt op verhoogd niveau. De ijsvloer voor kunstrijden en ijshockey liggen op de begane grond, met een tribune (capaciteit circa 700 zitplaatsen) langs het ijshockeyveld. Hiermee is de ijshockeyaccommodatie geschikt voor het hoogste speelniveau in Nederland.
- d. Door het aanbrengen van een scheidbare brug (ter verdeling van het 50-meter bassin in twee bassins van 25 meter en één van 50 meter) en een volwaardige elektronische tijdwaarneming is het zwembad geschikt voor topsport (top 3 van Nederland). Dit in combinatie met een tribunecapaciteit van circa 700 personen en voldoende brede perrons.
- e. Bijruimte, waaronder ook de verenigingsruimte, zijn door hun ligging multifunctioneel te gebruiken.
- f. De huidige tennishal komt terug als onderdeel van het family-concept. De realisatie van dit onderdeel wordt ingevuld door een particuliere initiatiefnemer en zal bestaan uit fitnessruimten (ca. 3800 m²) met een family-achtige uitstraling, tennisbanen (ca. 1700 m²), squashbanen en (eventueel) badmintonbanen.

- g. De huidige sauna komt niet terug als zelfstandig onderdeel. Mogelijk zal het binnen het 'family-concept' een onderdeel zijn van de nieuwe fitnessvoorziening.
- h. De centrale horecavoorziening dient de sport- en evenementenactiviteiten te ondersteunen. Het doel is om tot een goede afstemming te komen met andere horecaverkooppunten in het complex en de verenigingsruimten.
- i. Onder een gedeelte van de Sportboulevard wordt een parkeergarage gerealiseerd. Door extra aandacht aan kleurstelling, verlichting, achtergrondmuziek en toegangssystemen wordt een hoge mate van veiligheid nagestreefd.
- j. Het groene evenemententerrein verbindt het Overkamppark met de intensieve bebouwingsgraad van het Gezondheidspark. Het is geschikt voor een volwaardig circus en ook andere openluchtevenementen kunnen er plaatsvinden. Hiervoor wordt jaarlijks een evenementenrooster opgesteld. De sporthal en ijshal, waar ook evenementen worden gehouden, zijn complementair aan dit terrein.

6.3 de stedenbouwkundige opgave

De Sportboulevard is een dynamisch, toekomstgericht, transparant, uitnodigend, multifunctioneel gebouw. De zichtbaarheid van de Sportboulevard vanaf de rondweg N3 krijgt extra aandacht. Dit vereist overigens een drastische aanpassing van de huidige dichte taludbeplanting.

Voor de ruimtelijke organisatie van het complex is gekozen voor een 'centraal-plattegrond'. Dat wil zeggen dat de bezoeker vanaf de Esplanade op één centraal punt binnenkomt en wordt ontvangen in een centrale hal, waar vandaan alle sportfuncties worden ontsloten. Een deel van deze sportfuncties, zoals schaatsen en zwemmen, zijn vanuit dit centrale punt goed zichtbaar. Doorzicht en overzicht zijn belangrijk voor het interieur van het complex. Alle openbare activiteiten vinden plaats op één verdiepingsniveau, zijnde het (opgetilde) maaiveldniveau. Dit principe van een 'centraal-plattegrond' onderscheidt zich van meer lineair modellen, zoals een galerij- of passage-model.

In deze paragraaf worden vier stedenbouwkundige aspecten besproken die samenhangen met de gekozen programmatische opzet.

Zichtrelaties tussen binnen en buiten

Vanuit beheers- en gebruiksoptieken zijn er grote voordelen verbonden aan het centrale model. Daar staat tegenover dat er ook nadelen aan verbonden zijn, met name op stedenbouwkundig gebied. Het belangrijkste bezwaar is dat alle openbare toegangen en publiek functies zich op één punt concentreren, waardoor er zich minder mogelijkheden voordoen om de overige gevellengtes een publieke uitstraling te geven.

Vaak liggen sportgebouwen met deze centrale typologie in een parkachtige omgeving, waarin de delen zonder publieke uitstraling kunnen worden weggepland. Deze mogelijkheid doet zich hier echter niet voor. Vanuit de zijde van de snelweg N-3 is het gehele complex goed inzichtelijk, mede gelet op de commerciële uitstraling van het complex. Maar veel belangrijker is dat het gehele complex een publieke uitstraling dient te hebben naar het Evenementenplein. Dit ten eerste vanwege het publieke karakter van het Evenementenplein. Bij diverse evenementen zal er behoefte zijn aan een rechtstreekse samenhang tussen buitenactiviteiten en binnenactiviteiten. Ten tweede vanwege de woonbebouwing langs de Barnardweg. De woningen kijken rechtstreeks uit op de grote IJshal Ten derde vanwege het busplein, een belangrijk knooppunt voor openbaar vervoer in dit subcentrum. Ook

Ice skating, Grenoble, Hérult et Arnod Architects

dit Busplein vraagt om een levendige begane grond, om zichtbaarheid van sportfuncties op maaiveld.

Gelet op de enorme lengtes van de buitengevels van de Sportboulevard is hier sprake van een belangrijk aandachtspunt voor de verdere uitwerking van de bouwplannen.

Als toetsingscriterium geldt:

Bij alle raakvlakken tussen openbare ruimte en sportgebouw, met name op die plekken waar zich publieksconcentraties bevinden of van waaruit zicht op sportactiviteiten gewenst zal een transparante gevelopbouw, met optimaal doorzicht van buiten naar binnen gegarandeerd dienen te zijn.

Achterzijde of vierde voorzijde

Een tweede stedenbouwkundig vraagstuk betreft het beeld van de sportboulevard aan de zijde van de Amnesty Internationalweg. Dit is enerzijds de meer utilitaire zijde van het complex, met voorzieningen voor laden en lossen, openbaar vervoer van schoolklassen, containers en entree parkeergarage. Vanuit dit karakter dreigt deze zijde van het complex een rommelige achterkantsfeer te verkrijgen. Dit wordt nog versterkt doordat één van de sporthallen wordt gebouwd op een plint met een pareergarage. Verder wordt dit negatieve beeld versterkt doordat sporthallen doorgaans blinde kopgevels vereisen. Tegenover dit utilitaire beeld staat echter dat aan deze zijde tevens een belangrijke inzichtelijke voorgevel van de grote hal van het zwembad ligt. Het lijkt een weinig aantrekkelijk perspectief als zwemmers uit moeten kijken op kale en rommelige achterkantgebieden. Deze twee karakters zijn lastig in één concept te verenigen. Daar komt bij dat het beeld van een rommelige achterzijde niet te verenigen is met de kwetsbare landschappelijke kwaliteit van de zone langs de Oudendijk.

ruimte voor groei en flexibiliteit

Een derde stedenbouwkundig aspect hangt hier ten nauwste mee samen. In de huidige programmering is er niet of nauwelijks behoefte aan uitbreidingsruimte. Stedenbouw gaat echter over de lange termijn en, net als bij andere succesvolle sportcomplexen in de lande, mag ook hier verwacht worden dat er al snel behoefte zal zijn aan uitbreidingsruimte voor sportvoorzieningen op allerlei gebied. Niet in de laatste plaats vanuit de eisen die een commerciële exploitant zal stellen, om te zorgen dat haar sportpaleis kan blijven concurreren. Indien er een rationele doorkijk naar de gewenste flexibiliteit en uitbreidingspotentieel zal plaatsvinden zullen hierbij twee vragen centraal gesteld worden:

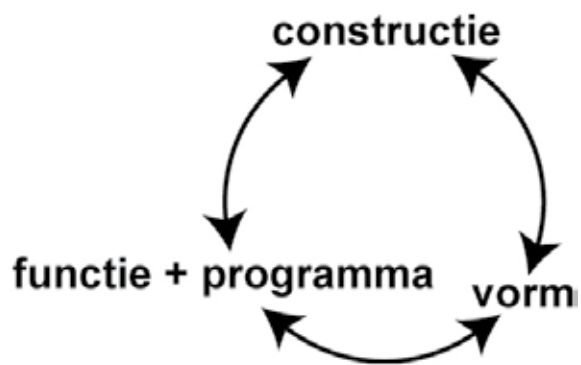
1. Ten eerste: welke interne ontsluitingsstructuur is hiervoor vereist? In de huidige opzet bestaat deze verbinding uit twee gangen van krap twee meter breed. De vraag is of dit bij een substantiële uitbreiding afdoende is.
2. Ten tweede: wat zijn de stedenbouwkundige en juridische mogelijkheden van het uitbreiden van de bouwmassa van het sportcomplex. Voor deze vraag is nog geen stedenbouwkundige visie ontwikkeld, met als gevolg dat de huidige bouwplannen ook niet te toetsen zijn op de vraag welke effecten toekomstige uitbreidingen zouden kunnen hebben.

Als toetsingscriterium geldt:

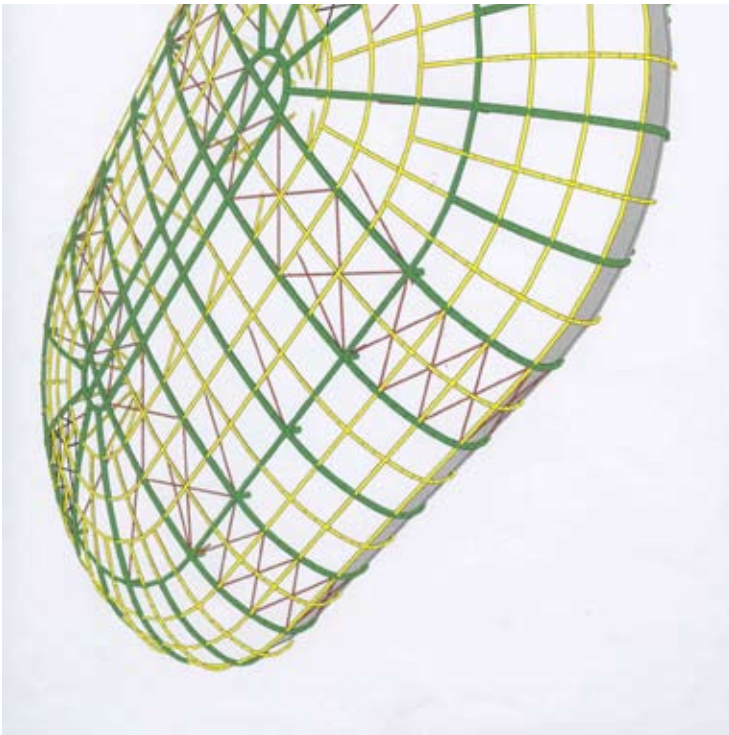
Aan de zijde van de Amnesty Internationalweg dient er een duidelijk onderscheid te zijn tussen gebouwdelen en beëindigingen die een definitieve status hebben, waarbij ook sprake is van een definitieve en representatieve vormgeving van de relatie tussen gebouw, interieur en buitenruimte, en anderzijds gebouwdelen en beëindigingen die een minder definitief karakter hebben en/of gebouwdelen die een duidelijk utilitair karakter hebben, met een duidelijk afgebakende utilitaire buitenruimte.

Sportsarena, Budapest, 2003, Kózti architects & engineers

schema architectonische opgave

constructietekening, Pieters Bouwtechniek september 2005

Openbare ruimte langs de N3

Het vierde stedenbouwkundige aspect hangt samen met de niveauverschillen die ontstaan doordat het gehele sportcomplex circa twee meter wordt opgetild boven het huidige maaiveld. In het binnengebied van het Gezondheidspark verlopen de maaiveldverschillen zeer geleidelijk, zodat storende breukvlakken kunnen worden voorkomen. Aan de zijde van de A-3 zal de maaiveldverhoging echter als een scherp breukvlak zichtbaar zijn. Dit element kan landschappelijk goed worden ingepast door toepassing van geëigende ruimtelijke middelen, zoals keerwanden met schanskorven. Voor de architectuur stelt dit echter specifieke eisen.

Als toetsingscriterium geldt:

De architectuur van de langsgewel dient te worden afgestemd op het verschil tussen bestaand en nieuw kunstmatig maaiveld. Voorkomen dient te worden dat er zich naargeestige en graffitigevoelige blinde gevelvlakken zullen ontstaan. Ook langs de zijde van de A-3 is een optimale zichtrelatie tussen binnen en buiten vereist, met name vanuit de zwembaden.

6.4 de architectonische opgave

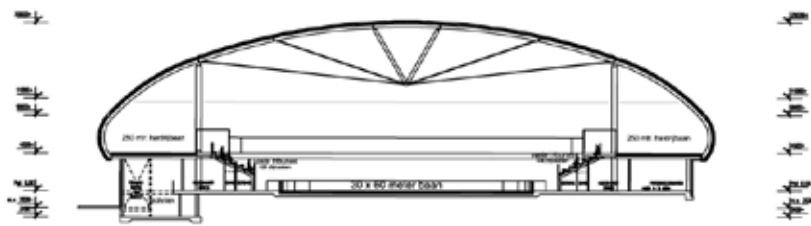
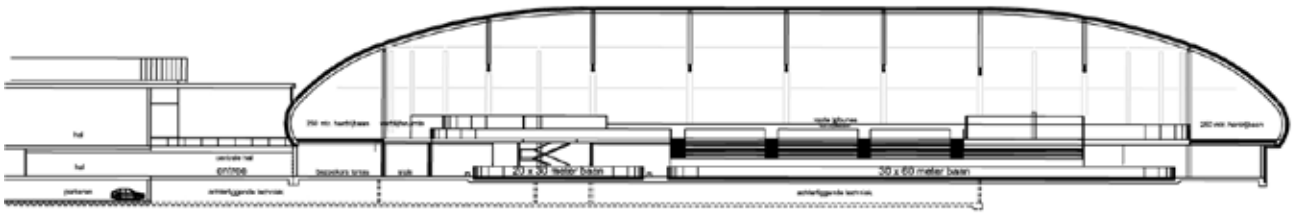
De architectonische opgave voor mega-sportcomplexen als de Sportboulevard kenmerkt zich doorgaans door een stringente samenhang van drie facetten:

- 1 functionaliteit, zowel van sportvoorzieningen en recreatieve voorzieningen als van technische voorzieningen
- 2 constructie; deze omvat niet alleen het absolute merendeel van alle materialen die worden toegepast, maar biedt ook, door de expressiemogelijkheden van dragen en overspannen alle kernmotieven voor het architectonisch concept van het gebouw; bij dit type gebouwen maakt de constructie dat iedereen de architectuur van het gebouw kan begrijpen.
- 3 vormgeving, in wezen niet meer dan de synthese tussen 1 en 2, met als extra toegevoegde dimensie de taak om te zorgen dat de gebruikers het gebouw als aangenaam en vriendelijke beschouwen en dat het tegen een stootje kan, zodat men ook op de lange termijn trots op het gebouw kan blijven.

Door zijn programmatische complexiteit en door bijzondere fenomenen, zoals de grote IJshal, met de verhoogd gelegen hardrijbaan, biedt de Sportboulevard alle kansen om dit samenspel van deze drie facetten optimaal tot zijn recht te laten komen.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Het gebouw heeft een zuivere constructieve vormgeving. De constructie is expressief en maakt zichtbaar hoe het krachtenverloop plaats vindt en hoe op essentiële knooppunten de krachten worden geleid. De constructie wordt niet weggetimmerd of verbloemd en wordt niet ondergesneeuwd door installatietechnische voorzieningen, zowel in het interieur als in het exterieur. Het architectonisch ontwerp maakt daarom zichtbaar hoe installatievoorzieningen zijn geïntegreerd.
- b. In de IJshal maakt de constructieve vormgeving optimaal gebruik van de spectaculaire verhoogde ligging van de hardrijbaan. De spantconstructies dragen tegelijkertijd de grote overkapping en de hardrijbaan.
- c. In architectonisch opzicht worden de volgende elementen op zorgvuldige, autonome wijze gearticuleerd, zonder dat het een collage wordt:
 - de huid van de overkappingen van IJshal en sporthallen
 - het kubisch vormgegeven tussenlid, met entreehal, horeca en utilitaire voorzieningen
 - de glaskappen boven de verbindingsgang
 - de entreeluifel
 - de transparante gevelvlakken op de begane grond en de hoge entreegevel aan het uiteinde van de esplanade.
 - de plafonds onder overstekende bouwmassa's

doorsnedes ijshal, Hooper Architects, september 2005

- de kopgevels , al dan niet permanent, meteen duidelijk onderscheid tussen transparante delen en dichte delen
 - de gevel van de parkeergarage, die wordt opgevat als een architectonisch basement van de sporthal, in een mono-materiele uitvoering
- d. Voor alle aansluitvlakken van deze verschillende elementen worden principedetails overlegd.
- e. Bij de versnijding van kopgevels en dakschilden wordt een ruim en gearticuleerd dakoverstek toegepast.
- f. Voorzieningen voor het geleiden van hemelwater zijn een integraal bestanddeel van de architectonische detaillering van dakschilden en gevels.
- g. Er wordt een integraal plan opgesteld voor het aanlichten van (delen van) de sportboulevard, afgestemd op het plan voor de openbare verlichting van het Gezondheidspark.

6.5 Milieu aspecten

De gebruikte materialen vragen weinig onderhoud en gaan lang mee. De sportboulevard voldoet aan de checklist 'duurzaam bouwen niveau B' en is toegankelijk voor bezoekers met functiebeperkingen. Het gehele gebouw heeft een minimale energiebehoefte. Daarnaast zijn de energiebehoeften van de verschillende onderdelen van de Sportboulevard en overige functies in het Gezondheidspark op elkaar afgestemd. In oktober 2004 is een begin gemaakt met een integraal energieonderzoek voor het gehele Gezondheidspark en in het bijzonder de Sportboulevard. De belangrijkste conclusies voor de Sportboulevard zijn dat:

- door gebouwgebonden maatregelen ongeveer 25-30% bespaard kan worden op vermogen en verbruik;
- het totale vermogen in het Gezondheidspark voor verwarming, koeling en elektriciteit door koppeling van de afzonderlijke zones met 20-25% verlaagd kan worden;
- er potentie is voor alternatieve systemen, zoals warmtekrachtinstallaties, warmtepompen, bodemopslag en zonnecollectoren.
- Dordrecht bouwt hier een van de grootste daken an de regio. Onderzocht zal worden of de daken van de sporthallen kunnen worden benut voor toepassing van foto-voltaïsche dakbedekking, teneinde alle mogelijke energieopbrengst uit zon- en daglicht te kunnen aanwenden.
- Tevens zal al het regenwater worden geloosd op het oppervlaktewater. Daartoe zullen er in het architectonisch ontwerp voorzieningen worden opgenomen waarmee de afvoer van dit hemelwater op een zichtbare, beeldende en tot de verbeelding sprekende wijze zal plaatsvinden.

Als toetsingscriterium geldt:

Het architectonisch ontwerp bevat een voorstel voor de wijze waarop het hemelwater van de dakvlakken op een zichtbare, beeldende en tot de verbeelding sprekende wijze wordt geloosd op het oppervlaktewater.

6.6 Controle en veiligheid

De Sportboulevard wordt beleefd als een (sociaal) veilige voorziening. Hoge eisen zijn gesteld aan de logistiek van het gebouw, de routing en daarmee ook aan de toegangscontrole. Als onderdeel van het gehele Gezondheidspark is de beleving van de complete veiligheid erg belangrijk. Het streven is 24-uurs toezicht. Het complex is gemakkelijk bereikbaar per openbaar vervoer. Daarnaast is het (sociaal) veilig te bereiken per fiets of te voet. Dit geldt met name voor de entreezijde bij de Esplanade. Voor een eventuele extra entree voor schoolkinderen aan de westzijde zullen aanvullende veiligheidsvoorzieningen benodigd zijn.

Evenemententerrein: Victoriapark, Zetland, Australië, 2002,
ontwerp: Hassell & NSW dep. of Public Works & Services

6.7 Evenemententerrein

Het evenemententerrein is een openbaar toegankelijk terrein waar, overeenkomstig een jaarlijks op de stellen rooster, manifestaties plaatsvinden. Te verwachten activiteiten zijn:

- circussen;
- bedrijvencontactdagen;
- rommelmarkten;
- sportclinics;
- autoshow's;
- consumentenbeurzen.

Uitgezonderd de circussen hebben de meeste een sterke relatie met de sporthal en ijshal in de Sportboulevard. Daarom voldoen de voetgangers verbindingen tussen binnen en buiten aan de eisen van Geboden Toegang.

Gevelbeeld Overkampweg, B+M architecten

woontorens Kanaaloevers Apeldoorn, Rudy Uytenga

Woonstorens op functionele doorlopende plint, Apeldoorn Kanaaloevers 200, architect Poolen, stedenbouwkundige & supervisor Rein Geurtsen & Partners

Woonstorens op supermarkt en parkeergarage, Leyweg Den Haag, Vera Yanovshtchinsky architecten BV. Voorbeeld van losse volumes op doorlopende plint

7.1 bebouwingstypologie

Door de directe nabijheid van het Stadspark Dordwijk ligt er langs de oostzijde van de Overkampweg een goed woonmilieu. Dit wordt nog versterkt doordat de Overkampweg wordt veranderd van een vierstrooks autoweg in een parkway, met twee enkele rijstroken, gescheiden door een groene middenberm. Het stadspark begint daardoor al aan de voet van de woongebouwen. Er komen ca. 160 appartementen.

De vereisten / woonkwaliteiten zijn:

- a. ruime entree/lobby aan zijde Overkampweg; deze heeft een duidelijke en herkenbare adresfunctie;
- b. zicht/oriëntatie vanuit alle woningen op park; zo min mogelijk zicht op bebouwing ASz terrein;
- c. alle buitenruimtes (balkons, (dak)terrassen) relateren aan parkway en park;
- d. rechtstreekse toegang uit p-gar naar app/lifthal in p-gar;
- e. iedere woning 1 eigen vaste plaats in de garage;
- f. per complex enkele extra plaatsen te huur voor tweede auto (flexibiliteit);
- g. (eventueel) op complexniveau te organiseren, enkele extra plaatsen voor bezoek, met reserveersysteem. (methode complex Pothoofd Deventer)
- h. goede eventueel collectieve fietsenstalling gekoppeld aan de entreelobby op de begane grond;
- i. berging in woning i.p.v. kelder;
- j. enkele extra huurbare berging boxen in kelder;
- k. ruime, beschutte balkons, deels in de vorm van een loggia en deels in de vorm van een uitkragend balkon.

7.2 samenhang bebouwing parkway

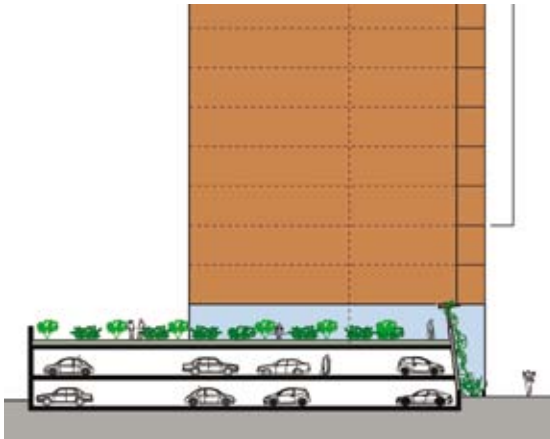
Gelet op de sterke differentiatie qua bouwvolumes, bouwhoogten, en bouwprogramma's langs de Overkampweg is het van belang dat gezorgd wordt voor een samenhangend beeld. Het beeld is dermate divers dat niet volstaan kan worden met afstemming van zaken als bouwhoogte en materialisatie. Er is duidelijk behoefte aan een samenbindend architectonisch - landschappelijk element.

Gedacht wordt aan een stedelijke plint die alle bouwvolumes samentrekt en die zorgt voor een duidelijke schermfunctie, een scherm dat een afbakening vormt tussen de wereld van het park en de wereld van het ziekenhuiscomplex. Deze schermwerking is aan deze zijde van het Gezondheidspark te meer noodzakelijk omdat zich aan deze zijde veel ziekenhuisfuncties liggen die een negatieve beeldwerking hebben, zoals laad-en losvoorzieningen, opslag containers etc.

Een belangrijk aandachtspunt is het gegeven dat het hier om een uitermate kwetsbaar gebied gaat qua sociale veiligheid, vanwege de ligging t.o.v. het park en vanwege het ontbreken van "sociale ogen", met name op maaiveld. Duidelijk onderscheid nodig tussen openbaar en afgesloten private gebied. Daarnaast zijn er ruime en goed verlichte entreehallen noodzakelijk en dienen er op de beeldbepalende hoeken van de bebouwing zoveel mogelijk publieke voorzieningen in de plint te worden opgenomen. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de hoek bij het entreeplein van de Grote Rivieren

sociale kwaliteit openbare ruimte

Een duidelijke visuele en fysieke afscheiding komt bovendien ten goede aan de sociale kwaliteit van het gebied van de zijde van de Overkampweg. Door de concentratie van perifere functies aan deze zijde is de sociale veiligheid in dit gebied kritisch. Derhalve is het aan te bevelen om zowel te zorgen voor een duidelijke scheiding tussen openbaar gebied en afgesloten ziekenhuisterrein en tevens voor het minimaliseren van de openbaar toegankelijke gebieden.

doorsnede parkeergarage Overkampweg;
twee lagen met daktuin

Carnisse Veste, Carnisselande, Barendrecht, 2004, Atelier Pro;
Parkeerplint met screen van schanskorven

screen van schanskorven

poort

Universiteitsbibliotheek, Utrecht
2004, Wiel Arets. Robuuste
gevelplastic

plint

stedelijk scherm

Daarom wordt voorgesteld om de verschillende gebouwen te verbinden door een terrasmuur/annex stedelijk scherm. Dit scherm kan een hoogte hebben tot maximaal twee parkeerlagen, uitgaande van de situatie dat de eerste parkeerlaag zover mogelijk verdiept wordt, afhankelijk van de stand van het grondwater. De hoogte van het scherm inclusief borstwering is max. 5 meter. Deze hoogte correspondeert met een ruime hoogte voor representatieve entreehallen van de woontorens. Ter plaatse van de parkeergarage onder de woontorens zou deze wand dus kunnen bestaan uit respectievelijk:

- a. een dichte wand voor de deels verdiepte parkeerlagen waarin voorzieningen voor ventilatie van de stallingsgarage worden opgenomen, op een zodanige wijze dat inkijk vanuit de openbare ruimte in de stallingsgarage, alsmede een kil effect in de avonduren door het naar buiten schijnen van neonverlichting, wordt voorkomen.
- b. Een borstwering ter afscherming van de daktuin op het dak van de parkeergarage, grenzend aan de eerste woonlaag.
- c. Een kroonlijst of pergola, ter inkadering van de dakterrassen.

Dit stedelijke scherm biedt een aantal aanvullende mogelijkheden:

- a. In het scherm kunnen anderhalve verdieping hoge hal/entreeobbies van de appartemententorens worden opgenomen.
- b. Tevens kunnen in het scherm vluchtdeuren voor de parkeergarages onder de woontorens worden opgenomen.
- c. In het scherm kan een entreepoort voor de laad- en losvoorzieningen hof van het ASz worden opgenomen. Dit zelfde geldt voor een toegangspoort naar de toegang van de parkeervoorzieningen voor het politiebureau.
- d. Mogelijkheden voor extra plintfuncties; er zal een maximale inspanning verricht moeten worden om aanvullende plintfuncties op te nemen.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Er is geen inkijk mogelijk vanuit de openbare ruimte in de garage, nog via het scherm nog via de entreepoorten.
- b. Er vindt geen hinderlijke uitstraling plaats van neonlicht vanuit de garage in de openbare ruimte
- c. Voor de ruimte tussen de woontorens wordt een integraal inrichtingsplan voor een dakterras opgesteld.
- d. De entreeobbies van de woontorens zijn integraal onderdeel van de architectuur van het scherm
- e. Het scherm moet ontworpen worden in samenhang met het scherm rondom de buitenruimte van het politiebureau.

Entreegebied Grote Rivieren

Langs de Overkampweg, in de zuidoostelijk hoek van het Gezondheidspark liggen het Dalton Lyceum, het psychiatrisch centrum De Grote Rivieren en Jeugdpsychiatrisch centrum de Kreek. Deze voorzieningen krijgen een eigen entreegebied. Een plein waar ze elk een eigen adres hebben en zich derhalve duidelijk kunnen profileren naar de bezoekers.

Amnesty Internationalweg en Oudendijk, maquette

de Oudendijk langs de Amnesty Internationalweg, richting het westen

de Oudendijk langs de Amnesty Internationalweg, richting het oosten

De vijfde zone wordt gevormd door de Zone Amnesty Internationalweg en Oudendijk. Deze neemt een bijzondere plaats in binnen het geheel. Het hoofdaccent zal hier liggen op het ombuigen van het karakter van een rommelige stadsrandzone naar een meer verzorgde setting van gebouwen, die recht doet aan de historische en landschappelijke betekenis van de Oudendijk.

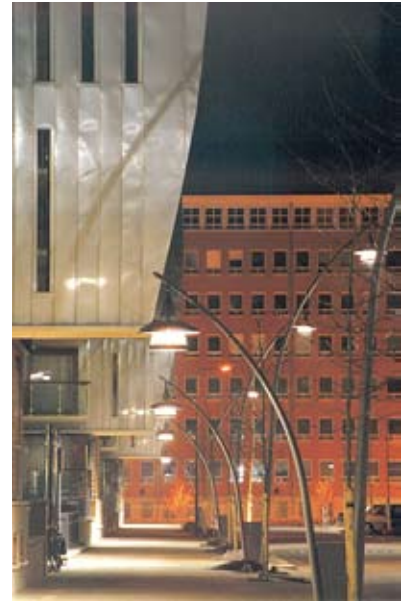
Een belangrijk stedenbouwkundig element in deze zone is de fietsroute die vanuit de Barnardweg zal worden doorgetrokken richting Oude Dijk. Deze fietsroute zal aansluiten op het fraaie historische entreelaantje naar het Titus Brandsmacollege.

Programmatisch biedt deze zone ruimte voor een gemengd voorzieningenprogramma. Ter versterking van de diversiteit van gezondheidsvoorzieningen in het Gezondheidspark ligt er echter een prioriteit bij instellingen van gezondheidszorg. Daarbij valt aan te tekenen dat deze zone zich bij uitstek leent voor gezondheidsinstellingen die een lagere bebouwingsintensiteit en een groenere setting wensen. Daarmee kan worden ingespeeld op de groen-blauwe karakteristiek van het dijklandschap.

Van groot belang is dat de zuidelijke 'kopse' beëindigingen van de Sportboulevard en de Middenzone' zich op termijn niet naar de Zone Amnesty Internationalweg presenteren met een rommelig achterkant beeld. Dit vereist een lange termijnvisie op de wijze waarop toekomstige programmatische uitbreidingen in deze beide zone's gestalte kunnen krijgen.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. De ontwikkeling van deze zone vereist een integraal stedenbouwkundig plan, waarin het primaat wordt toegekend aan de landschappelijke afstemming van bebouwing en openbare ruimte op de karakteristiek van de Oudendijk. Een belangrijk aspect van deze afstemming is een verruiming van het oppervlaktewater dat zich aan de voet van de dijk bevindt, en dat van betekenis is voor de waterhuishouding in het gehele gebied.
- b. Deze zone vormt een intermediair tussen het stedelijke bebouwingsbeeld van het gezondheidspark en het kleinschalige landschappelijke bebouwingsbeeld van de Oudendijk. De bouwhoogten in deze zone zijn afgestemd op deze intermediaire karakteristiek.
- c. De aansluiting van de fietsroute op de Oudendijk zal plaatsvinden op een wijze die de karakteristiek van de dijk respecteert. Dat wil zeggen: in de vorm van een zo ijl mogelijke fietsbrug, zonder toepassing van grondtaluds en waterduikers. Die zouden immers het karakter van de dijk aantasten.
- d. De Amnesty Internationalweg heeft ten westen van de kruising met de Barnardweg het karakter van een Cul-de sac. Bij de vormgeving van deze cul-de-sac dient veel aandacht worden besteed aan de sociale veiligheid. Dat betekent onder meer dat in de vormgeving van de openbare ruimte het effect van een doodlopende straat dient te worden voorkomen.
- e. Het integrale stedenbouwkundige plan voor deze zone vereist een toekomstvisie op de zuidwestelijke beëindigingen van de Sportzone en de Middenzone, waarin is aangegeven op welke wijze toekomstige programmatische uitbreidingsmogelijkheden in deze zones plaats kunnen vinden.

voorbeeld voor aanlichten van gebouw

keuze lichtmast Gezondheidspark

kleurstelling voetgangersdomein

fietspad Avenue Céramique, Maastricht
donkerrood asfalt met een kleine opstaande rand aan de trottoirzijde

verbijzondering: Noorse leistein

De eerste zes paragrafen van dit hoofdstuk gaan in op de kwalitatieve ambities voor de verschillende aspecten van de openbare ruimte. In paragraaf 7 t/m 17 worden deze kwalitatieve ambities aan de hand van de deelgebieden van de openbare ruimte verder geconcretiseerd.

9.1 verlichting

Vanwege de beoogde 24-uurs domestic quality is gekozen voor een hoog ambitieniveau ten aanzien van openbare verlichting. Voor het Gezondheidspark wordt een lamp voorgesteld die een contrastrijk, op de zon gelijkend licht geeft. Daarmee wordt ook in de avond- en nachtsituatie een optimale herkenbaarheid van de omgeving gewaarborgd. Tevens zal de verlichting ingezet worden als beeldbepalend element in de openbare ruimte.

Naast kwalitatieve vereisten als lichtintensiteit, helderheid van lichtkleur, aansprekendheid van de armatuur bij dag en avond en meervoudige ophangmogelijkheden voor de armatuur, is het voor een samenhangend verlichtingsbeeld belangrijk dat er één armatuur voor de verblijfs- én de verkeersgebieden gekozen wordt.

De armatuur Oslo uit het Philips Metronomis-2 programma, die een decoratief, 'huiselijk' lichteffect scheidt, verenigt al deze eisen in zich. Het voorstel is dan ook om in het hele Gezondheidspark deze armatuur toe te passen. Afhankelijk van de locatie kan gekozen worden voor het al dan niet toepassen van een reflecterende kap.

Deze armatuur zal, afhankelijk van de locatie, toegepast worden met kleine en grote lichtpunthoogten.

De keuze voor lichtpunten aan masten of spandraden wordt bepaald door de ruimtelijke context.. In fase 1 van het lichtplan is voor een aantal onderdelen het ontwerp voor de verlichting al uitgewerkt.

Naast bovenstaande basisverlichting zullen ook specifieke lichtaccenten bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit, zoals het aanlichten van gevels en bomen en de lichtuitstraling van gebouwen zelf.

9.2 verhardingen

De openbare ruimte van het Gezondheidspark bestaat uit een herkenbaar stelsel van straat- en pleinruimtes. Als samenbindend element geldt de materialisatie van de vloer: de trottoirs en voetgangerszones, de fietspaden en de rijbanen voor auto- en gemengd verkeer.

het voetgangersdomein

Voor de voetgangersdomein wordt gekozen voor één basis verhardingsmateriaal.

Naast de in hoofdstuk 2 geformuleerde aspecten van Domestic Quality, zoals warme uitstraling, comfort, lichtreflectie is van belang dat dit materiaal duurzaam is: goed bestand tegen intensief gebruik en verweringsprocessen. Daarnaast moet rekening worden gehouden met het gegeven dat de verharding deels in de open lucht en deels onder luifels en overstekken wordt toegepast: het risico van zichtbare verschillen in verwerking en vervuiling moet worden geminimaliseerd. Daarnaast is het belangrijk dat het materiaal verschillende legverbanden mogelijk maakt.

Als basisverharding is gekozen voor een moderne betonklinker met een afwerking van natuursteensplit in een zandkleurige, warme kleurstelling. Het voorgestelde grote klinkerformaat, van 33x11 cm, geeft tegelijkertijd een kleinschalig verhardingsbeeld én een effect van robuustheid.

Op bijzondere locaties zal dit basismateriaal worden aangevuld met speciale accenten zoals bijvoorbeeld op de Esplanade en het Albert Schweizerplein.

fietspaden

Alle fietspaden zullen worden uitgevoerd in rood asfalt, waarbij het streven is om de exacte kleur rood af te stemmen op het palet aan andere kleuren in de openbare ruimte.

brede trottoirband

klinkers voor de parkeervakken

boomrooster Dordrecht

houten zitpoefs, Leeuwarden

Bij vrijliggende fietspaden op het trottoir zal de verharding op (nagenoeg) gelijke hoogte met de loopstroken worden uitgevoerd.

rijbanen

De hoofdrijbanen krijgen een asfaltverharding, in een warme donkergrijze kleurstelling. Voor de bijzondere ruimtes, zoals de tunnel onder de Karel Lotsyweg, is het wenselijk om de asfaltverharding een extra feestelijk accent te geven door middel van toepassing van een toplaag met 'glimmereffect'.

Voor de secundaire ontsluitingswegen wordt een klinkerverharding voorgesteld in een donkere, nader te bepalen kleur.

trottoir- en inritbanden

Overall in het Gezondheidspark zal een 30 cm brede band worden toegepast, in een nader te bepalen gladde of gewassen uitvoering. Kolken zijn opgenomen in de band. Met een dergelijke bandbreedte zijn comfortabele inrit- en oversteekvoorzieningen op een robuuste manier te integreren.

parkeervakken

Voor de parkeervakken wordt een antracietkleurige betonsteen in keiformaat voorgesteld, met glimmersplit-toeslag waarmee een duurzaam donker kleurbeeld ontstaat waarin olievlekken niet opvallen.

9.3 inrichtingselementen

Ook de inrichtingselementen zoals banken, prullenbakken, ondergronds afvalinzamelvoorzieningen, bebording, afzetpalen, fietsenklemmen et cetera zullen moeten bijdragen aan de beoogde Domestic Quality.

Eerste uitgangspunt daarbij is de plaatsing: ten behoeve van comfort op alle looproutes zullen deze elementen nooit in de weg mogen staan. Speciale zones voor straatmeubilair en uitstallingen zullen dan ook een integraal onderdeel van het ontwerp moeten uitmaken.

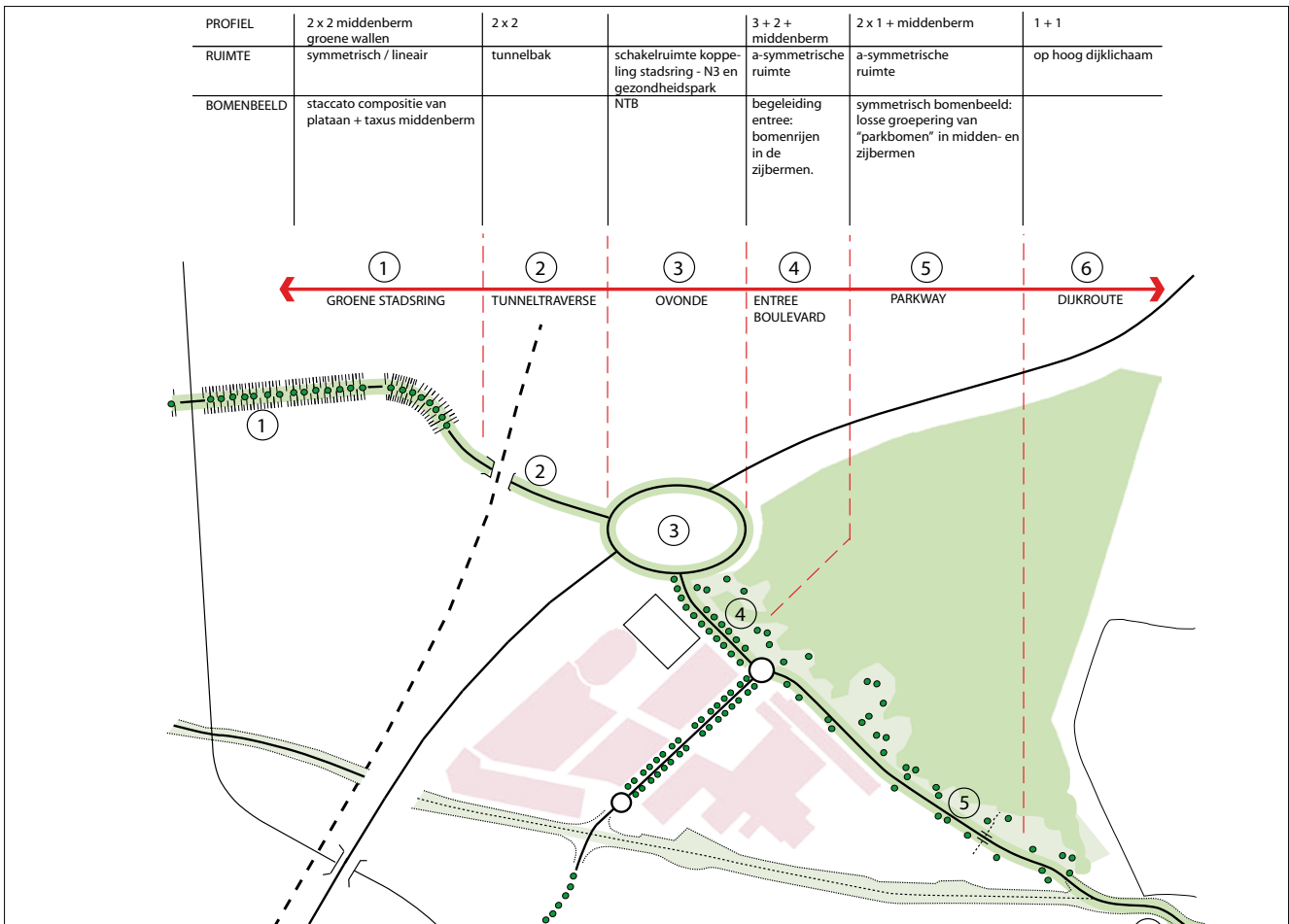
Ten tweede is de verschijningsvorm van belang: er zal gezocht worden naar robuuste, duurzame, natuurlijke materialen met tactiele kwaliteiten en een vriendelijke uitstraling. Voor de beoogde samenhang binnen het gehele Gezondheidspark is het wenselijk wanneer er één samenhangende familie van inrichtingselementen wordt gevormd, die gebiedsbreed wordt toegepast.

9.4 groen- en waterstructuur

Transformatie van het Gezondheidspark tot een dynamisch en multifunctioneel stedelijk gebied met intensief ruimtegebruik vraagt om een zorgvuldige sturing van het beeld van beplantingen en water. De openare beplantingen en het voorkomende water binnen het Gezondheidspark zullen bestaan uit beperkte, maar hoogwaardige voorzieningen.

Het Gezondheidspark ontleent een belangrijke groene kwaliteit aan zijn nieuwe randen: de parkway en entreeboulevard Overkampweg, langs het Overkamppark aan de noordzijde en de Oudendijk aan de zuidzijde. Deze groen- en waterstructuur is tegelijkertijd op een hoger schaalniveau van belang als stedelijke structuur, en als onderdeel van het groen-blauwe casco van het Eiland van Dordt.

De Overkampweg en rand van het Overkamppark zullen een veel stedelijker betekenis krijgen. De vernieuwing hier kan worden aangegrepen om ook het groen en water sterker op de gebouwde omgeving te betrekken.

ruimtelijke structuurschema

soortkeuze bomen Karel Lotsyweg: platanen

bomenbeeld

- a. Op bijgaand ruimtelijk structuurschema is aangegeven wat de betekenis wordt van de boomstructuur, als belangrijkste groene bouwsteen van het Gezondheidspark in de nieuwe situatie, gezien vanuit een hoger schaalniveau. Mede op basis van dit stedelijke schaalniveau zijn de volgende uitgangspunten geformuleerd: Het boulevardprofiel van de Karel Lotsyweg vraagt om een robuuste begeleidende boombeplanting. Deze accentueert het lineaire karakter en geleedt de grote breedtemaat van het profiel. Een boom met een stevige kroon en een stedelijke uitstraling. Plataan is hier een goede keuze; mede omdat er een prachtig bestand aan platanen beschikbaar komt bij de herinrichting.
- b. De noordelijke Overkampweg krijgt, als entreeboulevard, brede grasbermen. Hier een a-symmetrisch beeld: in de binnenbocht is zicht op het Overkamppark, in de buitenbocht ontvouwt zich de open ruimte van het manifestatieveld. Uitgangspunt voor het bomenbeeld is begeleiding van de ruimte van de entree route en het bieden van een ingekaderd zicht op de omgeving. Voorstel: een open middenberm en schermvormige lineaire boombeplantingen in de zijbermen. Soortkeuze: n.t.b. De gedachten gaan uit naar een boom die zich qua verschijningsvorm duidelijk onderscheidt van het park-gerelateerde assortiment.
- c. De zuidelijke Overkampweg krijgt, als parkway langs het park, aan beide zijden en in de middenberm een losse boombeplanting van de eerste grootteklasse. Dit beeld sluit aan op het bestaande aan het park gerelateerde bomenbeeld.

water

Karakteristiek voor Dordrecht is de alomtegenwoordige aanwezigheid van water in de stad en in het landschap. Ook het water in het Gezondheidspark en zijn directe omgeving zal bijdragen aan deze karakteristiek, of het nu gaat om water op plaatsen met een landschappelijke of met een meer stedelijke uitstraling. Het gaat hierbij in eerste instantie om het water onderaan de Oudendijk, de waterverbinding van Oudendijk naar Overkamppark, de watergangen en vijvers in het Overkamppark en de watergang langs de westrand. In het ontwerp zal moeten worden ingespeeld op zichtbaarheid, beleving en het publieke karakter, met name op plaatsen waar oevers openbaar zijn en begeleid of gekruist worden door routes. Ook binnen het Gezondheidspark, zoals op het Albert Schweitzerplein, zal oppervlaktewater voorkomen; gerelateerd aan de afvoer van hemelwater. Op dergelijke hoogstedelijke, intensief gebruikte plekken zal het water een gecultiveerde verschijningsvorm krijgen. De relatie met de afwaterende bouwdelen zal zichtbaar moeten zijn. Daarnaast zijn op dergelijke plekken aspecten als spiegeling, waterbeweging, en spelen met het water van belang.

9.5 beplantingsbeeld binnen het Gezondheidspark

Naast de bovenbeschreven groene randen zal het openbaar groen binnen het Gezondheidspark vanwege de hoge bebouwingsdichtheid en het intensieve gebruik bestaan uit beperkte, maar hoogwaardige voorzieningen. Bomen zijn daartoe in eerste instantie het meest duurzame middel, en kunnen bij een uitgekende positionering een zeer sterke ruimtelijke impact hebben. Daarom zal in het openbare ruimte ontwerp specifiek aandacht moeten worden besteed aan het creëren van ruimte voor bomen. Bomen in een dicht bebouwde omgeving representeren de natuur, geven beweging en laten de wisseling van seizoenen zien, ze geven beschutting en koelte en dragen daarmee sterk bij aan het beoogde aangename verblijfsklimaat. Daarnaast zal per plek bekeken worden of aanvullende beplanting gewenst (en mogelijk) is in de vorm van decoratieve toepassing van planten bakken.

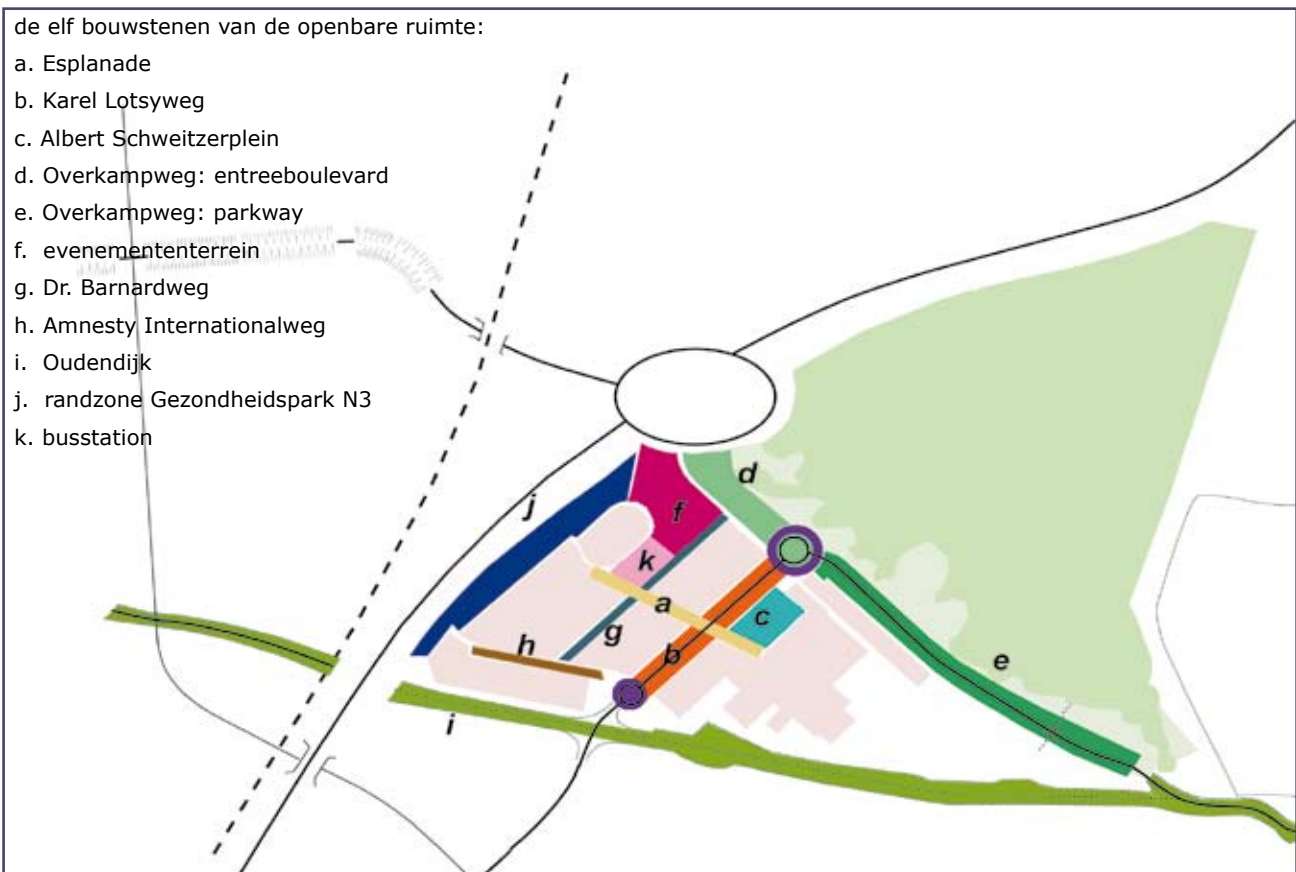
Matt Mullican: Zonder titel

Anthony Gormley: A Place to be

Tom Otterness, Battery Park, New York

9.6 *beeldende kunst*

Wij stellen voor om de beleidslijn van het CBK Dordrecht te volgen om in dit soort grootschalige vernieuwingsgebieden de beschikbare budgetten voor beeldende kunst te clusteren. Dit budget kan dan besteed worden aan één beeldbepalende en spraakmakende kunsttoepassing in de openbare ruimte, te ontwikkelen door een internationaal beroemde kunstenaar.

In het Gezondheidspark zouden voor dit project als leidraden kunnen gelden het humane aspect en de historische continuïteit van zorg als bindende factor in de civitas.

In eerste gedachte komen dan namen op als Tom Otterness, Anthony Gormley, Matt Mullican, Mark Manders. Bij de aanpak van dit project kan gestart worden met een meervoudige schetsopdracht. De resultaten hiervan kunnen op een bijzondere plek in het Gezondheidspark permanent geëxposeerd kunnen worden, bijvoorbeeld in het museum van het ziekenhuis.

Het voorstel is om de Esplanade, als hart van het Gezondheidspark, aan te wijzen als locatie voor deze beeldende kunsttoepassing.

9.7 *de Esplanade, verbindende schakel*

de opgave: ruimte & gebruik

Dit ruim 250 meter lange voetgangersgebied doorsnijdt de verschillende programmatische zones en zal als dé verbindende schakelruimte het hart van het Gezondheidspark moeten gaan vormen, opgespannen tussen de entree van het ASz en de entree van de sportboulevard. Aan de zuidzijde is de Esplanade ruimtelijk scherp begrensd door de bebouwing van het ASz, de middenzone en het sportcluster. De noordzijde wordt alleen in de middenzone begeleid door de bebouwing. Dit geeft het centrale deel van de Esplanade een profiel van circa 15 meter breed. De inrichting van de Esplanade zal gebaseerd zijn op deze breedtemaat van 15 meter.

De inrichting moet zodanig van opzet zijn dat zowel het gebruik als route alsook de verblijfskwaliteit en de functionele relatie met de aanliggende functies optimaal zijn.

ruimte/beeld

Het is belangrijk dat de Esplanade als hart van het Gezondheidspark, mede gezien de gedifferentieerde ruimtelijke en programmatische context, een sterke autonome interieurkwaliteit krijgt en een eenduidige, samenhangende inrichting.

De belangrijkste componenten daarbij zijn:

- één eenduidige profielopbouw,
- één doorgaand autonoom verlichtingsbeeld
- een bijzondere materialisatie van de vloer.
- het voorstel is om de Esplanade aan te wijzen als dé ruimte voor bijzondere toepassing van beeldende kunst (zie ook paragraaf 6).
- de perspectivische lengtewerking van de ruimte. Dit aspect kan benut worden door in de inrichting gebruik te maken van thema's als ritmiek en reeksen waarmee de grote lengte meetbaar en spanningsvol wordt. Ook het te overbruggen hoogteverschil kan hierbij worden betrokken.

De aansluitingen met het voorplein van het Sportcentrum en het ASZ vragen speciale aandacht.

Een deel van de Esplanade ligt onder een helling. Het hoogteverschil van circa anderhalve meter zal integraal onderdeel moeten uitmaken van het ontwerp.

referentie voor de Esplanade: Piazza Ferreto in Venetië

Esplanade, maquette

Bepanting op de esplanade kan worden toegepast in expressieve potten

Entree P-garage als een bijzonder element: parkeerkassa UMC, Groningen, Wytze Patijn

passage, Place des Fêtes Parijs 1996, Bernard Huet: subtiel gedetailleerde passage langs een gevel geplaatst

Karel Lotsyweg, maquette

materialen

a. verhardingen:

De basis van 'het tapijt' is de basis-steen van het Gezondheidspark: een elementverharding met duurzame lichte/warme kleurstelling. Door deze tot aan de gevels door te trekken krijgt de Esplanade een sterke interieurkwaliteit.

Suggestie: structuur-betonklinkers 33/11.

De centrale flaneerstrook vormt hierbinnen een verbijzondering; dit zou bijvoorbeeld uitgewerkt kunnen worden met ritmisch gecomponeerde dwarsstroken, bijvoorbeeld uitgevoerd in een donkere natuursteen bestrating in grootformaat, of gelijkwaardig.

b. Verlichting:

Uitgangspunt is één continue lichtbeeld van Sportcomplex tot ziekenhuis, op basis van de Metronomis-2 Oslo armatuur. De keuze voor de ophanging van de armaturen is afhankelijk van de architectonische uitwerking van de beide uiteinden van de Esplanade (luifel Ziekenhuis/ wel of geen luifel Sportcomplex). Keuze voor hangende verlichting is mogelijk. In de Middenzone zal dus rekening moeten worden gehouden met eventuele voorzieningen voor bevestiging van spandraden aan de gevels. Mocht gekozen worden voor een armatuur op mast; dan is een expressieve mastvorm denkbaar. Ter illustratie hiervan geldt als denkrichting een lichtlijn van enkelzijdig geplaatste boogmasten met de Metronomis hangarmatuur. Aansluitend hierop een doorlopende hangende verlichting onder de luifels van het ASZ en de sportboulevard, met een nader te bepalen hangconstructie.

c. inrichtingselementen:

Nader te bepalen: expressief, meervoudig bruikbaar. Integraal onderdeel van het ontwerp.

d. beplanting:

Bepantingen kunnen eventueel worden toegepast in de vorm van grote expressieve potten of schalen gevuld met decoratieve beplanting. Ze dienen echter integraal onderdeel van het ontwerp uit te maken, en zijn niet toegestaan als losse toevoegingen.

e. Een belangrijke bijdrage aan een groen beeld in de Esplanade kan geleverd worden door een grote boom(groep) bij de entree van het sportcomplex. Hiermee kan de Esplanade een sterke focus op deze kop krijgen, die verwijst naar de grote groene ruimte van het Evenemententerrein.

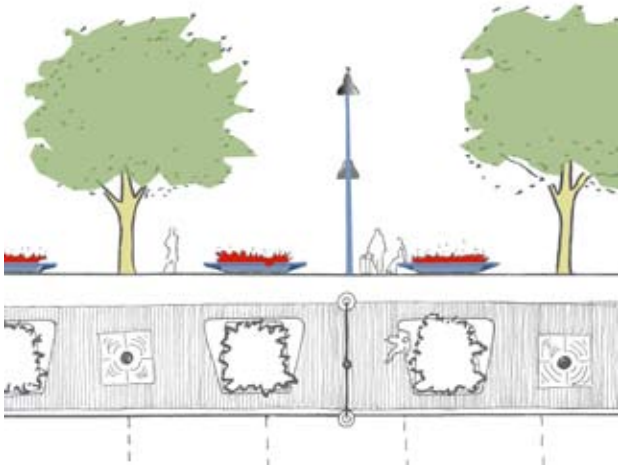
bijzonder aspect: beeldende kunst

De voorgestelde kunsttoepassing in de Esplanade zal een beeldbepalend onderdeel van de ruimte moeten worden, onlosmakelijk verbonden met de kwaliteiten van de plek. Hierbij kan worden gedacht aan het inspelen op de perspectivische werking van de ruimte, op ritmiek en reeksen, op de hoogteverschillen in het maaiveld, verbijzondering van de centrale flaneerstrook, of inzet op een specifiek aspect van de architectuur, zoals de kolommen. De te kiezen kunstenaar zal echter een grote mate van vrijheid moeten krijgen bij het ontwikkelen van zijn eigen concept.

9.8 de Karel Lotsyweg: centrale boulevard**de opgave: ruimte & gebruik**

De Karel Lotsyweg is de hartlijn van het Gezondheidspark. Hij heeft een dubbelkarakteristiek: in de eerste plaats is hij dé beeldbepalende interne verkeersruimte van het Gezondheidspark. Hieraan ligt een veelheid aan functies, met name de entreeruimte van het ASz, en hier kruist de Esplanade. Tegelijkertijd is de Karel Lotsyweg onderdeel van de stedelijke netwerken voor autoverkeer en voor fiets- en brommerverkeer en is hij dus ook van betekenis voor passanten.

De weg krijgt een stedelijk boulevard-profiel met een sterke samenhang tussen openbare ruimte en aanliggende functies. Een begeleidende boombeplanting brengt een ruimtelijke geleiding tot stand tussen de zijruimtes met

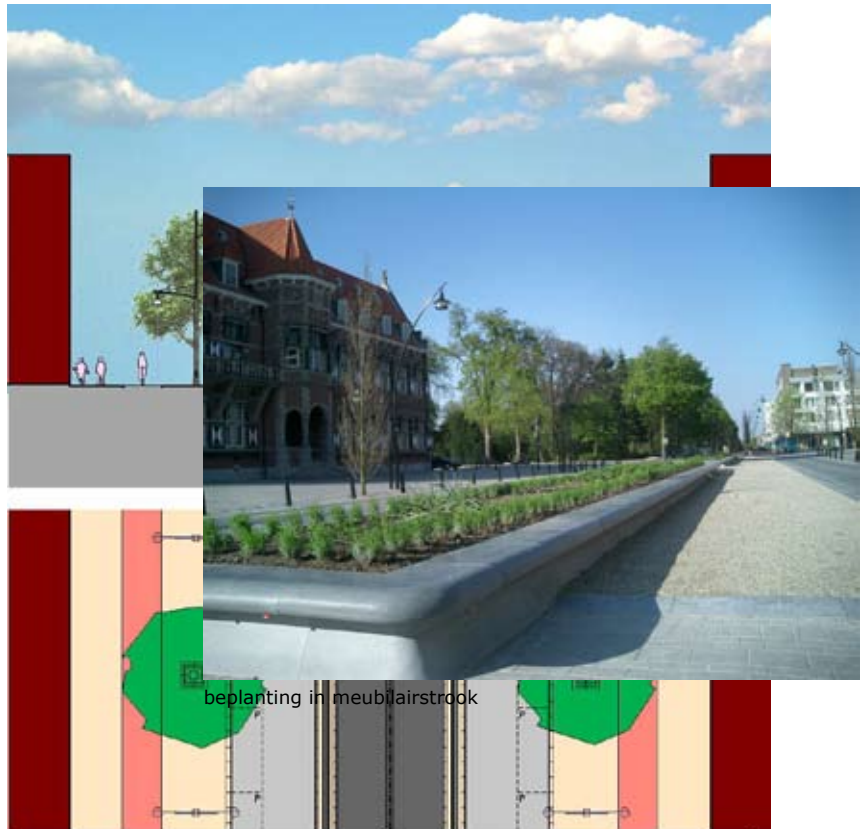
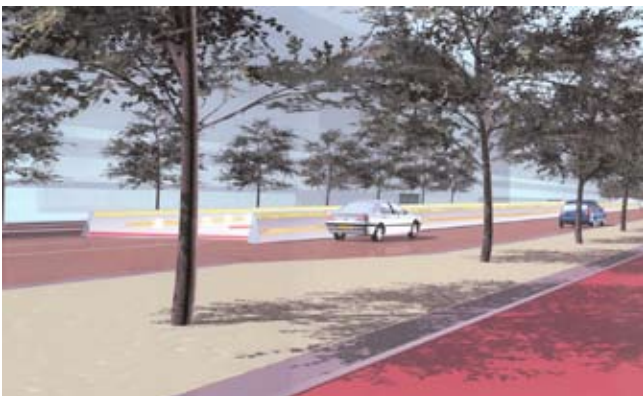
schets voor plantenbakken langs de Karel Lotsyweg

beplanting in meubelairstrook

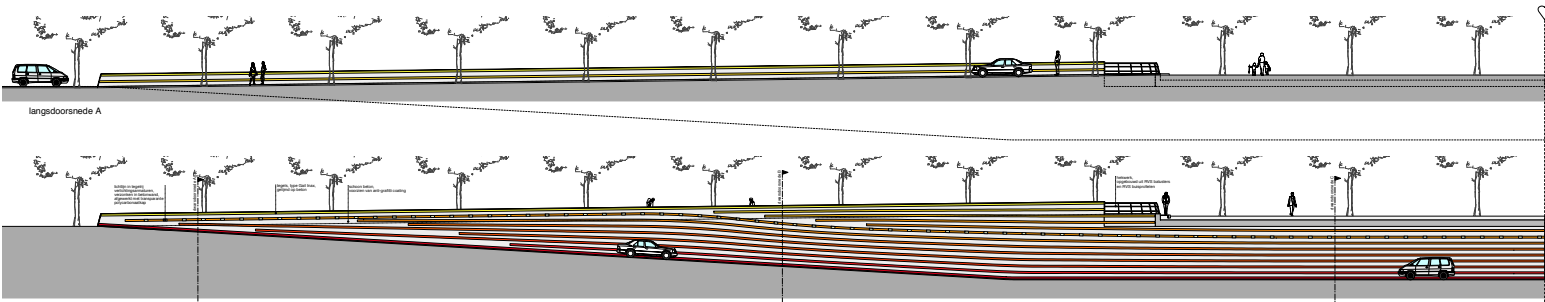

referentie Karel Lotsyweg: boulevard Céramique, Maastricht

beplanting in meubelairstrook

Doorsnede over de Karel Lotsyweg

ontwerp tunnel Karel Lotsyweg, architect Zwarts Jansma

de fiets- en voetgangersvoorzieningen en het centrale deel met het autoverkeer. Het doorgaand autoverkeer wordt fysiek gescheiden van het bestemmingsverkeer middels een centraal in het profiel gesitueerde tunnel die onder de Esplanade doorloopt. Hiermee wordt een belangrijke bijdrage geleverd aan de verblijfskwaliteit. De tunnel wordt hét beeldbepalende element in de openbare ruimte.

Twee rotondes vormen markante begin- en eindpunten van de centrale boulevard. De keuzes ten aanzien van de beeldkwaliteit zullen dus tevens voor de beide rotondes gelden.

materialen/profielopbouw:

a. verhardingen:

Trottoir/gevelstrook: in elementverharding met duurzame lichte/warme kleurstelling. Suggestie: structuurbetonklinkers 33/11

Fietspad: op genomen in de trottoirzone. Asphalt; kleur rood n.t.b. Het fietspad wordt aan de gevelzijde gemarkeerd met een lage opsluitband.

Trottoir/boomstrook: in elementverharding met duurzame lichte/warme kleurstelling. Suggestie: structuurbetonklinkers 33/11

Trottoirband: 30 cm brede betonband. Uiterlijk n.t.b

Parkeerstrook: betonklinkerkei antraciet met basalt- en glimmersplittoeslag (Struyk/Verwo, type stonewash Lenne-4R).

Rijbaan: asphalt in warme donkergrijze kleurstelling. Kantstroken n.t.b.

Opsluitband tunneltracé: band 20 cm breed, uiterlijk gelijk aan trottoirband.

Rijbaan in tunnel: asphalt in warme donkergrijze kleurstelling.

b. verlichting:

gepositioneerd in meubilairstrook. Conische rechte mast met gebogen dubbele uitleggers (kleur n.t.b).

Armatuur: Metronomis-2 Oslo.

c. beplanting:

Bomen in meubilairstrook; een stevige, lichtdoorlatende kroon en een stedelijke uitstraling. De bestaande Platanen op het parkeerterrein van het ziekenhuis zullen hierheen worden verplant, voorzien van een boomrooster.

De algehele uitstraling van de vloer is vrij stenig. Dit houdt verband met het intensieve gebruik met veel kruisende bewegingen. Naast het groen van de bomen

zullen reeksen decoratieve plantbakken in de trottoir/boomstrookzone sterk

bijdragen aan een kwalitatief hoogwaardig en groen beeld. Hier zouden

bijvoorbeeld opvallend bloeiende lage heesters en bloembollen een feestelijk seizoensaspect kunnen toevoegen. Suggestie: plantkeuze baseren op geurige medicinale kruiden.

bijzonder element: autotunnel

Essentieel is wijze waarop verkeerstunnel in de Karel Lotsyweg is ingepast. Deze tunnel is een van de kwalitatieve bouwstenen van de openbare ruimte. Door de tunnel tot beeldbepalend element van de Karel Lotsyweg te maken, geeft deze uitdrukking aan het bijzondere tweeledige karakter van het Gezondheidspark: tegelijkertijd intensief en dynamisch stedelijk gebied én herbergzame verblijfsruimte.

De op- en afritten van de tunnel bestrijken nagenoeg de hele lengte van de boulevard. Door de tunnelrand omhoog te trekken krijgt de tunnel een robuuste presentie in het boulevardprofiel.

Een bijzondere bekleding van de op- en afritten speelt in op de dynamische beweging van het stijgen en dalen van het autoverkeer. Hiermee kan een spel worden gespeeld van verkorting van het perspectief.

De tunnelverlichting dient integraal onderdeel uit te maken van het ontwerp, waarbij het gekozen principe wordt toegepast over de totale lengte van de tunnel.

Sony Center Berlijn, Architect: Peter Walker

Jacob Javitz Plaza: autonome vormen maken plein bijzonder

waterspeelplezier in de Koopgoot Rotterdam

bestrating Sony Center, Berlijn; architect: Peter Walker

Openlucht podium, 'Bandstand' Bexhill-on-th-sea Engeland 2002, Niall McLaughlin Architects. Mogelijke programmering Albert Schweitzerplein

Voorbeeld van een rijke vormgeving & beleving van de overgang van openbare straat naar gebouwentree: het ontwerp van het voor gebied van een aantal theaters aan Mercer Street in Seattle. Het plein is tegelijkertijd een dynamische ruimte vol beweging en een plaats van aankomen & wachten. Het ontwerp is van de Amerikaanse landschapsarchitecte Kathryn Gustafson.

9.9 *het Albert Schweitzerplein: voorplein van het ziekenhuiscomplex*

de opgave: ruimte & gebruik

Het plein wordt aan drie zijden omgeven door de ca 11 meter hoge plint van het zorgcomplex; één lange zijde opent zich naar de Karel Lotsyweg. Dit grote openbare voorgebied is de ontvangstruimte voor een heel scala aan functies, die in de omringende plint hun entree krijgen. Naast ruimte voor looproutes, voor invalidenparkeren, taxi's, voorrijden en entree van de fietsenstalling zal het gebied ook verblijfsfuncties moeten accommoderen, zoals een groot terras van het ziekenhuisrestaurant. Tevens zal een voorziening voor waterberging moeten worden geïntegreerd; hier ligt een uitgelezen kans om met water een extra kwaliteit aan het plein toe te voegen.

De ruimtelijke opgave is tweeledig. Ten eerste het creëren van een voorgebied dat openbaar is en als intermediair tussen gebouwen en Karel Lotsyweg sterke visuele en functionele relaties legt. Hierbij zal ook het voorgebied van het politiekantoor betrokken moeten worden. Ten tweede het creëren van een zelfstandige sfeervolle ruimte met een hoge verblijfskwaliteit.

Voorkomen moet worden dat dit intensief gebruikte gebied een optelsom van programmaonderdelen wordt.

Mede gezien de grootschalige bebouwing zal gezocht moeten worden naar een robuuste inrichting.

Referentie: het Seattle Theater district.

ruimte/beeld:

- Het entreeplein dient zich te presenteren zich als een uitnodigend en levendig verblijfsgebied; één samenhangende pleinruimte, waarin het hele scala aan functies op een ontspannen manier is geïntegreerd en waar als vanzelf ontmoetingen kunnen ontstaan tussen verschillende gebruikers, maar waar ook ruimte is voor rustig verpozen.
- Het parkeer- en kiss&ride gebied dient zich uitdrukkelijk als onderdeel van het plein te manifesteren.
- De entree van de verdiepte fietsenstalling dient op een bescheiden manier te worden opgenomen in het ontwerp. Verdiepte inritkuilen zijn niet toegestaan.
- Groene kwaliteiten dienen beeldbepalend te zijn, middels toepassing van decoratieve beplanting: met name bomen.
- Voor het plein dient een lichtplan te worden opgesteld, waarbij toepassing van specifieke pleinarmaturen het uitgangspunt is. In de avond dient het hele plein een feestelijke en vriendelijke uitstraling te hebben. Eventuele uitstraling van licht vanuit de verdiepte fietsenstalling mag de pleinverlichting niet overstralen.

materialen:

- De bestrating van de Esplanade dient te worden doorgetrokken onder de luifel van het ziekenhuis.
- Het plein dient een bijzondere verharding te krijgen. Onderdelen kunnen eventueel in halfverharding en/of een groene bodembedekker worden uitgevoerd.
- Criteria voor de decoratieve boombeplanting: een opvallende habitus, blad/bloem en vruchtdracht. Schilderachtig, met een transparante kroon, die het zonlicht filtert en zorgt voor een levendige intieme atmosfeer.

bijzondere aspecten & elementen:

- Het pleinontwerp zal specifieke en hoogwaardige oplossingen moeten bieden voor de overgang van de algemene openbare ruimte naar de gebouwen.
- Het ontwerp zal zich moeten uitspreken over de samenhang met het voorgebied van het politiekantoor.
- De mogelijkheden om het Waterbassin tot een bijzonder element op het plein te maken, dienen maximaal te worden benut. Het gaat daarbij met name om aspecten als reflectie, waterbeweging en geluid. De gebruikskwaliteiten van de waterranden vragen speciale aandacht. Voorkomen moet worden dat vanuit veiligheidsoverwegingen de waterrand afgeschermd wordt van het plein.
- In het ontwerp dient te worden ingespeeld op beleving van het plein van boven af.

Bestaande beukenbeplanting langs de noordelijke Overkampweg

voorbeeld beplanting rotonde Overkampweg

reclamezuil, Kralingseplein, Rotterdam

9.10 de Overkampweg noordwest: entreeboulevard

de opgave: ruimte & gebruik

Dit deel van de Overkampweg krijgt een eigen karakteristiek ten opzichte van het zuidelijk deel, door de profilering met drie rijstroken voor het aankomende verkeer en twee rijstroken voor het vertrekkende verkeer, gescheiden door een brede middenberm. De belangrijkste autoverkeersstroom is richting Karel Lotsyweg. De betekenis als entree naar het Gezondheidspark krijgt door de rotonde en de vooruitgeschoven positie van het politiekantoor ruimtelijk vorm. Zeker in de eindsituatie, wanneer na aanleg van het knooppunt met de Ovonde een directe gerichtheid op het manifestatieterrein, de middenzone en de entree naar de Karel Lotsyweg ontstaat, zal de betekenis als entreeboulevard ten volle zichtbaar worden.

Opgave is om bij de inrichting van het profiel en de keuze van beplantingen en verlichting samenhang te werkstellen tussen het deel langs het Evenemententerrein en het deel langs de Middenzone.

ruimte/beeld:

- De entreeboulevard krijgt een groene uitstraling door brede groene bermen tussen de rijstroken en fietsspaden en door de begeleidende boombeplantingen.
- Uitgangspunt voor het bomenbeeld is begeleiding van de ruimte van de entreeroute en het bieden van een ingekaderd zicht op de omgeving.
- De groene middenberm zal, als scheiding tussen in- en uitgaande verkeersbewegingen tot markant onderdeel van het profiel gemaakt moeten worden. Randvoorwaarde daarbij is deze strook zo leeg mogelijk te houden, zonder masten of andere obstakels.
- De entreeboulevard zal een stedelijke uitstraling moeten krijgen door toepassing van de verhardingsmaterialen en de verlichting zoals die voor het hele Gezondheidspark gelden. Ook de detaillering van de kantopsluitingen van de verhardingen dient hieraan bij te dragen.

materialen:

- Rijbanen in asfalt in een warme donkergrijze kleurstelling, opgesloten in trottoirbanden. Smalle gootstrook. Breedte banden n.t.b.; kolken opgenomen in de band.
- Fietsspaden in asfalt met kantopsluiting.
- Voetpaden aan de zijde van het Gezondheidspark: de standaard-klinker van het Gezondheidspark. Voor de voetpadverharding aan de parkzijde stellen we voor aan te sluiten op de parksfeer.
- Verlichting: Metronomis-armatuur. Langs de rijbanen op een hoge conische mast met uitlegger, geplaatst in de zijbermen. Daar waar mogelijk zal de verlichting van de fiets- en voetpaden hiermee gecombineerd worden (lage uitlegger)
- Beplantingen:
 - zijbermen in gras en een schermvormige boombeplanting met bomen van de eerste grootte-orde. De gedachten gaan uit naar bomen die zich qua verschijningsvorm duidelijk onderscheiden van het parkgerelateerde assortiment. Nader te overwegen: hergebruik van de bestaande platanen.
 - wij stellen voor de middenberm te verbijzonderen tot één continue groene loper van lage, decoratieve heesters of vaste planten met een aantrekkelijk seizoensaspect (bijvoorbeeld gecombineerd met bloeiende bolgewassen in het voorjaar).
 - op de rotonde bij de entree van de Karel Lotsyweg kan bovengenoemde groene loper culmineren in een feestelijk beplante middencirkel.

bijzondere elementen:

In de ruimte tussen de Overkampweg en het Evenementenplein zal een hoge reclamemast geplaatst kunnen worden.

Parkway Overkampweg; een parkweg met een middenberm en smalle rijstroken; de weg wordt onderdeel van het groengebied; Heemstede

9.11 de Overkampweg zuidoost: Parkway naar Dubbeldam aan Stadspark Dordwijk

de opgave: ruimte & gebruik

Aan dit deel van de Overkampweg zal een belangrijk deel van het wonen in het Gezondheidspark een plaats krijgen. De route krijgt het karakter van een parkway. Het verkeersprofiel wordt versmald tot twee maal één rijstrook met een brede groene middenberm en zijbermen. Op basis van deze 'vergroening' van het profiel, zal de Overkampweg zich ruimtelijk als stedelijke rand van het park moeten gaan manifesteren, waarmee het wonen aan de Overkampweg een specifieke kwaliteit zal krijgen. Het wonen zal sterkbijdragen aan de sociale veiligheid en levendigheid in het park. In de keuze van verlichting en verhardingen zal de stedelijke uitstraling en woonkwaliteit van deze parkzijde van het Gezondheidspark verder vorm moeten krijgen. Goede oversteekmogelijkheden en wandelroutes aan de parkzijde vragen speciale aandacht.

ruimte/beeld:

- De brede groene bermen met bomen zullen het beeld van parkway gaan bepalen. Aan beide zijden en in de middenberm een losse boombeplanting van de eerste grootteklasse.
- Uitgangspunt is een open beeld op maaiveld, begeleid door een afwisselend boomkronendak met open plekken daarin.
- Gezondheidspark en Overkamppark dienen ruimtelijk sterk op elkaar betrokken te worden middels het meer open maken van de rand van het park en het creëren van zichtlijnen tot diep het park in.

materialen:

- Rijbanen in asfalt in een warme donkergrijze kleurstelling, opgesloten in trottoirbanden. Smalle gootstrook. Breedte banden n.t.b.; kolken opgenomen in de band.
- Fietspaden in asfalt met kantopsluiting.
- Voetpaden aan de zijde van het Gezondheidspark: de standaard-klinker van het Gezondheidspark. Voor de voetpadverharding aan de parkzijde stellen we voor aan te sluiten op de parksfeer.
- Verlichting: Metronomis-armatuur. Langs de rijbanen op een hoge conische mast met uitlegger, geplaatst in de zijbermen. Daar waar mogelijk zal de verlichting van de fiets- en voetpaden hiermee gecombineerd worden (lage uitlegger)
- Beplantingen: gras en bomen (soortkeuze aansluitend op het park-assortiment: beuk, eik, esdoorn)

9.12 het Evenementenplein

de opgave: ruimte & gebruik

Deze grote onbebouwde ruimte zal zich alzijdig moeten manifesteren. Zowel als 'gezicht' van het Gezondheidspark richting Overkampweg en N3; alsook richting Busplein en Dr. Barnardweg.

De inrichtingsopgave is in eerste instantie een specifiek ruimtelijke ontwerpogave: de grote ruimte moet zich als plek manifesteren in de grootschalige landschappelijke context van de infrastructuur van N3 en de entreeboulevard (Overkampweg noordwest) en ten opzichte van het grootschalige sportcomplex.

Tegelijkertijd ligt er een ruimtelijke inrichtingsopgave: dit veld moet een aantrekkelijke ruimte worden, die tegemoet komt aan allerlei vormen van gebruik: circusterrein, manifestatieveld, tijdelijk parkeerterrein etc. Maar ook zal het als vrije ruimte voor dagelijkse en bijzondere ongeprogrammeerde activiteiten aantrekkelijk moeten zijn, op drukke en stille momenten; bij dag en avond.

evenemententerrein 'Malieveld' en Barnardweg, maquette

referenties evenemententerrein

referentie voor de rand van het evenemententerrein:
 Victoriapark, Zetland, Australië, 2002, ontwerp: Hassell &
 NSW dep. of Public Works & Services

Er is een sterke functionele samenhang beoogd tussen buitenevenementen op het manifestatieveld en de indoor-evenementenprogramma's in de Sportboulevard. Dat betekent dat er ook ruimtelijk een sterke samenhang nodig is tussen het Evenementenplein, en de Esplanade, waaraan de entreehal van de indoorvoorzieningen zich bevindt. Daarnaast is de routing voor wandelaars en fietsers een belangrijk onderdeel van de inrichtingsopgave.

De inrichting van het Evenementenplein kent nog een bijzonder uitdagend aspect: In dit gebied zal een aanzienlijk hoogteverschil moeten worden overbrugd: het aanliggende Sportcomplex en busplein liggen 1.50 (tot 2) meter hoger dan de Overkampweg. Ook in de aansluiting op de Barnardweg en de randzone langs de N3 speelt overbrugging van dit hoogteverschil een rol. De opgave is om het hoogteverloop op een hoogwaardige, expressieve en functionele manier te integreren in het ruimtelijk ontwerp. Dat vraagt ook om een zorgvuldige detaillering van hoogteverschillen. De uitdaging van de opgave bestaat uit het zó integreren van het hoogteverloop dat het onderdeel wordt van de identiteit van het Evenementenplein. Gezien de prominente ligging in het Gezondheidspark en gezien het vereiste veelzijdige gebruik van het plein, is het van belang om voorafgaand aan het ontwerp te beschikken over een compleet overzicht van eisen en randvoorwaarden.

Ruimte/beeld:

Uitgangspunt is een groene uitstraling met een robuuste inrichting met gras, paden en bomen.

Het voorstel is om een breed wandel- en fietspad in een zuivere cirkelvorm aan te leggen waarmee het grote veld een sterke eigen vorm kan krijgen en een onderscheid tussen middengebied en rand ontstaat. Het midden is open en leeg. De randzone krijgt vorm door het cirkelpad en een robuuste boombeplanting en kan worden benut voor het manifest maken van de op te vangen hoogteverschillen. Zo ontstaat een duurzame ruimtelijk kader waaraan alle benodigde activiteiten en voorzieningen zich kunnen hechten. De randzone is daarmee een belangrijke bouwsteen voor de verblijfskwaliteit van het grote evenementenplein: route en verblijfsplek in één.

Materialen:

- a. Verhardingen: er dient een duidelijk onderscheid te zijn tussen het cirkelpad en de overige paden/verharde vlakken.
- b. Cirkelpad: het voorstel is om het cirkelpad uit te voeren in een asfaltverharding, met een bijzondere toplaag qua kleur en textuur (diep donkerblauw met glimmersplit, bijvoorbeeld).
- c. De verharding van de overige routes en vlakken is nader te bepalen; ook hier gaan de gedachten uit naar asfalt vanwege de flexibele gebruiksmogelijkheden. (prints, kleurvlakken, aantrekkelijk als alternatieve loop- en fietsroutes, skaten etc.).
- d. Verlichting: Allereerst is het essentieel dat het plein ook bij avond een aantrekkelijke plek is, waar mensen zich veilig voelen. Voorkomen moet worden dat de grote ruimte zich toont als een donker gat ten opzichte van de verlichte omgeving. Maar ook bij manifestaties is er een adequate en feestelijke verlichting nodig, die aansluit op de beoogde hoogwaardige uitstraling van het Gezondheidspark. Dat vraagt om een tweevoudig lichtplan: Ten eerste een basisverlichting ten behoeve van het dagelijks gebruik als er geen evenementen zijn: gerelateerd aan het cirkelvormige pad. De gedachten gaan uit naar een laag geplaatste armatuur die een zacht gloeiende lichtcirkel vormt en zowel het pad alsook een rand van gras aanlicht. Ten tweede: aanvullende voorzieningen voor verlichting tijdens manifestaties; deze dienen integraal onderdeel van het ontwerp te zijn.
- d. Beplanting: beeldbepalend voor het beeld en functioneren van het Evenementenplein is de grasmat. Deze dient dan ook op alle tijden van het jaar een aantrekkelijk groen beeld te geven en geschikt te zijn voor intensief gebruik
Bomen worden ingezet als ruimtevormende bouwsteen: ze zijn van de eerste grootteklasse, en hebben een robuuste verschijningsvorm.

United Buddy Bears in Dordrecht?
www.united-buddy-bears.com

Hongkong

istanbul

Bijzondere elementen:

De cirkelvorm heeft tevens een verwijzende betekenis: hij correspondeert met de footprint van het jaarlijks terugkerende circus. De voorzieningen ten behoeve van verankering van de circustent kunnen worden ingezet als bijzondere accenten van de cirkelvorm.

Overigens dienen alle technische voorzieningen die nodig zijn voor het accommoderen van evenementen integraal in het ontwerp te worden opgenomen.

9.13 Dr. Barnardweg: multifunctionele straat**De opgave: ruimte & gebruik**

De Dr. Barnardweg is, als belangrijke interne ontsluitingslijn, opgespannen tussen de Overkampweg en de Amnesty Internationalweg. De opgave is om deze route als een samenhangende lijn vorm te geven. Complicerende factoren daarbij zijn de kruising met de Esplanade en het gegeven dat het Busplein en de busroutes ruimtelijk sterk ingrijpen op het profiel. De Dr. Barnardweg zal het karakter van een levendige stedelijke straat moeten krijgen, met veel aanliggende functies.

Bij de inrichting zal specifiek rekening moeten worden gehouden met de inpassing van de druk gebruikte busroute in relatie tot het leefklimaat van de aanliggende woongebouwen van de Middenzone.

Ruimte/beeld:

In het openbare ruimte ontwerp dienen de twee segmenten, ontstaan door de doorsnijding van de Esplanade, ruimtelijk aaneengesmeed te worden tot één samenhangend straatbeeld. De belangrijkste middelen daartoe zijn het verhardingsbeeld en de verlichting.

Een essentiële component is de inpassing van het te overbruggen hoogteverschil van ca. 1.50 meter tussen de Overkampweg en het busplein.

De vormgeving van deze hoogteverschillen is integraal onderdeel van het ontwerp en dient in samenhang met het aanliggende busplein en Evenemententerrein als één geheel te worden ontworpen.

Materialen:

- a. Rijbanen in een elementverharding in een nader te bepalen formaat en kleurstelling. Smalle gootstrook. Breedte banden n.t.b.; kolken opgenomen in de band.
- b. Trottoirs: de standaard-klinker van het Gezondheidspark.
- c. Bermen: deze worden benut om de benodigde hoogtesprongen in het profiel op te vangen. Ze worden uitgevoerd in gras waarmee bijgedragen wordt aan een vriendelijke en groene uitstraling.
- d. Verlichting: Metronomis-armatuur op een conische mast met uitlegger, positie n.t.b. De verlichting is een belangrijke bouwsteen voor het bereiken van samenhang tussen de verschillende onderdelen van de straat: ze dient over de totale lengte van de Barnardweg tot één samenhangend beeld te leiden.
- e. Beplantingen: bomen worden ingezet als ruimtelijke bouwsteen voor geleiding van het profiel. Ze dienen bij te dragen aan veraangenaming van het woonklimaat van de aanliggende bebouwing ten opzichte van de drukke verkeerslijnen.

paviljoen busstation Delft

fietsenstalling, stationsomgeving Sint Nikaas, België, Cepezed, 2004

bushalte met rood verlicht dak
Zuid Tangent, 2002, VHP

referentie voor eenvoudigeabri: beton
plaat op voet, Sanatorium Zonnestraal,
Hilversum; architect: Henket & partners

Amnesty Internationalweg langs Oudendijk, maquette

de Oudendijk langs de Amnesty Internationalweg, richting het oosten

de Oudendijk, karakteristiek

9.14 het Busplein

de opgave: ruimte & gebruik

Het busplein is een belangrijke ontvangstruimte voor het Gezondheidspark: hier ligt een HOV station met ruim 400 halteringen per dag, hier begint van de Esplanade en hier bevindt zich de publieksentree van het Sportcomplex. Een knooppunt van stromen van auto's, fietsers en voetgangers.

Op gezette tijden zal het plein ook moeten kunnen functioneren als intermediair tussen indoor-activiteiten in het Sportcomplex en outdoor-activiteiten op het Evenementenplein. Dat vraagt om voldoende vrije ruimte ten behoeve van bezoekersstromen.

Ruimte/beeld

Voorkomen moet worden dat de pleininrichting het resultaat wordt van de optelsom van de vele ruimteclaims. Het drukke programma en de dynamiek van de vele komende en gaande bussen vragen om een robuuste inrichting met grote aandacht voor de verblijfskwaliteit.

Het is in dat verband noodzakelijk om de zware ruimteclaim van het fietsparkeren ondergronds op te lossen en op maaiveld slechts een zeer beperkt aanbod aan fietsenstallingen te maken.

Een ondergrondse stalling kan gesitueerd worden onder de Esplanade, waarbij gebruik mogelijk is van de faciliteiten van de naastgelegen parkeergarage.

Centraal in de ruimte ligt het busperron; het is zaak dit zo compact mogelijk uit te werken, opdat zoveel mogelijk vrije ruimte in de pleinranden kan worden gevonden. Het centrale busperron en de daarop te plaatsen elementen (paviljoen, reizigersinformatie) zullen, als hart van het plein, een beeldbepalende, hoogwaardige voorziening moeten gaan vormen.

Het busplein dient zich te openen naar het evenemententerrein.

Materialen

- a Rijbanen liggen in principe in een elementverharding. Voor het busplein zal wellicht een gesloten verharding noodzakelijk zijn. Het ontwerp dient een specifieke oplossing te bieden voor de overgang tussen deze twee typen verharding. Smalle gootstrook. Breedte banden n.t.b.; kolken opgenomen in de band.
- b Trottoirs: de standaard-klinker van het Gezondheidspark.
- c Middeneiland: hier kan een bijzondere verharding worden toegepast; nader te bepalen.
- d Verlichting: als basis geldt de Metronomis-armatuur op een conische mast met uitlegger, positie n.t.b. Speciale verlichting en behoefte van het busplein is mogelijk. Er zal een totaal lichtontwerp voor het plein moeten worden opgesteld waarbij als uitgangspunten geldt:
 - samenhang tussen de verschillende onderdelen van het plein
 - samenhang met het lichtbeeld van de Esplanade
 - een vloeiende overgang naar het Evenementenplein
 - samenhang met het lichtbeeld van de aanliggende Dr. Barnardweg.
- e Beplantingen: bomen worden ingezet als robuuste ruimtelijke accenten op het plein. De gedachten gaan uit naar een markante solitaire boom(groep) van de eerste grootte-orde bij de entree van het sportcomplex (ontmoetingsplek & van belang in zichtperspectief vanuit Esplanade.)

Bijzondere elementen

Het middeneiland van het busstation zal zich als een uitnodigende en hoogwaardige voorziening moeten presenteren. Belangrijk is dat deze zich qua schaal en uitstraling kan meten met de omringende bebouwing. De gedachten gaan uit naar een groot zwevend dak, waaronder alle voorzieningen zijn opgenomen en naar een comfortabele centrale wachtvoorziening. In elk geval zal het ontwerp alle elementen moeten integreren: de 'vloer', het info/chauffeurspaviljoen, de haltevoorzieningen, reizigersinformatie, wachtvoorzieningen en verlichting etc.

referentie voor de randzone: het maailveld als schakel tussen infrastructuur-knooppunt Ypenburg (Den Haag) en het gebouw van Claus en Kaan architecten. Landschapsonwer: Parklaan Landschapsarchitecten

9.15 de Amnesty International weg: secundaire ontsluitingsweg

de opgave: ruimte & gebruik

De huidige Amnesty Internationalweg wordt straks een secundaire ontsluitingsweg, ten behoeve van de zuidelijke randzone van het Gezondheidspark. In stedenbouwkundig opzicht zal het beeld van een nogal rommelige stadsrandzone moeten worden omgebogen. Een herinrichting van de openbare ruimte, teneinde de straat tot een herkenbaar onderdeel van het Gezondheidspark te maken, is daarvoor een eerste randvoorwaarde. Criteria waar deze herinrichting aan moet voldoen worden in een later stadium geformuleerd.

9.16 de Oudendijk: historisch lint van Eiland van Dordrecht

de opgave: ruimte & gebruik

De Oudendijk is een gaaf landschapshistorisch element dat, met zijn karakteristieke hoge bomen, de dijkwoningen met hun hellende tuinen en het water onderaan de dijkvoet, een markante begrenzing van het Gezondheidspark vormt. In ruimtelijk opzicht heeft de dijk meerdere betekenissen: ten eerste als zelfstandig element, relict van het oorspronkelijke polderlandschap. Ten tweede als lange lijn en fietsroute, die de grotere samenhang binnen het Eiland van Dordrecht zichtbaar maakt. Ten derde maakt de dijk door zijn hoge ligging de omgeving op een bijzondere manier zichtbaar, ook het Gezondheidspark. Doordat het Gezondheidspark een geheel andere verkavelingsrichting heeft wordt de autonomie van beide elementen scherp zichtbaar.

Wat betekent de dijk voor het Gezondheidspark:

Karakteristieke rand die sterk kan bijdragen aan identiteit en uitstraling van het gebied. De wederzijdse uitstraling van het Gezondheidspark en de Oudendijk is dan ook een belangrijk aspect van de beeldkwaliteit. Bij de zuidelijke entree van het Gezondheidspark, waar de route Kapteynweg/Karel Lotsyweg hoog over de dijk het gebied in komt, ligt een specifieke opgave. Vanuit de bebouwing vraagt dit om een zorgvuldige vormgeving van bouwmassa's en inrichting van voor- en zijgebieden. Vanuit de openbare ruimte bezien is met name ook de maat van het water en de belijning en afwerking van de oevers van belang.

water langs Oudendijk

Bij de zuidrand is het water van het Gezondheidspark in feite onderdeel van de ruimte van de Oudendijk. Bij de uitwerking van de zuidrand van het Gezondheidspark ligt hier een specifieke ontwerpogave. Deze richt zich op: stringente bewaking van de breedte van de oevers en oevertaluds; sturing van de uitstraling van de bebouwing van het Gezondheidspark en het voorkomen van achterkantsituaties. Streefbeeld is om te komen tot één oevertypologie

Het is mogelijk een sterker verschil te maken in waterbeeld aan zijde Sterrenburg (afwisselend open/beplante oevers en wisselende waterbreedtes) en dat aan zijde Gezondheidspark.

9.17 de randzone Gezondheidspark-N3

de opgave: ruimte & gebruik

Het Gezondheidspark is een van de kwadranten van de stedelijke ontwikkelingspool Knooppunt N3. Over een lengte van circa 500 meter raakt de N3 aan het Gezondheidspark. Zowel bij het ontwerp voor het Gezondheidspark, alsook bij de herstructurering van de N3 tot stadsautoweg ligt er een specifieke ontwerpogave: de inrichting van de zone tussen weg en Gezondheidspark. Ambitie voor de uiteindelijke beeldkwaliteit: een sterke visuele samenhang tussen stadsautoweg en Gezondheidspark. Het gaat daarbij met name om de vormgeving en inrichting van de ruimte tussen de weg en de gebouwen van het Gezondheidspark: de berm, taluds, beplanting, fietsroutes, bevoorradingsroutes en de waterloop.

ruimte/beeld:

- a. Als referentie voor een naadloze samenhang tussen het Gezondheidspark en het infrastructuurlandschap van de N3 is het onlangs gerealiseerde bedrijfsgebouw nabij het prins Clausplein ter hoogte van Ypenburg interessant: het ontwerp van het maaiveld aansluitend aan het gebouw is integraal onderdeel van de architectonische verschijningsvorm van het gebouw. Tegelijkertijd sluiten belijning, maatvoering en materiaalkeuze van de buitenruimte naadloos aan op het landschap van de infraknoop. (Architectuur: Claus en Caan; landschapsarchitectuur: Parklaan landschapsarchitecten)
- b. Water en fietsroute zijn kansrijke componenten voor het creëren van een interessant en transparant overgangsmilieu. Uitgangspunt is een herontwerp van de beide waterlijnen en het tussengelegen fietspad tot een prominent zichtbare intermediair tussen N3 en Gezondheidspark.

bijzondere elementen:

Bij het Sportcomplex dient specifiek aandacht te worden besteed aan de vormgeving van de benodigde laad- en los voorzieningen. Met name een hoogwaardige oplossing voor de hellingbaan in relatie tot maaiveld- en waterpeilen vraagt de aandacht.

algemene criteria

10.1 sociale veiligheid

Gekozen is voor een opzet die voldoet aan het Handboek Woonkeur, waarin de eisen ten aanzien van het politiekeurmerk veilige omgeving zijn verwoord. In de voorafgaande hoofdstukken is het aspect sociale veiligheid benoemd, gekoppeld aan de verschillende bouwstenen van het Gezondheidspark. In deze paragraaf worden de algemene uitgangspunten op stedenbouwkundig niveau behandeld:

- a. Maatregelen op het gebied van sociale veiligheid zijn er op afgestemd dat het Gezondheidspark 24 uur per etmaal 'in bedrijf is' veilig en controleerbaar te zijn.
- b. Ter bevordering van de sociale kwaliteit zullen de voetgangersstromen maximaal worden gebundeld. Dit bevordert tevens de levendigheid op straat. De sterkste bundeling vindt plaats op de Esplanade. Daarom bevinden zich hier ook voor de voetgangers de toegangsvoorzieningen van de openbare parkeergarages.
- c. Er is een helder onderscheid tussen openbare domeinen en private domeinen. Semi-openbare domeinen komen niet voor. Er komen daarom ook geen onduidelijke beheerssituaties voor.
- d. De plint (begane grondverdieping) van bebouwing is maximaal georiënteerd op de openbare ruimte. Blinde gevels zullen zoveel mogelijk worden vermeden. Bij de stapeling van wonen boven winkels of andere commerciële voorzieningen zijn met name de entreehallen van de woningbouw manifest aanwezig in het straatbeeld.
- e. Woningen zijn straatgericht door zoveel mogelijk woonfuncties aan de straatzijde te plaatsen.
- f. Er komen nergens achterkanten van bebouwing in contact met de openbare ruimte.
- g. De openbare ruimte is helder georganiseerd en overzichtelijk en wordt goed verlicht (zie paragraaf 8.2). Er doen zich geen dode hoeken voor of plekken waar men zich kan verschuilen of die uitnodigen tot vandalistisch gedrag.
- h. Eisen ten aanzien van openbare parkeergarages en stallingsgarages zijn opgenomen in paragraaf 9.5

10.2 bouwhoogten en typologie

In paragraaf hoofdstuk 1.4 is uiteengezet op welke wijze de bouwhoogte-zonering zal plaatsvinden.

Als algemeen uitgangspunt voor de bepaling van bouwhoogten geldt dat deze niet wordt bepaald door de wens om een bepaald aantal bouwlagen op elkaar te stapelen. Stapelen is geen doel op zichzelf. Bepalend is de maat die nodig is om een ruimte te omgrenzen, om hoogtecontrasten te definiëren, om de beoogde werking als 'landmark' te kunnen verwezenlijken. '

Dat betekent dat het architectonische beeld in eerste instantie wordt afgestemd op de totaliteit van de stedelijke ruimte en de gewenste bouwhoogte als totaalvorm.

Het vermijden van een te sterk repetitie effect van stapeling heeft als consequentie dat aan de straatzijde geen doorgaand, bouwbloklange galerijontsluitingen worden toegepast. In zijn algemeenheid wordt de voorkeur gegeven aan portiekontsluitingen. Galerijen worden alleen toegepast indien deze zich in de binnenzijde van het bouwblok bevinden. Aan zuidgevels en westgevels kunnen deze worden gecombineerd met de buitenruimte van de woningen. Aan noord- en oostgevels komen in de regel alleen korte galerijen voor die vanuit de portiekontsluiting één woning ontsluiten.

Bij toepassing van deze korte galerijen is de verlichting indirect, zodat er geen storende reeksen armaturen zichtbaar zijn.

impressie dakterras, EGM architecten

begroeid sreen van schanskorven, Garage Noord, INBO / JHK samenwerkende architecten, Philips High Tech Campus, Eindhoven

avondbeeld Garage Zuid, INBO / JHK samenwerkende architecten, Philips High Tech Campus, Eindhoven

Veranda parkeergarage, Rotterdam, 2005, architect: Paul de Ruiter; speciaal ontwikkeld geperforeerd gevelmateriaal

beeld van binnen naar buiten

parkeergarage als volume met schaal en kwaliteit, Europark, Salzburg, Oostenrijk, Massimiliano Fuksas

materiasering parkeergarage, Pothoofd appartementen Deventer, Jo Crepain

Bij toepassing van deze korte galerijen is de verlichting indirect, zodat er geen storende reeksen armaturen zichtbaar zijn vanaf de straat.

Daar waar de bebouwing onderdeel is van gesloten bouwblokken worden de trappenhuizen zoveel mogelijk inpandig en niet zichtbaar vanaf de straat geplaatst. Op specifieke plaatsen kunnen ze een architectonische betekenis krijgen als bakens. In die gevallen is de verlichting van het trappenhuis indirect en van een warme lichtkleur.

10.3 *dakenlandschap*

Kenmerkend voor het Gezondheidspark is de grote differentiatie in bouwhoogten. Een groot deel van de bebouwing zal worden uit gevoerd met vlakke daken. Veel van deze daken zijn zichtbaar vanuit de hogere bebouwing. Met name voor de gestapelde woningbouw is de beeldkwaliteit van de vijfde gevels een belangrijk aandachtspunt. Per bouwplan dient de dakvorm bepaald te worden. De materiaalkeuze en de kleurstelling van de dakbedekking, met uitzondering van de daken van de hoogste (niet inzichtelijke) bebouwing, dienen te worden afgestemd op de mate waarin de daken zichtbaar zijn.

Sportboulevard hebben de daken overwegend een schaalvorm. De beeldkwaliteit van deze schaaldaken is beschreven in hoofdstuk 6.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. bundeling van dakdoorvoeren in gecombineerde dakdoorvoeren
- b. verfraaiing van de dakbedekking door toepassing van een sedumdak of gekleurd grind.
- c. verlevendiging van het zicht op het dak door toepassing van fotovoltaïsche panelen voor opwekking van elektrische energie.
- d. de parkeerdekken en geparkeerde auto's worden aan het oog onttrokken door middel van een duurzame en ondoorzichtige afscherming.
- e. verticale stijppunten, liftinstallaties en overige dakopbouwen vormen integrale architectonisch bestanddelen van de bebouwing. Verzinkt stalen constructies komen niet voor. Deze hebben een afwerking in een poedercoating in een kleurstelling die integraal onderdeel is van de architectuur.

10.4 *opbouw van het voorgevelvlak*

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Het gevelvlak bevat geen neutrale repeterende reeksen uitkragende elementen. Alle uitkragende elementen zijn bestanddeel van de totale architectonische compositie.
- b. Het voorgevelvlak heeft een geprononceerd karakter door toepassing van erkers, balkons, loggia's, galerijen, dakoverstekken en kroonlijsten. Voor deze uitkraging geldt een maatzonering met een dieptemaat van circa een meter, waardoor buitenruimten voor éénderde buiten de gevel uitkragen en voor tweederde binnen het gevelvlak zijn gelegen.
- c. Het hoofdgevelvlak dient in het straatbeeld dominant te blijven. Daarom geldt dat circa 40% van de voorgevel ten opzichte van het hoofdgevelvlak terugspringt en dat circa 30% van de voorgevel ten opzichte van het hoofdgevelvlak uitspringt.
- d. Voorkomen wordt dat op maaiveld sociaal onveilige setbacks of nissen voorkomen.

toegang tot fietsenstalling, Chassé terrein Breda, Claus en Kaan, fotograaf: Jim Klinkhamer

10.5 parkeergarages

Parkeergarages zijn door een zorgvuldige situering én vormgeving van de (afsluitbare) entrees, sociaal veilig van karakter.

Stallinggarages voor bewoners zijn privaat en bij voorkeur kleinschalig. Indien de stallinggarage bouwkundig is geïntegreerd in een openbare garage, dan is er een afgeschermd gedeelte van de garage voor hen beschikbaar.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. De ondergrondse of half verdiepte gedeelten van de openbare parkeergarages en de stallingsgarages liggen binnen de contour van de bouwblokken.
- b. Om te voorkomen dat deze garages een negatief stempel op de openbare ruimte drukken zijn ze op maatveld niet inzichtelijk vanuit de openbare ruimte.
- c. De zichtbaarheid van het interieur van parkeergarages en van geparkeerde auto's wordt op de verdiepingen van een bovengrondse parkeergarage beperkt door het toepassen van transparante of translucente gevelbekledingen, of middels gevelelementen, zoals roosters of lamellen, die een beperkt doorzicht bieden.
- d. Voorkomen dat in de avonduren de uitstraling van neonverlichting een negatief effect heeft op het verlichtingsbeeld van de openbare ruimte, die immers op maximale kleurherkenning is gericht. Daarmee wordt voorkomen dat de verblijfskwaliteit en de beoogde 'domestic quality' van de openbare ruimte, en daarmee de sociale veiligheid wordt aangetast. Dit betekent dat de benodigde ventilatieroosters architectonisch zijn geïntegreerd in de gevelvlakken en dat deze doorzicht in de garage zoveel mogelijk beperken.
- e. Voetgangers hebben toegang tot de garage via een ruime, goed verlichte, afsluitbare entreeportiek. In de esplanade zijn deze uitgevoerd als gebouwde ruimtes, die onderdeel zijn van de stedelijke plint langs de esplanade. De entreevoorzieningen zijn goed verlicht en zijn alleen toegankelijk voor houders van parkeerbewijzen. Auto-entree's via hellingbanen in de openbare ruimte en voetgangersentree's via een kuil met trap in de openbare ruimte komen niet voor. Voor stallingsgarages geldt dat de voetgangersentree zo veel mogelijk wordt gekoppeld aan de entreelobby van de wooncomplexen.
- f. Automobilisten hebben toegang tot de garage via een afsluitbare garagedeur die in het gevelvlak van een gebouw is gelegen, of een vlak dat slechts circa anderhalve meter is teruggelegen. Daardoor wordt voorkomen dat bij de garage-entrees zich sociaal onveilige nissen voordoen. De entree van openbare garages is duidelijk als zodanig herkenbaar. Vanuit de bewaking is een goede veiligheidscontrole van de entree mogelijk.
- g. De garagedeur heeft een zodanig gesloten karakter dat er sprake is van zo weinig mogelijk zicht in de garage en zo weinig mogelijk uitstraling van neonverlichting. Vanwege deze geslotenheid wordt er ook voor gewaakt dat deze garagedeur een functie krijgt voor de luchttoevoer van de garage. Inrit kuilen in de openbare ruimte komen niet voor.
- h. Voorzieningen t.b.v. de ontluchting van garages zijn niet zichtbaar aan de buitengevel.
- i. De beluchting van de ondergrondse lagen van de garages vindt plaats via ventilatiekokers die bovendaks lucht aanzuigen, en niet via entreepoorten met hekwerken of via gevelroosters of koekoeken in de buitenruimte.

10.6 fietsenstallingen

Bij de appartementen worden de fietsen bij voorkeur gestald in een kleinschalige fietsenstalling per entreeportiek. Bij de doelgroep ouderen worden bij voorkeur geen fietsenstallingen opgenomen in kelders of parkeergarage.

10.7 laad- en los faciliteiten

Vanwege de nabijheid van woningen (milieu-eisen) en om tegemoet te kunnen komen aan het subcentrumkarakter, krijgen de grotere laad- en losvoorzieningen een afgesloten toegang. Kleinschalige winkelvoorzieningen worden bevoorrad via de openbare ruimte.

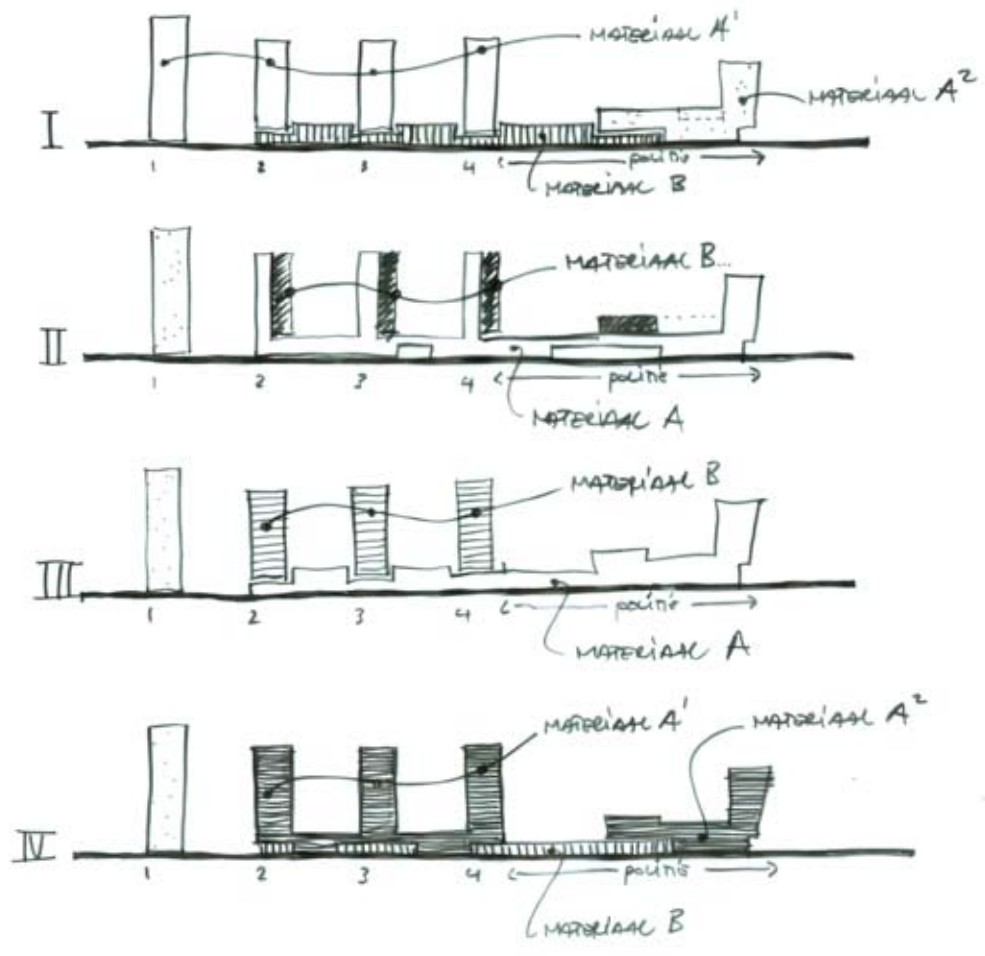
10.8 integratie van nutsvoorzieningen (trafo's en schakelkasten)

Door de zeer beperkte omvang van de openbare ruimte dient te worden voorkomen dat de verschillende Nutsvoorzieningen (traforuimten) als losse obstakels in de ruimte staan. Deze worden daarom bouwkundig geïntegreerd. Dit geldt zowel voor de grotere voorzieningen, als trafo's, alsook voor de kleinere voorzieningen, zoals telecomkasten.

10.9 voorzieningen ten behoeve van afvalinzameling

Ten behoeve van de inzameling van huishoudelijk afval worden reserveringen in de openbare ruimte gemaakt, op loopafstand van woningen in een ondergronds containersysteem. Daarbij moet rekening worden gehouden met het feit dat een vuilniswagen in het geval van een ondergrondse container alleen aan de rechter zijde kan laden en lossen.

Voor het afval van winkeliers en grootschalige publieksfuncties worden inpandige voorzieningen gerealiseerd. Bovengrondse vuilcontainers in de openbare ruimte komen niet voor. Op de Esplanade is realisatie van ondergrondse containers technisch niet mogelijk. Benodigde voorzieningen dienen op een acceptabele loopafstand vanaf de woningentrees te worden gesitueerd.

schetsvarianten materialisering gevel en plint, I'm Architecten

11.1 *gevelbouw en plasticiteit*

De beeldende werking van architectuur wordt in hoge mate bepaald door de textuur en plasticiteit van het gevelvlak. Daarbij gaat het met name om het hanteren van de 'negge', de diepteligging van de gevelopening ten opzichte van het voorgevelvlak, als middel om contrasten te definiëren. Variatie in neggediepte is bepalend voor het architectonische expressie van een gebouw op grotere afstand en voor de meer subtiele beleving dichterbij. Zo kan bijvoorbeeld de betekenis van de stedelijk plint worden benadrukt door hier de neggediepte bij winkelpuien en entrees te vergroten ten opzichte van de neggediepte bij de bovenliggende woningen en de kantoren. De neggediepte mag niet leiden tot sociaal onveilige nissen.

11.2 *stedelijke plint en winkel puin*

De plint van de bebouwing bepaalt het karakter van de openbare ruimte en de dagelijkse leefomgeving. De straatgerichtheid en de transparantie van de plintlaag draagt bij aan de sociale veiligheid.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Luifels en arcades kunnen worden toegepast als middel om de schaal van de ruimte te reduceren en daarmee de sfeer van de openbare ruimte te versterken. Luifels zijn geen architectonisch aanhangsel aan de gevel maar vormen een integraal onderdeel van de plint. Luifels en arcades dienen bij te dragen aan de samenhang van de stedelijke ruimte. Luifels hebben een lichte, transparante vormtaal waardoor de bovenliggende gevels zichtbaar zijn. Kolommen vormen geen fysiek of visueel obstakel in de straat.
- b. Winkelpuien zijn een integraal bestanddeel van de gevelarchitectuur. Er worden duurzame materialen toegepast, zoals hout, zink, RVS en natuursteen.
- c. Entrees van woningen en winkels krijgen bijzondere expressie. Entrees zijn sociaal veilig en hebben uitstraling naar de openbare ruimte. Peilverschillen tussen entrees en de openbare ruimte worden voorkomen. Peilverschillen worden niet in de openbare ruimte opgelost maar worden intern in een bouwblok verwerkt.
- d. uitgangspunten voor rolluiken:
 - geen toepassing van gesloten rolluiken; conform eisen verzekeraars is in de regel een openheid/doorzichtigheid te bereiken van circa 90%.
 - De inpassing van rolluiken is integraal onderdeel van de geveldetaillering ten einde aantasting van het gevelbeeld in latere instantie te voorkomen. Rolluiken of rolhekken worden inpandig toegepast. Bij uitzondering is plaatsing aan de buitenzijde van de gevel toegestaan met geleiding in de negge en qua kleur afgestemd op de omgeving.

11.3 *reclamevoering*

Als toetsingscriteria gelden:

- a. In geval van metselwerk boven de winkelpui in het metselwerk een sparing dient te worden opgenomen t.b.v. uniforme inpassing van reclame-uitingen.
- b. In geval van een volledig glazen pui, wordt reclame aan de binnenzijde van de pui geplaatst.
- c. Bij reclamevoering dient rekening te worden gehouden met de belangen van direct omwonenden. Lichtbakken en neonreclame ed. en bewegende, intermitterende of geluidsproducerende reclamevoering is in de woonomgeving niet toegestaan.
- d. Het Gezondheidspark biedt op de kruising van Overkampweg en N-3 gelegenheid voor het plaatsen van een hoge reclamemast. Deze zal worden vormgegeven als een ruimtelijk object, met een specifiek herkenbaar

karakter. Eisen nader te bepalen.

- e. De reclamevoering voor de winkels / commerciële voorzieningen dient afgestemd te zijn op de architectuur van het betreffende gebouw.
- f. Reclame aan lichtmasten is niet toegestaan.
- g. Drievlaksborden zijn toegestaan bij de rotondes. Ze zijn niet toegestaan op de Karel Lotsyweg en de Esplanade.

Hoogwaardige reclame, gerelateerd aan de locatie, kan gesitueerd worden bij de ingangen van de parkeergarages en op blinde muren. Op de kop van de fietsenstalling op het busstation is plaats voor bijvoorbeeld plakzuiden. Een apart systeem van bewegwijzering voor het Gezondheidspark, kan voor bedrijven ingezet worden voor promotiedoeleinden.

11.4 gevelbeëindigingen en dakranden

Als toetsingscriteria gelden:

- a. de dakrand is een articulatiemiddel van het gekozen architectonisch concept. Er worden expliciete keuzes gemaakt voor bijvoorbeeld een doorgaand gevelvlak met een verholten dak, een ruim gedimensioneerd dakoverstek, een bekroning middels een vrij zwevende luifel of een set-back verdieping.
- b. Dakranden van dakoverstekken worden zo slank mogelijk gedetailleerd, zonder brede boeiboorden.
- c. De onderzijde van overstekende dakvlakken is afgewerkt met een materiaal dat aansluit op overige plaatvormige materialen in het gevelvlak en heeft in principe een lichte, reflecterende kleurstelling. Voor onderzijden van overstekken, doorgangen en poortbebouwingen geldt hetzelfde principe.

Grote gevelonderbrekingen

Om te zorgen voor een transparante relatie tussen binnentuinen of dakterrassen en de openbare straatruimte kan worden gedacht aan het uitsparen van grote gevelopeningen, van meerdere verdiepingen hoog.

Als toetsingscriterium geldt:

- a. De gevelonderbreking vormt geen interruptie van de continuïteit van de straatwand.
- b. De breedte van deze gevelopeningen is zodanig dat aan weerszijde gevelopeningen in de kopgevels gemaakt kunnen worden.

Aansluiting hoogtesprongen:

Voor de hoogtesprongen in aaneensluitende bebouwingswanden geldt een principedetail, waarbij middels een brede negge het maatverschil wordt opgevangen tussen perceelscheidende wanden en buitengevels.

11.5 materialisatie

De volgende uitgangspunten voor de materialisatie zijn van toepassing. De hoofdmaterialisatie verschilt per zone.

Toetsingscriteria voor de Middenzone:

- a. Hoofdmaterialisatie baksteenarchitectuur en keramisch gevelmateriaal. Betonsteen is niet toegestaan. Alle steenverbanden zijn toegestaan, behoudens het zogenaamde wildverband, tenzij uitdrukkelijk garanties kunnen worden overlegd voor een acceptabele uitvoering. Bemonstering van steen, soort en kleur voegwerk

vindt plaats in de vorm van een metselpaneel.

- b. Ten aanzien van de te kiezen baksteen geldt een ruime bandbreedte. Elk voorstel zal beoordeeld worden in relatie tot de omliggende bebouwing. Voor toepassing van lichte steenkleuren (wit/geel/licht, oranje/licht bruin) gelden aan de straatzijde en op bouwblokkoppen restricties ten aanzien van steensoort, maatvoering en soort voegwerk. Bij toepassing van lichtere steenkleuren wordt een plint toegepast die zich onderscheidt van het overig metselwerk door een andere textuur van de baksteen of de aard van het voegwerk en in ondergeschikte mate door kleurstelling.
- c. Voor kantoren verdient toepassing van keramisch materiaal in een groot formaat aanbeveling. Bij keramisch materiaal wordt een plint toegepast van een slagvast materiaal, bij voorkeur natuursteen.
- d. Stucwerk wordt alleen toegepast indien dit van de duurzame kratz-putz-kwaliteit is. Indien toegepast aan de straatzijde is er altijd een hoge plint, uitgevoerd in een hoogwaardige baksteen of gelijkwaardig, ter voorkoming van graffiti
- e. Bouwmassa's die zijn uitgevoerd in plaatmateriaal, zoals houten schroten, multiplex en golfplaat, leiden vaak tot een armoedig en snel verslijtend beeld. Plaatmateriaal komt daarom in principe alleen voor op terugliggende, omliggende vlakken. Plaatmateriaal wordt alleen toegepast met een blinde verankering, tenzij sprake is van een verbijzonderd architectonisch detail. Houtsoorten zoals Western Red Cedar worden alleen toegepast in verduurzaamde vorm.
- f. Er vindt geen toepassing plaats van smalle stroken betimmerd met schroten, zoals boeiboorden, tenzij het gekromde of facet-vormige daklijsten betreft.
- g. Op inzichtelijke situaties vindt geen toepassing plaats van staalconstructies in gegalvaniseerde uitvoering, zoals noodtrappenhuizen, borstweringen, installatieruimten en dergelijke. Staalconstructies worden afgewerkt met een poedercoating in een kleur die is afgestemd op de kleurstelling van het totale project.
- h. Bij de detaillering van kozijnen wordt aangegeven op welke wijze zonweringen (kunnen) worden ingebouwd. Dit betreft met name de diepte van de neggen en de dikte van de bovendorpel. Rolluiken e.d. dienen bij voorkeur inpandig te (kunnen) worden aangebracht.
- i. De hemelwaterafvoer dient een integraal bestanddeel te zijn van de architectuur. Aan de voorgevel bij voorkeur vlak in te bouwen en het onderste deel uitvoeren in metaal.

11.6 *kleur*

De beoordeling van voorgestelde kleurschema's en de onderlinge afstemming van het kleurgebruik zal plaatsvinden bij de welstandsbeoordeling. De supervisor zal welstand op dit punt adviseren.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Een integrale afstemming van de te gebruiken kleuren op de te kiezen baksteen en soort voegwerk, mede in relatie tot bestaande bebouwing. Het kleurenschema zal als één geheel worden beoordeeld.
- b. Uitgangspunt is het 'ton-sur-ton' principe en een uiterst terughoudend en gedoseerd gebruik van signaalkleuren. Dit principe sluit niet uit dat er contrastwerking plaats vindt.
- c. Het kleurgebruik afstemmen op het effect van de gekozen gevelplastic (diepte negge, uit het voorgevelvlak kragende kozijnen).
- d. Afstemmen van het kleurgebruik op de karakteristiek van de stedelijke ruimte. Daarbij rekening houden met ruimtelijke kwaliteiten als rust versus dynamiek, symmetrie versus asymmetrie, massief versus licht/transparant, reflecterend versus absorberend.
- e. De kleurkeuze dient uitdrukkelijk niet te worden beperkt tot de zogenaamde RAL-kleuren. Aanbevolen wordt om gebruik te maken van het ACC-systeem (industrial coatings). Dit biedt doorgaans zonder prijsconsequenties een groter scala van genuanceerde kleurstellingen.

- f. Er wordt aandacht gevraagd voor het kleurgebruik op de vaak vergeten delen, zoals de onderzijde van het dakoverstek (reflectie-effect), onderzijde van poorten (sociale kwaliteit) en de bergingen (duurzaam beeld van het binnengebied).
- g. De kleuren dienen te worden afgestemd op de nog vast te stellen standaardkleur van de dakbedekking.

11.7 aanlichten van gebouwen

Het aanlichten van gebouwen kan een goed middel zijn om de sociale veiligheid in avonduren te bevorderen.

Als toetsingscriterium geldt:

- a. Bij het aanlichten van gebouwen dient gewaakt te worden voor overdaad en voor verblinding. Aanstraling vindt daarom plaats boven ooghoogte, via indirecte aanstralers die zijn geïntegreerd in de architectuur, bijvoorbeeld in combinatie met de kroonlijst of met pilasters. Ook indirecte lijnverlichting is denkbaar.

Een aantal criteria is al genoemd in hoofdstuk 9, voor inhoudelijke omschrijvingen wordt dan ook verwezen naar de betreffende paragrafen:

- sociale veiligheid (9.1)
- aansluiting parkeergarages op openbare ruimte (9.5)
- fietsenstallingen (9.6)
- laad- en los faciliteiten (9.7)
- integratie van nutsvoorzieningen (9.8)
- voorzieningen voor afvalinzameling (9.9)

12.1 geboden toegang

Alle onderdelen van de openbare ruimte voldoen aan geboden toegang. De voorzieningen ten behoeve van een toegankelijkheid dragen bij aan de beoogde domestic quality. Qua verschijningsvorm wordt een gelijkwaardig hoog ambitieniveau gehanteerd als voor de rest van de inrichting: de uitstraling van geleidelijnen etc. laat zien dat er uiterste zorg is besteed aan dit type voorzieningen. 'Standaard' betonnen ribbeltegels, bijvoorbeeld, komen in het Gezondheidspark niet voor.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Hoogteverschillen, ook bij de entrees van bebouwing, zijn voor alle gebruikers goed overbrugbaar en zijn integraal onderdeel van de inrichting.
- b. Oversteekpunten zijn gesitueerd in de meest logische looplijnen.
- c. De detaillering van specifieke voorzieningen ten behoeve van toegankelijkheid is afgestemd op de algehele uitstraling en detaillering van de verhardingen.
- d. Geen obstakels.

12.2 criteria voor detaillering van verhardingen

Ten behoeve van samenhang, rust in het straatbeeld en efficiëntie in aanleg en beheer zal een samenhangende set van verhardingsmaterialen en hulpstukken worden samengesteld. Voor de bestrating zullen standaard-details worden vervaardigd die voor het hele centrumgebied van toepassing zijn.

Als toetsingscriteria gelden:

- a. Langs de randen van het centrum is de aansluiting van de centrum-verhardingen op buiten-centrum-verhardingen een specifiek ontwerpuitgangspunt. Hiervoor zal een helder en eenduidig ontwerp-principe gekozen worden.
- b. Bestrating wordt optisch vlak gelegd waarbij het afschot varieert tot maximaal 3%.
- c. Het maaiveldverloop dient zodanig te worden gedetailleerd dat peilhoogten van entrees en maaiveldpeilen goed op elkaar aansluiten, zonder dat uitgeweken wordt naar het plaatselijk 'optrekken' van de bestrating.
- d. Indien middels hellende vlakken hoogteverschillen worden overbrugd, dienen deze ook integraal onderdeel van het ontwerp te zijn.
- e. De maatvoering van de diverse materialen dient op elkaar aan te sluiten op dat geen opvulwerk en veelvuldig knippen noodzakelijk is. Met name bij hoekvlakken (gemarkeerd door de overgangslijnen tussen rechtstanden en bochtstralen) dient hieraan aandacht te worden besteed.
- f. Alle in de bestrating op te nemen elementen (ook inspectieputten, ondergrondse afvalcontainers, verzinkbare nutsvoorzieningen voor de markt, et cetera) dienen zorgvuldig te worden opgesloten in het straatwerk,

met een minimum aan knipwerk.

- g. markeringen ten behoeve van geleiding van blinden en slechtzienden zijn integraal onderdeel van het ontwerp van de verharding. Standaard rubber- of ribbeltegels worden niet toegepast. Reffoto blindengeleide
- h. Klein bestratingmateriaal wordt in de regel toegepast met opsluiting d.m.v. een strekse laag. Grotere formaten worden zonder strekse laag toegepast.
- i. Bij toepassing van grotere formaten, worden halfsteensverbanden (of gelijkwaardig) toegepast in de dwarsrichting, e.e.a. ter voorkoming van slingerende lijnen in het zichtperspectief.
- j. Daar waar parkeervakken zijn gecombineerd met trottoirbanden hebben ze een haakse beëindiging, voorzien van afrondingsstukken met in- of uitwendige bocht.
- k. Markeringen op rijbanen en parkeervakken in elementverharding worden uitgevoerd met witte accentstenen.
- l. Afwatering is integraal onderdeel van het maaiveldontwerp. Elementen als rioolkolken worden qua maatvoering geïntegreerd met de gootstrook respectievelijk de band. Daar waar nodig worden, mede ten behoeve van een optisch vlakke bestrating, lijngoten toegepast.
- m. Verkeerstechnische inrichtingselementen zijn integraal onderdeel van het ontwerp en doen geen afbreuk doet aan de uitstraling van de openbare ruimte.

12.3 criteria voor de inrichtingselementen

Als toetsingscriteria gelden:

algemeen

- a. Er zal een in het hele centrum toe te passen samenhangende familie van elementen worden samengesteld. Dit biedt de mogelijkheid om speciale standaardelementen te laten maken.
- b. Algemeen uitgangspunt bij de vormgeving en materialisatie is een vriendelijke, robuuste, gedistingeerde uitstraling. Gebruik van duurzame materialen, met een natuurlijk verouderingsproces; bestand tegen vervuilingen. Niet gevoelig voor vandalisme.
- c. Omdat ook onderhoudsaspecten sterk bepalend zijn voor de duurzaamheid, zullen deze zwaar moeten wegen bij de keuze van de verschillende elementen.

meubilair

- b. Voor de positionering van straatmeubilair wordt een specifieke zone gedefinieerd.
- c. De inrichting is functioneel, met een minimum aan objecten in de ruimte.
- d. Het aantal palen en borden in de openbare ruimte dient zoveel mogelijk te worden beperkt. Het op te stellen integrale bebodingsplan zal hierin voorzien.
- e. Met name het fiets parkeervraagstuk vraagt om een zorgvuldige keuze en positionering van stallingelementen in de openbare ruimte. Er zal worden gezocht naar een functionele fietsklem die in gebruikte, maar ook in ongebruikte toestand, een rustig en goed georganiseerd ruimtebeeld oplevert.

terrassen

Terrassen zijn sterk bepalend voor de algehele uitstraling van het centrum.

In het Gezondheidspark past geen plastic terrasstoelencultuur met opvallende reclame uitingen.

Er zal één type hoogwaardig meubilair worden voorgesteld: het traditionele rieten terrasmeubilair. Tevens zal er een samenhangende oplossing voor de eventuele afscherming van terrassen moeten komen. Uitgangspunt is één type scherm, in een duurzame materialisatie met een sobere, transparante uitstraling en een uiterst beperkt gebruik van reclame-uitingen.

De opslag van terrasmeubilair tijdens het terrassenseizoen en in het winterseizoen zal geen negatieve uitstraling op de openbare ruimte mogen hebben.

procedures

13.1 algemene procedurele aspecten

Het Beeldkwaliteitplan Gezondheidspark heeft de status van door de gemeenteraad vastgestelde gebiedsgerichte Welstandscriteria. Daarom sluit het Beeldkwaliteitplan aan op de Gemeentelijke Welstandsnota, en wordt het vastgesteld na advisering door de Welstandscommissie.

Beeldkwaliteitplannen zijn het kader voor een hoogwaardige en duurzame ruimtelijke kwaliteit van de gebouwen en de openbare ruimte - mede in hun onderlinge samenhang. Door al in een vroeg stadium de uitgangspunten vast te leggen voor de kwaliteit van de omgeving, is het ambitieniveau voor alle betrokkenen duidelijk. De toetsingscriteria die door de welstandscommissie worden gehanteerd zijn in het Beeldkwaliteitplan vastgelegd. Daardoor kunnen initiatiefnemers zich al in een vroeg stadium naar die criteria richten. Daarom moet ook de welstandscommissie over het Beeldkwaliteitplan adviseren.

Het Beeldkwaliteitplan is tevens de leidraad voor het werk van de supervisor. Bouwplannen die naar het oordeel van de supervisor voldoen aan het Beeldkwaliteitplan mogen rekenen op een positieve beoordeling door de welstandscommissie.

Het Beeldkwaliteitplan richt zich niet alleen op het eindresultaat, maar is ook de inhoudelijke basis voor een effectief proces. Het is niet alleen van belang voor de behandeling van bouwplannen in de welstandscommissie, maar het bewijst ook zijn waarde bij zaken als architectenkeuzes. Daarnaast kan het werken als inspiratiebron voor de ontwerpers en als geheugensteun voor de kwalitatieve doelen van het integrale project.

13.2 taken supervisor

Bij langdurige realisatieprocessen zoals de bouw van het Gezondheidspark, is het van belang om te beschikken over een flexibele methode van kwaliteitsregie. Het is dan niet effectief om te streven naar het vastleggen van het eindbeeld middels een waterdicht stelsel van regels. Effectiever is het om te werk te gaan op basis van een kwaliteitsdocument, waarin vooral de achterliggende bedoeling van het Masterplan zijn toegelicht en waarin de objectieve kwaliteitscriteria zijn vastgelegd. Een supervisor voert vervolgens in opdracht van het gemeentebestuur de daadwerkelijke regie. Zo kan tijdens het lange realisatieproces van de diverse projecten het gedachtegoed van het Masterplan worden bewaakt bij een doorgaans wisselend gezelschap van betrokkenen.

Het Beeldkwaliteitplan is voor de supervisor de toetssteen voor de bouwplannen en de plannen voor de inrichting van de openbare ruimte. Indien de supervisor het nodig acht om op hoofdpunten hiervan af te wijken, zal hij daarvoor te rade dienen te gaan bij de welstandscommissie.

Kort samengevat luiden de taken van de supervisor:

- a. Handhaving van de vastgestelde samenhangende stedenbouwkundige visie.
- b. Kwalitatieve sturing in het proces van planvorming tot en met realisatie, in overleg met alle participanten.
- c. Zorgdragen voor het accorderen van het Beeldkwaliteitplan door de Welstandscommissie.
- d. Advisering bij de architectenselectie.
- e. Overdracht van het gedachtegoed uit het Beeldkwaliteitplan op de marktpartijen, de geselecteerde architecten en eventueel andere belanghebbenden.
- f. Bewaken van de essentie van het Beeldkwaliteitplan.
- g. Het informeren van de welstandscommissie over eventuele veranderingen in het Stedenbouwkundig plan of het Beeldkwaliteitplan.
- h. Toetsing van het Voorlopig Ontwerp Architectuur en het Definitief Ontwerp Architectuur aan het Stedenbouw-

kundig plan en het Beeldkwaliteitplan. Bouwplannen worden voorgelegd aan de Welstandscommissie voorzien van een praeadvies van de supervisor

- i. Toetsing van voorlopige en definitieve ontwerpen voor de openbare ruimte aan het Beeldkwaliteitplan.

13.3 procedure architectenselectie

Voor alle bouwopgaven zal een selectie plaatsvinden, waarvoor tenminste drie architecten worden uitgenodigd zich te presenteren. De keuze van de architecten komt tot stand nadat alle betrokkenen - op basis van het Beeldkwaliteitplan - suggesties voor namen hebben aangedragen. De drie architecten worden gekozen op basis van de bureaudoocumentatie. De selectie vindt plaats door de marktpartij, met advisering door de gemeente Dordrecht de supervisor. De selectie vindt zoveel mogelijk in unanimititeit plaats. Dit vergroot het draagvlak en komt het proces ten goede.

Architecten die gevolg geven aan de uitnodiging, verklaren zich akkoord met het Voorlopig Ontwerp Stedebouw en het Beeldkwaliteitplan. Wel kunnen ze suggesties doen voor verbeteringen, deze worden getoetst door de supervisor, die ze vervolgens met een advies voorlegt aan de Welstandscommissie en het College van B&W. Geselecteerde architecten verklaren zich bereid samen te werken met de supervisor.

Aan architectenbureaus waarvan bureaudoocumentatie wordt opgevraagd, wordt alleen het soort plan kenbaar gemaakt, en nog niet de opgave of de locatie. Ook de marktpartijen geven hierover geen informatie. Aan de genodigde architecten worden nog geen concrete ideeën voor de betreffende opgave gevraagd.

Er zal worden gezocht naar architecten met een duidelijk herkenbare stijl en auteurschap. Architectenbureaus die meerdere stijlen voeren, komen alleen in aanmerking als de auteurs van deze stijlen met naam en toenaam kenbaar zijn. Dat kunnen bureaus zijn met zelfstandig werkende partners of bureaus die vanuit herkenbare ateliers werken. In dat geval wordt niet het bureau geselecteerd, maar de persoon van de architect.

De architecten voldoen aan de volgende criteria:

- a. Ze beschikken over voldoende ervaring om de architectonische kwaliteiten te realiseren die de gemeente in het Beeldkwaliteitplan heeft verankerd.
- b. Ze ontwikkelen ontwerpconcepten die zijn toegesneden op de specifieke locatie en op grond van een evenwichtige vertaling van het programma van eisen. Ze nemen daarbij het programma van eisen bij het Voorlopig Ontwerp Stedebouw als uitgangspunt.
- c. Ze hanteren een authentiek en herkenbaar architectonisch handschrift.
- d. Het Gezondheidsparkvraagt om markante gebouwen. De architecten tonen met hun projectdocumentatie aan dat ze dergelijke opgaven op op innovatieve wijze weten te beheersen.
- e. Ze kunnen in teamverband communiceren. In alle planfasen hebben ze aandacht voor hun vormgevende verantwoordelijkheden. Ze kunnen het belang daarvan ook op derden overbrengen, zoals bewonersgroepen.
- f. Ze weten in alle fasen van het ontwerpproces milieudoelstellingen in het ontwerp te integreren.
- g. Ze hebben ervaring met het maken van bestekken, met budgetbewaking en de verhouding tussen de kosten en de kwaliteit. Ze zijn op de hoogte van de prijsvorming in het Voorlopig Ontwerp Architectuur en Definitief Ontwerp Architectuur, het bestek en de uitvoering.
- h. De organisatie van het architectenbureau is afgestemd op de omvang van de opgave.

13.4 Kostendekking van de investeringen ten behoeve van de kwaliteit

Uit de budgetten voor de openbare ruimte en de bouw dienen de kosten van kwaliteit bestreden te worden. De bouwbudgetten bevatten ook het kader voor de uitgaven voor de kwaliteit van de gebouwen. De toepassing van de 1% regeling: kunst bij overheidsbouwinvesteringen wordt aan de orde gesteld. In de komende periode zal het genereren van en omgaan met deze budgetten nader worden besproken. Daarover zullen voorstellen worden geformuleerd.